

Ole Togeby

Stiltræk

Indholdsfortegnelse:

Stiltræk

0 Indledning	4
I. Sprogligt funktionel beskrivelsesramme	7
II Stilfigurer	11
A. Brug (valg og kombination) af sprogets elementer	13
1. Korrekthed i stavningen	13
a. Uoverensstemmelse mellem lyd og skrift	19
b. Ukendskab til normen	20
c. Konkurrerende normer	22
2. Forståeligheden i kombinationen af grammatiske morfemer til syntaktiske helheder	24
a. Valg af bundne morfemer	26
b. Kombination af morfemer og ord til led og sætninger	28
c. Kombination af sætninger til oversættninger	30
3. Læsevenlighed i brugen af interpunktionstegn	32
B. Sammenhæng i afsenderens udtryk for sine tanker	37
a. Valg af ord	41
b. Organiseringen af enheder og tidsforløb i en mental model	42
c. Forbindelsen mellem flere mentale modeller	44
C. Sandhed i tekstens udsagn om sagforholdene	47
a. Manglende korrespondens	49
b. Korrespondens med andre tekster	51
D. Relevans i meddelelsen til modtagerne	53
a. Meddelelsens tilgængelighed	55
b. Meddelelsens informativitet	56
i. nyhed	56
ii. hele sandheden	59
c. I modtagernes interesse	60
d. Dårlig disposition	61
E. Rigtighed i kontakten gennem kanalen	64
a. Sproghandlingen	65
b. Genren	67
c. Relationen til modtagerne	69
III. De danske stile og deres niveau	71
IV. Den danske stileretningstradition	75
V. Stiltræk i andre genrer	82
Lister over stiltræk	88
stikordsregister	92

Indledning

Til sidst konkludere Carsten Jensen med en kritik af den udvikling, de gamle eventyrer medførte, da hele verden blev opdaget. som medførte at alle byer fik nogle veje eller gader med ubetydelige navne, der førhen ikke eksisterede, men kun bestod af små flækker, der var beboet af datidens urbefolkning.

Virkeligheden eksistere, de kan vi desværre ikke benægte, men man fortæller dog sjældent herom. Alle steder har en "anden" side, denne side er måske ens overalt, og måske er det denne side som udgør den virkelige virkelighed? Virkeligheden kan være grunden til at nogle mennesker opfatter det at rejse som formålsløst i dag. Hermed menes, at man pludselig føler afmagt og passivitet overfor omverdenen, og derfor forbliver i sine rejsedrømme. Man opretholder drømmen/ideen, og lader medierne overtage den aktive del af en selv.

Dette er citater fra to danske stile (om samme emne) til studentereksamen – og det kan man også se på stilen. Der er en særlig stil over stilene: stilestil.

Man plejer at kalde det *fejl*, men jeg vil gerne beskrive de særlige træk ved disse tekster som stilfigurer, for jeg vil ikke blot kommentere eksempler som *Til sidst konkludere Carsten Jensen...* og *Virkeligheden eksistere ...*, som jo strider mod velbeskrevne normer for sproget, men også eksempler som *alle byer fik nogle veje eller gader med ubetydelige navne, der førhen ikke eksisterede* og *... har en "anden" side ...* og *Virkeligheden kan være grunden til at nogle mennesker opfatter det at rejse som formålsløst i dag*; disse eksempler er ikke ukorrekte, for der er ikke nogen hverken skrevne eller uskrevne normer de strider mod, men de er uhensigtsmæssige måder at kommunikere på, og de giver et umiskendeligt stilpræg af ubehjælpssomhed. Jeg vil kalde det **stilestiltræk**. I denne bog vil jeg prøve at beskrive elementerne i denne stilestil så lingvistisk præcist som det kan lade sig gøre.

Der er store interesser i at beskrive fejl og hyppigt forekommende ubehjælpssomheder i produkterne fra nogen der lærer at skrive: man kan for det første få et bedre grundlag for at bedømme eksamenspræstationerne, hvis de stiltræk som giver lav karakter, er præcist beskrevet; og for det andet kan man få et grundlag for at undervise i hvorledes man skriver bedre. Når først fejl og ubehjælpssomme stiltræk er blevet beskrevet så de kan genkendes, kan man også lave undervisningsprogrammer i alternative udtryksmåder. Har man på den anden side ikke disse beskrivelser, bliver skriveundervisningen blot til at den underviste efterligner de gode skribenter, og underviseren laver rettelser i produktet — rettelser som har meget lav eller slet ingen indlærings effekt. Eleven der får rettet en fejl af typen prædikatsglidning i en stil om fx flygtninge, vil begå en fejl af præcis samme

type i en anden stil om fx livsanskuelse — for typen er ikke blevet identificeret og genkendt, og eksemplerne er jo forskellige når de handler om forskellige emner.

Metoden i min beskrivelse vil være deskriptiv; formålet er at man kan genkende et stiltræk når man ser det. Derfor må beskrivelsen være ekspliciteret og formel i den forstand at det er iagttagelige træk ved eksemplet som indgår i beskrivelsen. Stiltrækkene skal også beskrives i eksklusive klasser således at et eksempel ikke falder i to forskellige kategorier – i princippet; i praksis kan der selvfølgelig være tvivlstilfælde.

På den anden side må det ikke blive en formalistisk beskrivelse, for en tekst er jo ikke (blot) et produkt af et spil efter formelle regler eller en formel mekanisme, men et middel til at meddele tanker fra den ene til de andre, og formålet med min beskrivelse af de stilistiske træk er at lære skribenterne at gøre det bedre. Derfor vil det være et fast princip i min fremstilling, at der til enhver beskrivelse af et stiltræk også bringes en alternativ og bedre (dvs. mere hensigtsmæssig i forhold til kommunikationsformålet) formulering af det samme indhold, og i det omfang der er normer på området, et alternativ der er mere i overensstemmelse med normerne. Fx kan stavefejl blive eksemplificeret således:

EKSEMPLER:

hieraki

Steffen Brandt_(BF) ironi til_(GP) at sætte spørgsmålstegn til_(GP) tingenes sammenhæng, det kunne jo være, at det var den danske fullerik_(SF), der skulle sendes hjem i seng.

Men den måde vi definerer racisme på, som dette at man ikke kan lide en special_(GO) slags mennesker, så tror jeg det.

ALTERNATIVER:

hierarki

Steffen Brandt sætter ironisk spørgsmålstegn ved tingenes sammenhæng: det kunne jo være, at det var den danske fulderik, der skulle sendes hjem i seng.

Men hvis vi definerer racisme som det ikke at kunne lide en særlig slags mennesker, så tror jeg at de er racister.

Overalt vil eksemplerne i kursiv blive stillet op på denne måde, med stiltrækket til venstre under overskriften EKSEMPLER, og alternativet til højre under overskriften ALTERNATIVER. Da alle eksempler er autentiske og taget fra studenterek-samensstile 1992-95 og fra enkelte universitetsopgaver, kan der i et citeret tekststykke godt være eksempler på flere forskellige bemærkelsesværdige stilistiske træk. Det eksemplet handler om, vil være understreget, og de andre vil være markeret ved en to-bogstavsforkortelse i sænket parentes. Forkortelserne er anført efter definitionen af hvert stilistisk træk, og kan også findes i den alfabetiske liste

sidst i artiklen. Det skal bemærkes at jeg i højre kolonne, under ALTERNATIVER ændrer alle de stiltræk der er registreret i eksemplet, ikke kun det understregede.

Ved hvert stiltræk som beskrives i det følgende, vil jeg først definere trækket, dernæst vil jeg diskutere hvilke årsager der kan være til at skribenter vælger denne udtryksmåde, og overveje hvor uhensigtsmæssig udtryksmåden er i forhold til god kommunikation. Jeg vil beskrive hvor hyppigt stiltrækket er i danske stile, og til sidst overveje hvordan man kan undervise i alternative udtryksmåder. Derefter følger de ca 3 autentiske eksempler og de alternative formuleringer.

I. Sprogligt funktionel beskrivelsesramme

I traditionel stilistisk beskrivelse er terminologien ofte meget gammeldags og inkonsistent. Det skyldes at de fleste betegnelser på stilistiske fænomener er taget fra den græske og romerske retorik, og at definitionerne også stammer herfra. Som modsætning til dette vil jeg prøve at definere de stilistiske fænomener i forhold til en sammenhængende sproglig funktionel beskrivelsesramme.

I de fleste sprogbeskrivelser skelner man mellem forskellige dele af sproglæren: fonetik (lydlære), morfologi (orddannelseslære), syntaks (ordføjningslære), semantik (betydningslære), leksik (læren om ordforrådet), og pragmatik (læren om sprogbrugen).

I moderne lingvistiske beskrivelser — og især i Chomskyinspirerede beskrivelser — opfattes syntaksen som de sproglige reglers kerne, og semantikken som regler for hvordan leksikalske størrelser hæftes på den grammatiske struktur. I det hele taget er semantikken og pragmatikken kun meget sparsomt beskrevet i de fleste sprogbeskrivelser. Men da det netop er på de semantiske og pragmatiske områder der kan opstå problemer for den der skal lære at skrive godt, er de traditionelle sprogbeskrivelser ikke velegnede som grundlag for en stilistisk beskrivelse af træk ved danske stile.

Chomsky giver dette eksempel på en grammatisk acceptabel og korrekt, men semantisk uacceptabel sætning: farveløse grønne ideer sover vildt. Jeg synes at det er meget uhensigtsmæssigt at fremstille det således, for alle metaforer vil da blive bedømt som fejl i forhold til de semantiske regler, skønt metaforer netop er en meget hensigtsmæssig måde at beskrive udviklede eller kontroversielle emner på.

Her vil jeg fremstille sproglæren på en anden måde, der indebærer at man taler om udtryk og indhold og semantiske forskelle i helt andre termer end dem der normalt bruges i sprogvidenskab. Den sprogligt funktionelle beskrivelsesramme og den terminologi jeg vil bruge i det følgende, skal her skitseres ganske kort*¹).

Et menneske kan ved hjælp af **tekster (ytringer)** udbrede sine tanker til andre. Hvis afsenderen bruger (vælger og kombinerer) sprogets elementer (morfemer) korrekt og forståeligt, kan teksten fungere som sammenhængende udtryk for afsenderens tanker og hensigt, som sandt udsagn om sagforholdet, som relevant meddelelse til modtageren og som rigtig kontakt gennem kanalen.

1) Den sprogligt funktionelle beskrivelsesramme er beskrevet fyldigt i Ole Togeby: *Praxt. Pragmatisk tekstteori 1-2*, Aarhus Universitetsforlag 1993.

Læren om brug af sproglige elementer, kan igen deles op i 1. læren om valg af morfemvarianter, det som normalt kaldes *stavning*, 2. læren om valg og kombination af grammatiske morfemer (i lukkede kolonner), det der normalt kaldes *syntaks*, og 3. læren om brug af interpunktionstegnene. Læren om teksters brug og funktioner kan opstilles i et skema således:

Faktor	Brug og funktion	Fordring
sprogets elementer (morfemer og interpunktionstegn)	brug (selektion og kombination)	korrekthed i stavningen forståelighed i syntaksen læsevenlighed i tegnsætningen
afsenderen	udtryk for tanker	sammenhæng
sagforholdet	udsagn om sagforhold	sandhed
modtageren	meddelelse (information)	relevans (tilgængelighed, informativitet og interesse)
kanalen (fysisk og social)	kontakt	rigtighed

Som man kan se, er der til hver faktor og funktion knyttet en **fordring**. Det er disse fordringer undervisningen i skriftlig og mundtlig udtryksfærdighed handler om; og de stiltræk der skal omtales her, er eksempler på sætninger hvis afsendere ikke lever op til disse fordringer.

Fordringer er ikke normer. Normer er samfundets krav til samfundets deltagere. Normer kan brydes, og samfundet kan reagere med sanktioner. Fordringerne til god kommunikation (støjfri meddelelse af den enes tanker til de andre) kan ikke brydes, og der sættes ikke sanktioner i værk. Fordringerne kan nærmest sammenlignes med logiske betingelser; hvis afsenderen ikke lever op til fordringerne, sker der kun ringe, fejlagtig eller måske slet ingen kommunikation, dvs. afsenderen får ikke udbredt sine tanker til de andre som det var hensigten.

Undervisning i skriftlig og mundtlig udtryksfærdighed består derfor ikke i at finde og rette fejl, dvs. overtrædelser af normen, men snarere en samarbejdende vejledning i hvorledes man mest hensigtsmæssigt kan udbrede sine tanker til andre ved hjælp af sproget. Hensigtsmæssigheden i kommunikation opnår skribenter hvis de lever op til fordringerne for god kommunikation.

Læren om **brugen af sprogets elementer** tager udgangspunkt i sprogets mindstetegn, morfemerne, der har betydning, dvs. en stabil relation mellem udtryk og indholdsmuligheder. (Bogstaver, fonemer og grafemer, udgør også et niveau i sproget, men de er ikke i sig selv sproglige elementer med udtryk og indhold.) I den stilistiske beskrivelse kan man inden for læren om valg og kombination af sprogets elementer skelne mellem træk ved stavningen, træk ved syntaksen og træk ved tegnsætningen.

Korrektthed i stavning, som er et af stilretningens traditionelle områder, kan systematisk beskrives som valg af morfemvarianter. Man kan inddele stavfejlene efter hvilke årsager der er til at eleverne begår dem: uoverensstemmelse mellem lyd og skrift (så skribenten ikke kan høre hvorledes ordet skal staves) elevernes ukendskab til normen og konkurrerende normer. Inden for hver af disse hovedtyper forekommer der undertyper.

Forståelighed i kombination af grammatiske morfemer til led og sætninger (syntaksen) forudsætter et skel mellem grammatiske morfemer i lukkede kolonner og semantiske morfemer i åbne kolonner. Syntaks er en disciplin hvor man — skønt grammatiske og semantiske morfemer selvfølgelig er flettet uløseligt sammen i ordet og sætningen — ser bort fra (abstraherer fra) de semantiske morfemer, og kun beskriver hvorledes grammatiske morfemer kombineres til acceptable, dvs. forståelige og entydige led og sætninger.

I læren om syntaksen kan man skelne mellem stilistiske træk der hænger sammen med valget af grammatiske morfemer, træk der hænger sammen med kombinationen af grammatiske morfemer, og træk der hænger sammen med kombination af sætninger til helsætninger og afsnit.

Af stilistiske træk inden for **læsevenlighed i tegnsætningen** kan man skelne mellem vaklen i brugen af komma og punktum, manglende tegn, ekstra tegn og andre tegn.

Læren om sammenhængen i afsenderens udtryk for sine tanker omfatter det man normalt kalder semantik. Med de grammatiske morfemer, der indgår i lukkede systemer af betydningsmodsætninger, henviser afsenderen i tid, rum og realitet fra kommunikationssituationen (med afsender, modtagere og ytring) til repræsentationen af den omtalte situation (med enheder og forløb i tid). Med de semantiske morfemer, der er åbne klasser (man kan lave nye ord), beskriver afsenderen for modtagerne kategorier og relationer i den omtalte situation. Den bedste måde at formulere det på er nok at sige at afsenderen med teksten instruerer modtagerne om hvordan de skal opbygge mentale repræsentationer (mentale modeller) over de situationer afsenderen taler om, og hvilke enheder og forløb i tid disse modeller skal indeholde.

De stilistiske træk der hører under læren om den semantiske sammenhæng i afsenderens udtryk for sine tanker, omfatter træk ved valget af ord (som er kombinationer af grammatiske og semantiske morfemer), kombinationen af ord til sætninger der henviser til og beskriver mentale modeller over den omtalte situation, og signaleringen af forbindelser mellem flere mentale modeller.

De stilistiske træk der hænger sammen med **sandheden i tekstens udsagn om sagforholdene**, kan inddeles efter om der er manglende korrespondens mellem tekstens udsagn og modtagernes opfattelse af den omtalte situation, eller om

der er manglende korrespondens mellem tekstens udsagn om (referat af) en anden tekst og denne anden tekst.

De stilistiske træk i forbindelse med **relevansen i meddelelsen til modtagerne** omfatter om meddelelsen er tilgængelig, om den er så informativ som muligt (dvs. ny og hele sandheden om emnet), og om modtagelsen af den er i modtagernes interesse.

De stilistiske træk som vedrører **rigtigheden i kontakten gennem kanalen** omfatter om det er den rigtige sproghandling, den rigtige genre og den rigtige relation mellem afsender og modtager, der signaleres.

II. Stilfigurer

På baggrund af denne sprogligt funktionelle grammatiske beskrivelsesramme vil de stilfigurer som er karakteristiske for danske stile blive beskrevet i følgende grupper:

- A. Brug (valg og kombination) af sprogets elementer (morfemer):
1. Korrekthed i stavningen (valget grafemiske morfemvarianter):
 - a. Uoverensstemmelse mellem lyd og skrift:
 - r*-drop (RD), hyperkorrektions-*r* (HR), øvrige stavfejl (SF)
 - b. Ukendskab til normen:
 - bøjningsfejl (dog ikke *r*-fejl) (BF), stort begyndelsesbogstav (ST), forkortelser (FK)
 - c. Konkurrerende normer:
 - orddeling (OD), misbrug af / og "" (MB).
 2. Entydighed i kombination af grammatiske morfemer til syntaktiske helheder:
 - a. Valg af bundne morfemer (grammatiske morfemer):
 - frasefejl (FF), gal præposition (GP), syntaksfejl (SY), henvisningsfejl (HF)
 - b. Kombination af morfemer og ord til led og sætninger:
 - parallelisering (PA), ledsætningsordstilling (LS), øvrige ordstillingsforhold (OS), anakoluti (AN)
 - c. Kombination af sætninger til oversætninger:
 - konjunktionalforhold (KN).
 3. Læsevenlighed i valg af interpunktionstegn:
 - komma for punktum (KP), punktum for komma (PK), manglende komma (MK), manglende punktum (MP), ekstra komma (EK), ekstra punktum (EK), øvrige tegnfejl (TF).
- B. Sammenhæng (kohærens) i afsenderens udtryk for sine tanker:
- a. Valg af ord (med grammatiske og semantiske morfemer):
 - galt ord (GO), vag abstraktion (AB)
 - b. Organiseringen af enheder og tidsforløb i en mental model:
 - rollefordobling (RF), prædikatsglidning (PG), øvrige kohærensforhold (KH)
 - c. Forbindelsen mellem flere mentale modeller:
 - manglende sammenhæng (MS), logiske forhold (LG), perspektivforskydning (PF)

C. Sandhed i tekstens udsagn om sagforholdene:

- a. Manglende korrespondens:
usandhed (US), manglende oplysninger (MO), ude af proportioner (UP)
- b. korrespondens med andre tekster:
citاتفusk (CF), tvivlsom tolkning (TT)

D. Relevans i meddelelsen til modtagerne:

- a. Meddelelsens tilgængelighed:
præsuppositionsfejl (PS)
- b. Meddelelsen så informativ som muligt
 - i. nyhed: gentagelse (IG), tomgang (TM), plathed (PT),
 - ii. hele sandheden: svag formulering (SV)
- c. I modtagernes interesse:
irrelevant oplysning (IR), vildledende sigte (VS)
- d. Dårlig disposition (DD)

E. Rigtighed i kontakten gennem kanalen (det tekniske og sociale arrangement til kontakt):

- a. Sproghandlingen:
dækket direkte tale (DT), metasprogslidning (MG)
- b. Genren:
kliché (KL), floskel (FL), stilbrud (SB)
- c. Relationen til modtagerne:
møveri (MV), attitude (AT)

A. Brug af sprogets elementer

1. Korrekthed i stavningen

Læren om brugen af sprogets elementer tager udgangspunkt i **mindstetegnene**, morfemerne (der har betydning, dvs. en stabil relation mellem udtryk og indholdsmuligheder). Brugen af de sproglige elementer består i **valg og kombination** af grammatiske morfemer til **sætningsled og sætninger**, der har henvisning.

For sprogets elementer (morfemerne) kan man skelne mellem **typer og varianter**. Der findes således to slags valg: selektion af typen blandt muligheder med forskelligt indhold, og selektion af varianten, blandt muligheder med samme indhold. Man kan fx vælge mellem to (typer af) tider, fx mellem /nutid/ *maler*, og /fortid/ *malede*. Derudover kan man vælge mellem varianter af typen /fortid/, nemlig mellem *malede* og *malte*.

Stilistiske træk ved en tekst kan i mange tilfælde beskrives som valg mellem varianter, snarere end valg mellem typer — valget er typen afhænger jo af hvad afsenderen i det hele taget ønsker at meddele til modtagerne.

Det der traditionelt kaldes stavefejl, kan defineres som **uautoriserede grafemiske morfemvarianter**. Det er fra et systematisk synspunkt ligegyldigt om det morfem der udtales [hi r ki], staves *hierarki* eller *hieraki*, det er to varianter af det samme morfem; der er blot den ene forskel at den første stavemåde er den der står i Retskrivningsordbogen, mens den sidste ikke gør. Således er stavefejl blot grafemiske morfemvarianter (som godt kan have deres fornuft og logik) der ikke er anført som korrekte i Retskrivningsordbogen.

Her skal det ikke diskuteres om det der står i Retskrivningsordbogen, er fornuftigt, systematisk eller politisk og pædagogisk hensigtsmæssigt. Det skal blot anføres at det er fornuftigt at der er en kodificeret norm for så vidt angår stavning. Det gør genkendelsen hos læserne hurtigere og lettere, at et ord altid staves på samme måde, og det er en stor pædagogisk fordel at underviseren kan henvise til Retskrivningsordbogen som det sted hvor normen er ekspliciteret.

Selv om alle stavefejl systematisk kan defineres som uautoriserede grammatiske morfemvarianter, kan man inddele dem i forskellige underkategorier, dels efter typen af afvigelse fra Retskrivningsordbogens norm, dels efter årsagerne til afvigelsen. Undervisningsministeriet har således i 1992 ladet udarbejde en under-

søgelse af stavefejlsmønstre i gymnasiet*²⁾). Her har forfatterne inddelt stavefejlene i følgende kategorier:

Endelsesfejl (bortset fra r-fejl, se nedenfor)

*tjene til ferien og lommepengende
verdenen mangler ånd
har jeg beskæftigede mig med
pengene bliver betragtet som...
en lærer havde slæbet ham ud fra banen*

r-fejl:

a) stumt r/ r inde i ord:

*agument
hieraki
stuen virker meget spatansk
at terroisere
en tryghed som forager forældrene...
en fransklæres syn på...
ærgeligt
ydeligere*

b) flertals-r:

*tema for begge forfattere er
de forskellige landes kulture
en lang række faktore der spiller ind*

c) nutid/infinitiv:

*Når barnet bevidst tirre en
de udgører en fare for
at terroriserer
Ditlevsens digt symbolisere...
at generer...*

Stumme bogstaver:

*men også en hvis tilfredsstillelse
en generation vis forældre arbejder hårdt
de er til gengæld godt udrustet
hindanden
det sociale samværds lille ABC
Bryld slår ret volsomt ned på ungdommen
ser de meget veltilpadse ud
hvorfor har nogle meget svært ved. . .
psykologer har gennem en række undersøgelser påvidst at børn...
sansynligvis
regler inskærpes ikke længere*

2) Undervisningsministeriet: *tema Stavefejl. En undersøgelse af stavefejlsmønstre i gymnasiet.* udarbejdet af Torben Andersen, Eva Heltberg, Claus Jensen, Peter Olivarius og Linda Stefansson, Undervisningsministeriets forlag, 1992.

*sjældent forlader artiklen før den er
færdilæst
at kunne forsætte kampen
formodenlig*

Dobbeltkonsonant:

*det øverste billede på venstre sidde
fatigdom
lige nu sider vi og spiser
erfaringer uddannelse
væssenlig
et visent blad hos blomsterne
opfattelse af harmoni, som værrende*

Bogstavforveksling:

*nødvendigvis
familien leve under trænge kår
Brians opdragelse har haft betødning for...
trykthed på deres børns vejne
Brian kan skruppe af
mit første indtryk
sympol
elever som ikke vil magge ret
etaplere
yngling/yndling*

Sammensatte ord:

*forbrugs goder
i et hvert hjem
familie idee
der ved ikke sagt
hvor imod Klaus Rifbjergs digt
oprørs tendenser
leve vilkår
overenskomst situationen*

Fejl i fremmedord:

*niveu
pateriakalske
generalt
nyanser
kommendere
balast
konkurence
diskution
fundenmentale*

Apostrof:

*på de unge's vegne
Høy's tekst*

Brians' væremåde

Stort/lille begyndelsesbogstav:

i dagens danmark

den overflod som i har savnet

i var unge i en tid hvor...

Ord og led:

a) *det/der:*

der er yderst asocialt kun at tænke på...

derfor bliver der for nogle svært at finde sin plads...

b) *Sin, hans og hendes:*

han er bange for hvad der vil ske med sit liv

hun vil ikke bære ansvaret for hendes børn

at det måske er sin egen skyld

c) *Og/at:*

hvem gider og lave noget, når...

begynder og vise mistillid

finde et sted og bo

d) *Kongruens:*

familiens boligforhold er ikke god

de er enig om...

unge er sløve, småreaktionær og klynkende

Restgruppe:

simpelthent

hovedsagentligt

nemmelig

vores hidtige politik

Undersøgelsen munder ud i følgende sammenligning mellem eksamensstilene i 1980 og 1990, med rapportens egen kommentarer til:

Tabel 1. Fejlniveau for 1980 og 1990. Procent af årgang						
		A	B	C	ialt	Antal elever
	0 fejl	1 fejl	2-3 fejl	>3 fejl	Pct	
1980	10,9	13,5	25,9	49,7	100	672
1990	6,8	6,8	16,6	68,8	100	719

“I tabel 1 ses udviklingen i stilenes generelle fejlniveau. Det er tankevækkende, at andelen af elever uden nogen fejl er næsten ens i de to årgange. I 1980 er ca. 11 % af stilene uden fejl, mens ca. 7 % er det i 1990. Faldet i andelen af elever uden nogen stavfejl er altså meget behersket.

Tallene for udviklingen i fejlniveau C fortæller kun, at andelen af elever med 4 eller flere fejl er vokset fra ca. 50 % i 1980 til ca. 70 % i 1990. Dette beviser imidlertid ikke, at det totale antal fejl (fejlsammen) også er vokset. Det er muligt, at der laves flere fejl i 1990 end i 1980, men undersøgelsen kan ikke bevise det, da den absolutte fejlsum for 1980 ikke kendes.

Udviklingen i fejlniveauerne viser derimod med sikkerhed, at der er sket en *forskydning* hen imod fejlniveau C.”

Forøvrigt konkluderer forfatterne således:

“Konklusion om fokuskategoriernes undergrupper:

– Der er grundlæggende ingen forskel på karaktergruppernes relative antal fejl i fokuskategoriernes undergrupper. Det er alene mængden af fejl, der adskiller karaktergrupperne fra hinanden. Stavefejlsmønstret er ens for alle elever.”

Undervisningsministeriets undersøgelse må betegnes som temmelig mislykket. For det første kan forfatterne — på grund af dårlig statistik i den tidligere undersøgelse — ikke konkludere noget sikkert om udviklingen i hyppigheden af stavefejl. Dog kan man vel konkludere at eleverne er blevet dårligere. Men for det andet synes hele inddelingen i forskellige typer af stavefejl også at være nyttesløs; man kan ikke se at noget mønster i fordelingen af typer af fejl på de forskellige typer af elever. Inddelingen er foretaget uden teoretisk baggrund, og resultatet kan ikke bruges til nogen former for justering, hverken af karakterniveau eller undervisningspraksis.

Jeg har derfor selv lavet en anden inddeling af stavefejlene, nemlig efter årsager til afvigelsen fra den autoriserede stavemåde. En del stavefejl skyldes at der **ikke er overensstemmelse mellem lyd og skrift**; man kan ikke høre hvorledes ordet skal staves; en særlig gruppe herindenfor udgør *r*-fejlene. Hvis en stavelse indeholder et *r*, kan man ikke høre om der er et *r* til i den anden ende af stavelsen, fx udtales *indvandre* og *indvandrer* ens. Dette giver anledning til to forskellige typer af fejl: *r*-drop (RD) hvor skribenten glemmer et *r* der skulle være der, og hyperkorrektions-*r* (HR) hvor skribenten indsætter et *r* der ikke skal være der. De fleste andre tilfælde af det der kaldes stavefejl (SF), skyldes også uoverensstemmelse mellem lyd og skrift, fx i fremmedord, ved stumme bogstaver, dobbeltkonsonanter, forveksling af *e* og *æ*, *g* og *k*, *b* og *p*.

En anden type af fejl i valg af morfemvariant skyldes **ukendskab til normen** hos skribenten. Elever laver fejl fordi de ganske simpelt ikke ved hvad der er det rigtige. Til disse typer regner jeg: bøjningsfejl (BF), fejl med stort begyndelsesbogstav (ST) og fejl i forkortelser (FK).

Endelig skyldes nogle stavefejl nok også **konkurrerende normer**; skribenterne tror at normerne er anderledes end de er, fordi der er andre normkilder end Retskrivningsordbogen, fx reglerne for orddeling på engelsk, og brugen af tegn

på skilte og brochurer. Til denne fejltipe hører således orddelingsfejl (OD) og misbrug af tegn som / og "" (MB)..

Under korrekthed i stavningen hører således følgende stilistiske træk:

- a. Uoverensstemmelse mellem lyd og skrift:
 r -drop (RD), hyperkorrektions- r (HR), og øvrige stavfejl (SF)
- b. Ukendskab til normen:
 bøjningsfejl (dog ikke r -fejl) (BF), stort begyndelsesbogstav (ST), forkortelsesfejl (FK)
- c. Konkurrerende normer:
 orddeling (OD) og misbrug af tegn som / og "" (MB).

Generelt må man sige at stavfejl er stærkt overvurderede. Hvis man opfatter sproget som et middel hvormed den ene udbreder sine tanker til andre, er det af mindre betydning hvilke morfemvarianter der er valgt — når blot modtagerne kan genkende dem. Groft sagt er det for kommunikationen komplet ligegyldigt om afsenderen skriver *hieraki* eller *hierarki*, blot modtagerne forstår det.

Så enkelt er det desværre ikke. Mange stavfejl gør nemlig ordet uigennemsigtigt, således at modtagerne fokuserer på udtrykket, stavemåden, i stedet for at se igennem det formelle og blot opfatte indholdet. Og hvis det sker, hvis læserne sidder og ærgrer sig over stavfejlene, har stavfejlen jo faktisk været en hindring for kommunikationen. Afsenderen fik ikke sine egne tanker udbredt til læserne, for de sidder blot og tænker på hvor ryggesløs en person afsenderen er, når der er så mange fejl.

Fordi fordringen om entydighed i morfemernes udtryk i vores samfund er blevet til en norm om korrekthed, spiller stavningen trods alt en vis rolle i kommunikationsprocessen, og den der underviser i skriftlig fremstilling, bliver nødt til at ofre noget tid på det.

Hypigheden af stavfejl er faktisk ret stor i de danske studentereksamenstile. Undervisningsministeriets statistik giver slet ikke udtryk for hvor mange fejl der faktisk er, fordi der ikke er regnet med underkategorier inden for kategorien besvarelser med mere end 3 fejl. Jeg har dog ingen statistik på det, og jeg synes ikke det er umagen værd at lave den.

Undervisningen i stavning skulle på sin vis være blevet meget lettere, nu hvor man kan lade staveprogrammerne på computerne lave arbejdet; de gør det meget mere nidkært, men samtidig med meget større tålmodighed end læreren. Stavning er noget man skal lære udenad, så der er næppe pædagogiske smutveje der har særlig stor virkning. Men de fejl der efter min inddeling opfattes som forårsaget af ukendskab til normen og konkurrerende normer, kan man trods alt med fordel undervise eksplicit i.

A.1.a. Uoverensstemmelse mellem lyd og skrift

***r*-drop (RD)**, udeladelse af *r* (eller *e*) i stavelser der indeholder -*r*; det kan være midt i et ord, eller i en flertals- eller nutidsendelse der føjes til et ord — i alle tilfælde er årsagen antagelig at skribenten ikke kan høre om der er et *r* eller ej, fordi vokalen allerede er modificeret af det første *r* i ordet.

Man kunne også kategorisere *r*-fejlene under bøjningsfejl (BF) eller syntaksfejl (SY), og ikke under stavfejl der skyldes uoverensstemmelse mellem lyd og skrift. Der er jo (i andre eksempler end *hieraki*) tale om en bøjningsfejl (*vold mod invandere*) eller rektionsfejl (... *når de konkludere* ...).

For 30 år siden var hyppigheden af *r*-fejl meget lavere end i dag, og dengang var det nok rimeligt at karakterisere dem som bøjningsfejl og syntaksfejl. Men i dag er det nok den hyppigste stavfejl, så der er sket et skred, og det har næppe været på udtaleområdet. Stigningen i *r*-fejl skyldes således ikke at det er blevet sværere at høre om der skal *r* på eller ej.

Jeg opfatter det således at viden om, men måske især bevidsthed om afledningssystemet og rektionssystemet er blevet så meget svagere at det for mange af stilskriverne slet ikke fungerer. De skriver som det lyder – uden tanke på at der er et grammatisk regelsystem der regulerer både talen og skriften. Man vil ikke kunne sige: *Du må da se om det er præsens eller infinitiv*, for det kan skribenten overhovedet ikke se. Det man må sige, er følgende: *Prøv at indsætte løbe i stedet for konkludere, og hør så om der er et r på eller ej!*

Det at hyperkorrektions-*r* er næsten lige så hyppigt som *r*-drop tyder på det samme. *R*-fejlene er udtryk for afgrammatikalisering af skriveprocessen. De elever der har mange *r*-fejl, prøver slet ikke at skabe en grammatisk sammenhæng, men skriver kun noget ned der skal svare til hvad de kan høre. Det er heller ikke helt sjældent at der forekommer *r*-fejl i stavelser der ikke indeholder et *r* i forvejen.

EKSEMPLER:

hieraki

invandrene

... *når de konkludere*, at det er...

... *da begge mine forældre er invandrer*

... *vold mod invandre*.

... *men når de mennesker "vis_(SF) tolerance-tærskel er blevet overtrådt" respektere*, at folk har en positiv holdning overfor_(OD) *indvandrere* og deres kulturer, så burde respekten være gensidig_(LG).

ALTERNATIVER:

hierarki

indvandrerne

... *når de konkluderer*, at det er ...,

... *da begge mine forældre er invandrere* ...,

... *vold mod invandrere*.

... *men når de mennesker "hvis tolerance-tærskel er blevet overtrådt" respekterer*, at folk har en positiv holdning over for *indvandrere* og deres kulturer, så ...

Hyperkorrektions-*r* (HR), et *r* for meget, oftest i en stavelse der allerede indeholder et *r*. Dette gælder både et *r* placeret midt inde i et ord og som endelse. I modsætning til *r*-drop er årsagen ikke alene at man ikke kan høre om dette *r* er der eller ej, men årsagen må også være at skribenten har en mistanke om at der kunne være et *r* som man ikke kan høre. Derfor kaldes det et hyperkorrektions-*r*. Det må altid være resultatet af stavetræning, ellers ville skribenten jo ikke have mistanke om tilstedeværelsen af et stumt *r*.

EKSEMPLER:

*Tømmerflåden kan endnu bærer Jørgen.
Han ved godt at han vil møder det uvisse.
... en indvandrerer ...*

ALTERNATIVER:

*Tømmerflåden kan endnu bære Jørgen.
Han ved godt at han vil møde det uvisse.
en indvandrer*

Stavefejl, stavemåder som ikke står i Retskrivningsordbogens alfabetiske del (bortset fra *r*-fejl). Fejlene findes især hvor der ikke er overensstemmelse mellem lyd og skrift, ofte i fremmedord og ved stumme bogstaver, dobbeltkonsonant, *e* eller *æ*, *g* eller *k*, *b* eller *p*.

Undervisningen i disse stavefejl kan næsten kun ske ved terping. På dansk er der så dårlig korrespondens mellem lyd og skrift at det ikke kan betale sig at lære det som regler; man må lære det som eksempler.

EKSEMPLER:

*diskution
fornæmmelse
glamuriøst
parallellisere
representeret
definitation
polymik
reflektion*

ALTERNATIVER:

*diskussion
fornemmelse
glamourøst
parallelisere
repræsenteret
definition
polemik
refleksion*

A.1.b. Ukendskab til normen

Bøjningsfejl (BF) (bortset fra *r*-fejl), gale bøjningsformer. Ved bøjningen af et ord er der valgt en fleksivvariant (variant af bøjningsmorfemet) som hverken er opført i Retskrivningsordbogens alfabetiske del, eller under reglerne om bøjningsforhold §§ 20-39. Fejlene skyldes antagelig at skribenten ikke kender den rigtige bøjningsform.

Eksempler hvor det ser ud til at skribenten ikke ved hvilken bøjningsform ordet skal have i sammenhængen, herunder kongruensfejl, regnes som syntaksfejl

(SY). De særlige bøjningsfejl der findes i ord der ender på *r*, registreres som *r*-drop (RD) og hyperkorrektions-*r* (HR).

Bøjningsfejl er ikke nær så hyppige som *r*-fejl, og der er næppe grund til at undervise specielt i hvordan man undgår dem, for det kræver langt større viden om sprogets opbygning end eleverne antagelig har.

EKSEMPLER:

Jørgen's

Den største erfaring er hans angst (PF), som ligger så fjern for ham, at han ikke tør erkende den (LG), da han når til fastlandet;

den fremmed ...

ALTERNATIVER:

Jørgens

...hans angst, som ligger så fjernt for ham...

den fremmede ...

Stort begyndelsesbogstav i stedet for lille, eller omvendt (**ST**). Et ord er skrevet med lille begyndelsesbogstav hvor det efter reglerne i Retskrivningsordbogens §§ 11-14 skal skrives med stort begyndelsesbogstav, eller omvendt.

Denne fejltipe er ikke helt sjælden, men den laves som regel på grund af sjusk. Det skal måske lige nævnes at der i hver eneste årgang i mine 200 stile er et par som slet ikke kan (eller vil) skrive andet end store bogstaver (som man også kan se af eksemplerne). De er blevet svigtet totalt af deres dansklærer, for det er selvfølgelig helt uacceptabelt.

EKSEMPLER:

grønland

Billedet er i normal perspektiv(OD) og farverne er holdt i de basiske jordfarver(MK) dvs. rød, brun, sort(MP) dog(ST) er der præg(FF) af blå i billedet(MK) nemlig: Mandens blå bukser og himmelen.

ALTERNATIVER:

Grønland

...holdt i de basiske jordfarver, dvs. rød, brun, sort. Dog er der et præg af blå i billedet, nemlig mandens blå bukser og himmelen....

Forkortelsesfejl (FK), forkortelsesformer som ikke står i Retskrivningsordbogen. Ud fra et systematisk synspunkt må forkortelser opfattes som en særlig grafemisk variant af et morfem, et ord eller en hel frase. Og for disse varianter gælder det, som for andre morfemer, at kun de varianter der står i Retskrivningsordbogen, er autoriserede.

Det er meget svært at forstå idiosynkratiske forkortelser, derfor er det endnu mere vigtigt at forkortelser er stavet efter Retskrivningsordbogen, end at almindelige ord er det. Mange fejl består i at der sættes for mange forkortelsesprækker på de forkerte steder, og ingen hvor de skal være. Fejlene skyldes antagelig at skribenterne slet ikke ved at der findes normering for forkortelser.

Denne fejltype er meget hyppig. De rigtige forkortelsesformer optræder næsten ikke i stilene. Man underviser selvfølgelig i forkortelser, ved at fortælle eleverne at de står i Retskrivningsordbogen. Men det ville dog være rimeligere at råde skribenterne til ikke at bruge forkortelser — og slet ikke hjemmelavede forkortelser. Generelt gælder det jo at forkortelser aldrig er til glæde for læserne, det er kun magelighed fra skriverens side. Det er altid hurtigere og lettere at læse og så videre end osv, lettere at læse Jørgen Stein end J.S.

EKSEMPLER:

dvs

etc

feks

fe.ks

jfr.

jvf.

o.s.v.

o.s.v

p.g.a

ALTERNATIVER:

dvs.

etc.

fx

f.eks.

jf.

jf.

osv.

osv.

pga.

A.1.c. Konkurrerende normer

Orddelingsfejl (OD), et ord, som er opført som ét ord i Retskrivningsordbogen, er skrevet i to ord (med blanktegn imellem) — antagelig efter engelsk påvirkning — eller to ord skrevet sammen til ét ord (uden blanktegn), som ikke findes i Retskrivningsordbogen. Skrivning af ét ord som to (med blanktegn) er temmelig hyppig. Det er efter min mening en dårlig ide at kopiere det engelske system, som jo i længden er meget sværere at administrere end vores eget. Undervisning i dette kan ske ved at fortælle eleverne om at englænderne bruger et ulogisk og besværligt system som man må undgå; engelsk er antagelig en normkilde som sprogbrugeren ikke er sig bevidst.

EKSEMPLER:

han står med en greb i sin højrehånd

Billedet er i normal perspektiv

ret troende

respekt overfor_(GP)folk

ALTERNATIVER:

i sin højre hånd

Billedet er i normalperspektiv

rettroende

respekt for folk

Misbrug (MB), fx af / (skråstreg), af "." (citationstegn), af ... (udeladelsesprikker) eller af andre tegn.

Skråstreg bruges ifølge Retskrivningsordbogen § 66 til følgende: (1) valg mellem flere muligheder, fx *han/hun*, (2) med betydningen 'per', fx *km/t*, (3) i tal og datoer, fx *1/3*, *10/7-95*, (4) i angivelse af tidsrum, fx *lørdag/søndag* og (5) i visse forkortelser, fx *A/S*, *t/r*. Enhver brug af skråstreg ud over disse tilfælde må betragtes som misbrug af tegnet. Især bruges det til at angive det som ellers betegnes med ordet *og* eller med ordet *eller*, antagelig som efterligning af skilte som *Pølser m/ brød*, der igen antagelig er en afart af et skilt som *Pølser m/u brød*.

Anførselstegn bruges efter Retskrivningsordbogen (1) ved replikker og citationer, (2) ved forbehold, fx *Han har nu "studeret" i 11 år*, og (3) ved bogtitler og lignende. Det er især den betydning der angiver et forbehold der misbruges; man kan finde stile hvor skribenten således tager forbehold for et ord i hver anden linje. Dette er et stiltræk der tyder på stor ubehjælpssomhed i brugen af sproget.

Misbrug af skråstreg og anførselstegn er meget hyppig (hyppigere end *r*-fejl) i danske stile. Resultatet er altid en slatten, uvederhæftig og tvetydig tekst, som ikke fungerer i kommunikation, så den bør bestemt undgås. Skribenten tager ved brug af disse tegn ikke ansvaret for sin egen tekst.

Den påfaldende hyppighed af denne misbrug i danske stile (den er dog ikke ukendt i andre tekster) hænger antagelig sammen med opgavetypen og situationen. Opgaver som ikke opfordrer til eftersnakken, vil ikke i den grad opfordre til at skribenten dækker sig ind og fralægger sig ansvaret.

EKSEMPLER:

Vi skal ikke kun acceptere flygtninge/indvandrere (RD) som de er, men også som vi selv er (PF).

Havet må opfattes som en upålidelig verden. Kun så langtid (OD) bunden ikke kan ses (MK) er det (HF) under båden (LG & MP) Imens Jørgen endnu kan ses (MK & PF) beskrives den "venlig" (US & FF); (TF) i l. 48-51 (OS).

alle mulige mennesker med de "rigtige" (MB) meninger

ALTERNATIVER:

Vi skal ikke kun acceptere flygtninge og indvandrere som de er...

Så længe Jørgen endnu kan se bunden, opfatter han den som venlig (l. 48-51).

alle mulige mennesker med de rigtige meninger

A. Brug af sprogets elementer

2. Forståelighed (acceptabilitet) i kombinationen af grammatiske morfemer til syntaktiske helheder

Sprogbrugerens brug af sproget består i valg (selektion) og kombination af grammatiske morfemer. Grammatisk morfemer er morfemer i lukkede kolonner, dvs. kolonner med et begrænset antal valgmuligheder. Grammatisk morfemer er som regel også bundne, dvs. valget af morfemet blandt de begrænsede muligheder i kolonnen er styret eller på anden måde bestemt af forekomsten af andre morfemer i sætningen.

De stilistiske træk der hører under acceptabiliteten (dvs. forståeligheden og entydigheden) i kombinationen af de grammatiske morfemer til syntaktiske helheder, vil blive beskrevet i følgende underkategorier: valg af bundne morfemer, kombination af grammatiske morfemer til led og sætninger, og kombinationer af sætninger til helsætninger og perioder.

1. En del bundne grammatiske morfemer indgår som selvstændige ord (med blanktegn omkring) i faste udtryk, dvs. leksikalske størrelser som består af flere forskellige ord, fx *lægge vægt på*, *være en del af*, *sætte spørgsmålstegn ved*. Hverken funktionsverbet (*lægge*, *være*, *sætte*) eller præpositionerne kan vælges frit, hvis hovedordet i det faste udtryk er valgt. Fejl i **valget af de bundne grammatiske morfemer** i sådanne leksikaliserede enheder, kalder jeg fejl i faste forbindelser (FF).

Klassen af præpositioner er længere end klassen af finitte verbalendelser, men den er ikke uendelig. Der findes 20-30 præpositioner i alt, så præpositioner er grammatiske morfemer. I visse kontekster er valget af præpositionen frit, fx *på bordet*, *over bordet*, *under bordet*, *ved bordet* ..., men i andre kontekster er valget af præposition bundet (som en slags endelse) til at indgå i en fast forbindelse, fx *resultere i*, *bestå af*, *lide under*. Fejl i valget af bundne præpositioner vil jeg kalde gal præposition (GP).

I den syntaktiske organisering af sætningen findes der tre former for styring: rektion (et morfem styrer et bestemt grammatisk morfem på en anden plads i sætningen, fx *begynde at gå*), kongruens (valg af et grammatisk morfem på et sted styrer valget af det samme morfem et andet sted, fx *mange store drenge*) og virkeområde efter negation (fx *de så ikke nogen*). Fejl i disse syntaktiske styringer kalder jeg for syntaksfejl (SY).

Et pronomen er et ord der henviser til en enhed i den mentale model, som er kendt fra samtalsituationen, eller som et nomen tidligere i sætningen eller teksten allerede har henvist til (efter regler som er meget indviklede). Det forekommer ofte at der vælges et pronomen som gør denne anaforiske henvisning uklar eller vildledende, dette kaldes en henvisningsfejl (HF).

2. I **kombinationen af ord til grammatiske led og sætninger** er sideordningsforbindelsen (med ordene, *og*, *eller* og *men*) helt grundlæggende, men den forudsætter at de to sideordnede størrelser (ord, led, sætninger) er parallelle, dvs. af samme grammatiske og semantiske type. Sideordnes størrelser som ikke er parallelle, kan det kaldes en paralleliseringsfejl (PA).

Det er en af de grundlæggende særlige regler for dansk at ordstillingen ikke er den samme i ledsætninger (sætninger der er led i andre sætninger) og helsætninger (sætninger der ikke er led i andre sætninger, men kan udgøre en ytring for sig selv); det opfattes derfor som en fejl hvis en ledsætning udtrykkes med helsætningsordstilling med fundament, finit verbal, subjekt, og adverbial før et eventuelt infinitivum og objekter (F-vna-VNA), i stedet for (konjunkional) subjekt, adverbial, finit verbal (K-nav-VNA). Dette kaldes helsætningsordstilling i ledsætninger (LS).

Der kan også forekomme andre uregelmæssige, omend ikke uforståelige, ordstillinger i sætningsbygningen, med hensynslet på forkerte steder, og adverbialer indskudt på steder hvor det giver en forkert mening; dette kaldes for uregelmæssig ordstilling (OS). Det opleves som sproglig ubehjælpssomhed, som ordstillingen i en konfirmationssang.

Hvis ordene kombineres så der slet ikke kommer en grammatisk entydig sætning ud af det, kaldes det anakoluti (AN). Det kan ske hvis der ikke er både subjekt og verbum i en sætning, hvis obligatoriske led (transitive objekter) er udeladt, eller hvis der mangler et overordnet led til underordnede led som er der.

3. Med til reglerne for kombination af ord til led og sætninger hører også **kombinationen af sætninger til helsætninger**, og helsætninger til perioder ved hjælp af konjunkionaler (fx *at*, *hvis*, *som*, *mens da*, *idet*, *hvem*, *hvad hvor*). Som præpositionerne er konjunktionerne en stor, men lukket klasse. I danske stile bruges konjunkionaler hyppigt temmelig ubehjælpssomt, således at sætningerne kombineres på en meget uhensigtsmæssig måde. De hyppigste fænomener er brugen af *idet* og *mens* i stedet for de fleste andre konjunkionaler, og specielt i stedet for konjunkionaler der betegner årsag (*fordi*, *derfor*, *da*, *skønt*, *selv om*), og brugen af *hvilket* + ledsætning, i stedet for punktum + ny helsætning. Disse træk vil jeg kalde konjunkionalfejl (KN).

Hele systemet i dette afsnit kommer til at se således ud:

- a. Valg af bundne morfemer:
faste forbindelser (FF), gal præposition (GP), syntaksfejl (SY), henvisningsfejl (HF)
- b. Kombination af morfemer og ord til led og sætninger:
parallelisering (PA), ledsætningsordstilling (LS), øvrige ordstillingsforhold (OS), anakoluti (AN)
- c. Kombination af sætninger til oversættelser:
konjunktionforhold (KN).

A.2.a. Valg af bundne morfemer

Faste forbindelser (FF), fejl i valget af de bundne grammatiske morfemer i leksikaliserede enheder, som består af flere forskellige ord, fx *lægge vægt på*, *være en del af*, *sætte spørgsmålstegn ved*. Hverken funktionsverbet (*lægge*, *være*, *sætte*) eller præpositionerne kan vælges frit, hvis hovedordet i det faste udtryk er valgt.

Fejl i faste forbindelser er forholdsvis hyppig som stiltræk i danske stile. Da en fast forbindelse kan opfattes som én leksikalisk enhed, kan man kun træne sikkerhed heri ved at skrive meget. Der er ingen pædagogiske genveje; der er ingen anvendelige ordbøger til hjælp.

Eksempler:

*Steffen Brandt*_(BF) *ironi til*_(GP) *at sætte spørgsmålstegn til*_(GP) *tingenes sammenhæng, det kunne jo være*_(AN), *at det var den danske fulderik*_(SF), *der skulle sendes hjem i seng.*

*Hvis en dansker*_(SV) *begår indbrud eller dræber et andet menneske*_(MK) *udråber vi jo heller ikke hele den danske befolkning som psykopater.*

Bogstaveligt befinder han sig på dybt vand

Alternativer:

Steffen Brandts sætter ironisk spørgsmålstegn ved tingenes sammenhæng: det kunne jo være, at det var den danske fulderik, der skulle sendes hjem i seng.

Hvis en enkelt dansker begår indbrud eller dræber et andet menneske, opfatter vi jo heller ikke alle danskere som psykopater.

Bogstaveligt talt befinder han sig på dybt vand

Gal præposition (GP), fejl i valget af bundne præpositioner, dvs. i kontekster hvor valget af præposition ikke er frit, fordi den, som en slags endelse, indgår i en fast forbindelse, fx *resultere i*, *bestå af*. Dette træk er ikke særlig hyppigt, og ikke særlig betydningsfuldt.

Eksempler:

*respekt overfor*_(OD) *folk*

Alternativer:

respekt for folk

Netop denne situation er grunden bag hans søfart_(GO)

Fred Goldberg giver i sit billede_(SY) "Søndageftermiddag" os_(OS) et indtryk af overklassen i Tyskland som værende_(FF) noget opstyltet,_(KP) dette _(HF) kan ses i personernes overvægtighed _(MK) samt deres beklædning_(PA).

Han glæder sig ikke til at skulle forlade sit hjem til fordel for en by, der kun er ham kendt ved gennemrejser, og er "...en Sky af Fabriksrøg, hvori der næppe lod sig leve".

Netop denne situation er grunden til at han tager ud at sejle.

...dette kan ses af personernes overvægtighed

Han glæder sig ikke til at skulle forlade sit hjem til fordel for en by, der kun er ham kendt fra gennemrejser, og er "...en Sky af Fabriksrøg, hvori der næppe lod sig leve".

Syntaks (SY), fejl ved en af de tre former for grammatisk styring: rektion (et grammatisk eller semantisk morfem styrer et bestemt grammatisk morfem på en anden plads i sætningen, fx begynde at gå), kongruens (valg af et grammatisk morfem på et sted styrer valget af det samme morfem et andet sted, fx mange store drenge) og virkeområde efter negation (fx de så ikke nogen).

Syntaksfejl er ikke særlig hyppige, og kræver næppe speciel undervisning.

Herunder kan man også regne *r*-fejlene-drop, ... *når vi konkludere* og hyperkorrektions-*r*, ... *må man reagerer*, men disse fejl har jeg beskrevet som særlige kategorier der skyldes manglende overensstemmelse mellem lyd og skrift.

Eksempler:

Uddraget slutter med, at Jørgen vil slette alle spor efter hans udflugt og ikke fortælle det til nogen _(PA).

Alternativer:

Uddraget slutter med, at Jørgen beslutter ikke at fortælle det til nogen og at slette alle spor efter sin udflugt.

Den tryghedsfølelse som lå i at være afhængig og fri fra sine omgivelser _(LG), idet _(KN) der ikke blev stillet nogle krav til ham, der tilsammen gjorde at han kunne indse _(AN).

...(at) der ikke blev stillet nogen krav til ham...

At Jørgen Stein ikke kan søge hjælp udefra _(MK) understreges ved, at hverken forældre, søskende eller venner optræder nogle steder i teksten.

At Jørgen Stein ikke kan søge hjælp udefra, understreges ved, at hverken forældre, søskende eller venner optræder nogen steder i teksten.

Henvisningsfejl (HF), uklar eller vildledende anaforisk henvisning fra et prono-

men. Et pronomen er et ord der henviser til den samme enhed eller genstand i den omtalte verden som et tidligere nomen; ved henvisningsfejl er det uklart hvilket tidligere nomen pronominet skal have den samme henvisning som.

Henvisningsfejl er ikke hyppige i danske stile.

Eksempler:

Jørgen Stein er en pæn dreng (MK) avet (SB) af god opdragelse, der efter ferien skal på gymnasium i den store limfjordsby Aalborg

Det er dog af min opfattelse (KL), at danskerne kender meget lidt til de udenlandske kulturer, og angsten forvinder derfor ofte, hvis man sætter sig ind i disse, og kan forstå hvordan de lever.

Denne generation har problemfyldte (PG) faktorer (AB & FF), der automatisk vil komme til at påvirke deres selvstændighed, da (KN) man ikke har den energi der skal til for at overvinde deres indre angst.

Alternativer:

Jørgen Stein er en pæn dreng, formet af god opdragelse, og efter ferien skal han på gymnasium i den store limfjordsby Aalborg

Jeg tror, at vi danskere kender meget lidt til de udenlandske kulturer. Vores angst vil forsvinde, hvis vi sætter os ind i de fremmedes kultur, og forstår hvordan de lever.

Der er mange faktorer der påvirker mænd og kvinder i denne generation så de mister deres selvstændighed i en problemfyldt verden; de har ikke energi til at overvinde deres indre angst.

A.2.b. Kombination af morfemer og ord til led og sætninger

paralleliseringsfejl, sideordning (med ordene *og*, *eller* og *men*) af størrelser som ikke er parallelle, dvs. af samme grammatiske og semantiske type.

Paralleliseringsfejl er temmelig hyppige i stilene. Og det er et forstyrrende fænomen for den der vil forstå sammenhængen i en tekst. Mest forstyrrende er de syntaktiske paralleliseringsfejl, og dem kan skribenten undgå ved at læse teksten op. Så kan alle høre at der er noget galt, også den der har skrevet det. Paralleliseringsfejl er i de fleste tilfælde sjuskefejl.

Eksempler:

Fra tankernes verden, tilbage til det virkelige, nemlig hans fysiske situation, som han løser og bringer ham sikkert tilbage til haven igen.

Jørgen har kun været i Ålborg på gennemrejse (MK) og derfor noget ukendt for ham (PF)

I starten af teksten hører man beretningen om, at verden dengang (PS) kun bestod af to

Alternativer:

Fra tankernes verden, tilbage til det virkelige, nemlig situationen på tømmerflåden. Han løser problemet og bringer sig sikkert tilbage til haven igen.

Jørgen har kun været i Ålborg på gennemrejse, og derfor er byen ukendt for ham.

I starten af teksten hører man beretningen om, at verden engang kun bestod af to mænd, og at den ene af mændene kunne føde børn.

mænd, og den ene af mændene kunne føde_(FF).

Ledsætningsordstilling (LS), en ledsætning (sætning der er led i en anden sætning) med ordstilling som i en helsætning (sætning der ikke er led i en anden sætning, men kan udgøre en ytring for sig selv), dvs. ledsætning med fundament, finit verbal, subjekt, og adverbial før et eventuelt infinitivum og objekter (F-vna-VNA), i stedet for (konjunkional) subjekt, adverbial, finit verbal (K-nav-VNA). Dette kan opfattes som et træk ved dækket direkte tale (DT).

Ledsætningsordstilling i helsætninger er helt almindeligt i talesprog – men som regel kun i mere ambitiøst og formelt talesprog, som fx politikersprog. Almindelige mennesker bruger sjældent så mange ledsætninger når de taler. Derfor giver det en temmelig uheldig klang af ping- og pampersprog at bruge for mange ledsætninger med ledsætningsordstilling i skriftprog. Og det må også være rimeligt at kræve at skribenter kender forskellen på talesprog og skriftprog.

Der er nogle men ikke mange eksempler på dette stiltræk i de danske stile.

Eksempler:

At selvom hvor meget man_(AN) gerne vil blive ved med at være barn, kan man ikke undgå at indtræde i de voksnes rækker_(KL).

Personernes beklædning kunne tyde på_(MK) at de var fra overklassen,_(KP) en anden ting_(MK) som peger i denne retning_(MK) er, at i Tyskland i 30'erne_{(TF),(EK)} havde normale arbejdere ikke råd til at tage på søndagsudflugter_(MS & PA).

Hun mener, at om ca. fem år vil det blive populært at frigøre sig fra familielivets kedelige tilværelse_(PG) og igen_(PS) at være vild, outreret og pervers, for igen_(IG) at opleve spændingen, lidenskab, men også smerten

Alternativer:

Hvor meget man end vil blive ved med at være barn, kan man ikke undgå at blive voksen.

... at normale arbejdere i Tyskland ikke i 30'erne havde råd til at tage på søndagsudflugter

Hun mener, at det om ca. fem år vil være populært at frigøre sig fra den kedelige tilværelse i familien og være vild, outreret og pervers, for at opleve spændingen, lidenskab, men også smerten

Ordstilling (OS), uregelmæssige, omend ikke nødvendigvis uforståelige, ordstillinger i sætningsbygningen, med hensynslet på forkerte steder, og adverbialer indskudt på steder hvor de giver en anden mening end tilsigtet. Dette opleves som sproglig ubehjælpssomhed, som ordstillingen i en konfirmationssang.

Uregelmæssig ordstilling er ikke særlig hyppig i danske stile.

Eksempler:

Jeg tror, det er Steffen Brandts mening_(GO)(EK) at få folk til at forstå, lige som fyren, at man skal passe på_(MK) hvad man siger.

Endelig hævder PBM.v. _(GO) at begrebet_(GO) racisme i dag bliver for ofte benyttet _(LG)

Fred Goldberg giver i sit billede _(SY) os indtryk af overklassen i Tyskland som værende _(FF) noget opstyltet, _(KP) dette _(HF) kan ses i personernes overvægtighed _(MK) samt deres beklædning _(PA).

Alternativer:

Jeg tror, det er Steffen Brandts hensigt at få folk til, lige som fyren, at forstå at man skal passe på, hvad man siger.

Endelig hævder forfatterne, at udtrykket racisme benyttes alt for ofte i dag.

Fred Goldberg giver os i sit billede "Søndageftermiddag" et indtryk af at overklassen i Tyskland er temmelig opstyltet. Vi kan se det af personernes overvægtighed og beklædning.

Anakoluti (AN), afvigelser i den normerede syntaktiske konstruktion af sætninger: subjekt + objekt + transitive objekter og obligatoriske adverbialer; kontamination af to konstruktioner, ufuldendte grammatiske konstruktioner, fx hvis der ikke er både subjekt og verbum i en sætning, hvis obligatoriske led (transitive objekter) er udeladt, eller hvis det overordnede led mangler til underordnede led som er der. Anakolutier er ikke særlig hyppige i danske stile.

Eksempler:

Steffen Brandt_(BF) ironi til_(GP) at sætte spørgsmålstegn til_(GP) tingenes sammenhæng, det kunne jo være, at det var den danske fullerik _(SF), der skulle sendes hjem i seng.

Men den måde vi definerer racisme på, som dette at man ikke kan lide en speciel_(GO) slags mennesker, så tror jeg det.

Under 30'ernes svære periode – svær fordi der fandtes meget fattigdom i Europa og i andre dele af verden.

Alternativer:

Steffen Brandt sætter ironisk spørgsmålstegn ved tingenes sammenhæng: det kunne jo være, at det var den danske fulderik, der skulle sendes hjem i seng.

Men hvis vi definerer racisme som det ikke at kunne lide en særlig slags mennesker, så tror jeg at de er racister.

30'erne var en svær periode – svær fordi der fandtes meget fattigdom i Europa og i andre dele af verden.

A.2.c. Kombination af sætninger til oversætninger

Konjunkional (KN), der ikke svarer til det semantiske forhold mellem sætningerne, ledsætninger indledt med *idet, hvilket, dels .. og, fx ... osv.*

Det er meget udbredt i danske stile at de fleste ledsætninger indledes med konjunkionalerne *idet, mens, hvilket*. Det er karakteristisk for disse konjunkionaler at de ikke betyder andet end at det efterfølgende er en ledsætning. Som regel

ville man med fordel i stedet for det betydningsløse *idet* kunne udtrykke de semantiske relation mellem sætningerne med angivelse af en årsagsrelation med *fordi*, *for* eller *nemlig*. I stedet for komma + *hvilket*, kan man med fordel sætte punktum og begynde en ny helsætning med *Det*.

Eksempler:

Selve måden som teksten er skrevet på, er på et lavt plan (KH), *idet måden som den er skrevet på, er så simpel* (IG), *at alle vil kunne forstå den*, (KP) *dette formodes* (RF) *formentlig*(AT) *også* (PS), *idet tekstens problem er udbredt i samtlige* (SB) *sociale lag*.

Med hensyn til(KL) *titlen "To livsformer", kan det tydeligt ses*(KH & MK) *at der her er tale om to vidt forskellige livsformer*(IG), *da de*(HF) *på Fred Goldbergs billedet*(SY) *er noget mere frisindede*(AN) *omkring sex* (selvom de ikke har nogle (SY) *videre følelser forbundet med dette*), *hvilket er i modstrid med billedet af Grant Wood, hvor man kan tolke personernes ansigt-udtryk*(SF), (EK) *som værende* (FF) *strenge* (GO), *hvilket kunne foreslå* (KH & MK) *at de er meget ret troende* (OD) *kristne*.

Jeg vil gerne give et eksempel på dette, hvilket er en episode jeg var udefor (OD & GO) *for et par dage siden*

Alternativer:

Teksten er skrevet på et meget lavt plan og den er så simpel, at alle vil kunne forstå den. Det er også hvad man kunne vente, for tekstens problem er udbredt i alle sociale lag.

Som overskriften tydeligt angiver, er der her tale om to vidt forskellige livsformer. På Fred Goldbergs billede er personerne frisindede omkring sex (selvom de ikke har nogen videre følelser forbundet med det). På billedet af Grant Wood er personernes ansigtsudtryk strenge, og det kunne hænge sammen med at de er rettroende kristne.

Jeg vil gerne give et eksempel på dette; det er en episode jeg oplevede for et par dage siden

A. Brug af sprogets elementer

3. Læsevenlighed i brugen af interpunktionstegn

Interpunktionstegn er hverken morfemer eller grafemer; de er redundante tegn der markerer sætningstypen eller ledenes grænser. En del stilistiske træk i danske stile kan beskrives som uhensigtsmæssig brug af interpunktionstegn.

Normalt fremgår det helt entydigt af sætningsbygningen hvilke sætninger der er helsætninger, og hvilke der er ledsætninger, hvilke ledsætninger der er parallelle med hvilke, og hvor grænsen går mellem de enkelte grammatiske led. Interpunktionstegnene er således ikke udtryk for et indhold, men en slags advarsskilt for læserne om hvilke typer af grammatiske led og sætninger der vil komme. Interpunktionstegnene er vejledning for læserne om hvor de kan stoppe læsningen for en kort stund og sammenfatte meningen af det foregående, og hvor de blot skal læse videre.

De stilistiske træk som skal beskrives her, er tilfælde hvor interpunktionstegnene angiver en anden sætningsbygning end den der faktisk kommer; det er forskellige former for falsk alarm eller vildledende skiltning. Uhensigtsmæssigt placerede interpunktionstegn er faktisk en hindring for læsningen.

Med hensyn til kommaer er det særligt indviklet. Det er i danske stile tilladt at bruge 2½ forskellige kommateringssystemer: grammatisk komma, pausekomma og – som et særtilfælde af pausekomma – enhedskomma. Kommatering (grammatisk komma og pausekomma) beskrives i Retskrivningsordbogen §§ 45-57. Enhedskommaet er beskrevet i Henrik Galberg Jacobsen og Mogens Gradenwitz: Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering, Dansk Sprognævn, 1993.

Grammatisk komma sættes efter faste grammatiske regler, og det kan her klart afgøres hvor der mangler kommaer, og hvor der er ekstrakommaer (som efter reglerne ikke må sættes). Grammatiske kommaer er ikke velegnede som vejledning for læserne om hvor de skal tøve i læsningen for at sammenfatte meningshelheder; for kommaerne placeres ikke kun der hvor en meningsenhed slutter, og en ny begynder, men også midt inde i en meningshelhed, hvor der ikke skal stoppes op og sammenfattes.

Pausekomma sættes ikke efter faste regler men efter et skøn. Ved pausekommatering afgrænses hvad der i talt sprog ofte markeres ved hjælp af rytme, tonegang, pauser, tempo og lignende lydligge signaler. Enhedskomma, som vil indgå i

den nye retskrivningsordbog, er kort fortalt pausekommaer sat efter grammatiske regler. Det kan således også efter enhedskommasystemet afgøres hvor der mangler kommaer, og hvor der er ekstra kommaer.

Hovedforskellen på grammatisk komma og enhedskomma er følgende: grammatisk komma sættes før og efter en ledsætning (hvis der ikke allerede står et andet tegn), mens enhedskomma aldrig sættes før en ledsætning, men altid efter (hvis der ikke allerede står et andet tegn). Reglerne for komma om parentetiske størrelser er ens for de to kommasystemer. Det grammatiske komma der sættes før en ledsætning, er en hindring for læsningen fordi der ikke skal foretages nogen sammenfatning på dette sted. Ved enhedskomma sættes dette uhensigtsmæssige komma ikke.

Ved beskrivelsen af stilistiske træk i de danske stile må der selvfølgelig tages hensyn til hvilket kommateringssystem skribenten bruger, og derfor defineres trækket *manglende komma*, som *manglende komma, hvor der efter det brugte kommateringssystem skulle være et komma*.

Typerne af stilistiske træk der angår interpunktionen er følgende: komma for punktum, punktum for komma, manglende komma, manglende punktum, ekstra komma, ekstra punktum, øvrige tegnfejl.

Generelt er også tegnfejlene overvurderet i den danske stileretningstradition. Det ville være behageligt hvis kommateringsdebatten kunne få de rette proportioner. De mest forstyrrende og hyppigste stiltræk i forbindelse med interpunktionen er ubetinget manglende punktummer (KP) og (MK). Men de konsekvent manglende kommaer efter ledsætninger kan også genere læsningen en del.

Forhåbentlig vil enhedskommaet give mulighed for en mere konstruktiv pædagogisk indsats på området.

Komma for punktum (KP), komma før en ny helsætning, hvor der burde have været et punktum.

Eksempler:

Jørgen ser glæder i mindre ting (GO) end han gjorde før, og Ålborg er ikke så gal (GO), bare (PS) det at han overlevede, er han glad for.

Personernes beklædning kunne tyde på (MK) at de var fra overklassen, en anden ting (MK) som peger i denne retning (MK) er, at i Tyskland i 30'erne (TF&LS), (EK) havde normale arbejdere ikke råd til at tage på søndagsudflugter.

Alternativer:

Jørgen glæder sig nu over de små ting; han synes ikke det er så slemt at skulle til Ålborg og han er glad for overhovedet at have overlevet.

Personernes beklædning kunne tyde på, at de er fra overklassen. Det peger også i denne retning, at de er på søndagsudflugt. Det havde normale arbejdere i Tyskland ikke råd til i 30'erne.

Fred Goldberg giver i sit billede_(SY) "Søndageftermiddag" os_(OS) et indtryk af overklassen i Tyskland som værende_(FF) noget opstyltet, dette_(HF) kan ses i_(GP) personernes overvægtighed_(MK) samt deres beklædning_(PA).

Fred Goldberg giver os i sit billede "Søndageftermiddag" et indtryk af at overklassen i Tyskland er temmelig opstyltet. Det kan ses af personernes overvægtighed og beklædning.

Punktum for komma (PK), punktum før en ledsætning, hvor der skulle være et komma. Dette træk er hyppigere end man skulle vente.

Eksempler:

Hr. Bøsmer i Elverhjem er nok blevet til fordi folk den gang var meget optaget af elverkoner- og mænd_(TF). Læses var meget bange for elverkoner- og mænd_(TF).

Alternativer:

Hr. Bøsmer i Elverhjem er nok blevet til fordi folk den gang var meget optaget af elverkoner og -mænd, læses: var meget bange for elverkoner og -mænd.

Til sidst konkludere_(RD & IG) Carsten Jensen med en kritik_(FF) af den udvikling_(PS), de gamle eventyrere_(RD) medførte_(GO), da hele_(US) verden blev opdaget_{(PS)-(PK)} som_(HF) medførte_(IG & KH & MK) at alle byer fik nogle veje eller gader_(VS & TT) med ubetydelige_(GO) navne, der_(HF) førhen ikke eksisterede, men_(PA) kun bestod af_(LG) små flækker, der var beboet af datidens urbefolkning_(TT & DT & IG).

Carsten Jensen kritiserer til sidst den udvikling, som blev sat i gang da de gamle eventyrere opdagede de nye verdensdele. Alle steder blev kortlagt og civiliseret, og byplanlæggere har, også i Patagonien, givet nye veje og gader navne, som ikke fortæller stedernes historie, og er uden mening for dem der bor på dem. De oprindelige steder, findes ikke mere; selv deres historie er blevet glemt.

Manglende komma (MK), hvor der efter det brugte kommateringssystem skulle være et komma.

Næsten alle stilskrivere prøver at sætte grammatiske kommaer. (I praksis kan man anvende følgende kriterium: hvis skribenten har sat to kommaer før en ledsætning, antages vedkommende at bruge grammatisk komma; findes der et eller ingen kommaer før ledsætninger, antages skribenten af anvende enhedskomma.)

Undervisningen i grammatisk komma har været præget af to pædagogiske metoder: for det første reglen om at sætningerne (hel- og ledsætninger) registreres med kryds **x** for subjekt, og bolle **o** for verbal, og at der sættes komma omkring hvert kryds og bolle, og for det andet tommelfingerregler som: altid komma foran *men*, *at*, *som* og *der*. Kryds og bolle-metoden skulle give det rigtige antal (men måske forkert placerede) kommaer, mens tommelfingerreglerne vil føre til at alle kommaer efter ledsætninger glemmes.

Det ser ud til at den anden metode er den fremherskende; langt de fleste manglende kommaer mangler efter ledsætninger. Dette er temmelig uheldigt for læsningen. Uøvede skribenter sætter således alle de grammatiske kommaer som

er overflødige eller direkte skadelige for læsningen, men glemmer de kommaer som kan lette læsningen, og som er dem der sættes efter enhedskommametoden.

Eksempler:

Havet må opfattes som en upålidelig verden. Kun så langtid (OD) bunden ikke kan ses er det (HF) under båden (LG & MP) imens Jørgen endnu kan ses (PF) beskrives den "venlig" (US & FF & MB) (TF) i l. 48-51.

Billedet er i normal perspektiv (OD) og farverne er holdt i de basiske jordfarver dvs. rød, brun, sort dog er der præg (FF) af blå i billedet nemlig: (TF) Mandens (ST) blå bukser og himmelen.

Dette giver os også det indtryk at Fred Goldberg ikke synes at det at være velhavende er lykken, da man mister de menneskelige relationer (PS & MG).

Alternativer:

Havet må opfattes som en upålidelig verden. Kun så lang tid bunden ikke kan ses, er den ...

Billedet er i normalperspektiv, og farverne er holdt i de basiske jordfarver, dvs. rød, brun, sort; dog er der et præg af blå i billedet, nemlig mandens blå bukser og himmelen.

Dette giver os også det indtryk, at Fred Goldberg mener, at de velhavende, fordi de mister de menneskelige relationer, ikke er lykkelige.

Manglende punktum (MP) hvor der begynder en ny helsætning, og hvor der ikke står noget andet tegn.

Eksempler:

Havet må opfattes som en upålidelig verden. Kun så langtid (OD) bunden ikke kan ses (MK) er det (HF) under båden imens Jørgen endnu kan ses (PF & MK) beskrives den "venlig" (US & FF & MB) (TF) i l. 48-51.

Alternativer:

Havet må opfattes som en upålidelig verden. Kun så lang tid bunden kan ses, er den under båden. Imens Jørgen endnu kan ses ...

Ekstra komma (EK), komma hvor der efter det brugte kommasystem ikke skal og ikke må være noget komma. De ekstra kommaer der sættes i danske stile skyldes tommerfingerreglen der siger: komma foran *hv*-ord, *men*, *at*, *som* og *der*. Det giver et komma for meget hvis *at* er et infinitivmærke og ikke et konjunktional, og hvis *der* er subjektvikar og ikke relativ konjunktional (dette sidste er det der kaldes idiotkomma), fx *Hun spurgte hvem af dem, der kom*.

Eksempler:

Uddraget er kronologisk fortalt, men om der fra hans egen barndom (MK) er ikke til at vide (AN). Men det kunne, det godt være, for Jacob Paludan var 18 år i 1914

Alternativer:

Uddraget er kronologisk fortalt, men om det er fra hans egen barndom, er ikke til at vide. Det kunne det godt være, for Jacob Paludan var 18 år i 1914

Hun er ikke særlig meget lavere placeret end manden _(MK) og hun er "medvirkende kraft" _(MB & GO) til, at tjene penge.

Hun er ikke særlig meget lavere placeret end manden, og hun er med til at tjene pengene.

Personernes beklædning kunne tyde på _(MK) at de var fra overklassen, _(KP) en anden ting _(MK) som peger i denne retning _(MK) er, at i Tyskland i 30'erne _(TF&LS), havde normale arbejdere ikke råd til at tage på søndagsudflugter.

...i Tyskland havde normale arbejdere ikke råd til at tage på søndagsudflugter i 30'erne.

Ekstra punktum (EP), punktum eller prik hvor der ikke skal være det (også fordi der — efter en hemmelig regel — ikke er punktum efter et forkortelses-tegn), punktum før en ledsætning.

Eksempler:

Grundlaget for en _(BF) kultur eller et miljø kan i hvert fald _(PS) siges med ét ord: Forhold _(ST & SV). Forhold til livet, forhold til religion, forhold til sex o.s.v. _(FK). Det _(HF) er selvfølgelig kun etiketter, man kan påføre _(GO) folk i denne sammenhæng _(PS & LG).

Alternativer:

Grundlaget for en kultur eller et miljø kan beskrives med ét ord: forhold, forhold til livet, forhold til religion, forhold til sex osv. Det ...

Tegnfejl (TF), gal brug af andre tegn end punktum og komma, fx parentes, tankestreg, apostrof, kolon og semikolon (Retskrivningsordbogen §§ 44, 58-65).

Eksempler:

Han har læst i avisen; "Die Grüne Post", der formentlig handler om andet end politik og økonomi, — men blot for at smide den fra sig igen _(PA).

Alternativer:

Han har læst i avisen "Die Grüne Post", der formentlig handler om andet end politik og økonomi, men har smidt den fra sig igen.

Personernes beklædning kunne tyde på _(MK) at de var fra overklassen, _(KP) en anden ting _(MK) som peger i denne retning _(MK) er, at i Tyskland i 30'erne _(LS), _(EK) havde normale arbejdere ikke råd til at tage på søndagsudflugter.

...i Tyskland i 30'erne,...

B. Sammenhæng i afsenderens udtryk for sine tanker

I den sprogligt funktionelle beskrivelsesramme stilles der det krav til god kommunikation, at teksten skal udtrykke sammenhængen i afsenderens tanker. Da det er meget svært med sprog at tale forholdet mellem tankerne og de sætninger der udtrykker dem i sprog, og da traditionel sprogvidenskab ikke giver særligt gode begreber til at beskrive dette forhold, vil jeg her ganske kort skitsere en teori (og terminologi) om bevidsthed og sprog.

Afsenderen kan med sproglige tekster udtrykke sammenhængen i sine tanker. **Tanker** er både bevidsthed om virkelighedens tid og rum (opfattet gennem sansning), og om egen og andres bevidsthed (erkendt gennem erindring, fantasi).

Man ved så at sige intet om tankernes form; jeg vil her gå ud fra at tanker hverken har form som et sprog (tankens sprog) eller som visuelle billeder (den indre biograf). Tankens form er uden betydning for det følgende.

Her vil jeg beskrive tankernes indhold som en repræsentation eller **mental model** (mental situationsmodel) over 1. **elementære situationer**, der er konfigurationer af **enheder** der hører til **kategorier**, og **forløb** i tid af **kvaliteter og relationer**, og 2. **sammenhængen** mellem de elementære situationer.

Afsenderen udtrykker sine tanker i form af **instruktioner til** modtagerne om i deres bevidsthed at konstruere mentale modeller over tekstens indhold (mentale indholdsmodeller) der svarer til afsenderens egne mentale modeller.

Ved at **kombinere ord** (kombinationer af grammatiske og semantiske morfe-mer) til grammatiske led og sætninger, henviser afsenderen forholdsvis præcist til hvorledes modtagerne, i den allerede eksisterende mentale model over den omtalte situation, skal tilføje en **konfiguration** af enheder og forløb i tid.

Ved at **vælge ord** beskriver afsenderen hvilke muligheder modtagerne har for at forestille sig **typen** af enheder og forløb i den omtalte situation: nominalerne beskriver enhedernes kategorier, og prædikaterne beskriver forløbenes kvaliteter og relationer.

Dette kan fremstilles skematisk således:

sætninger	instruerer modtagerne i at opbygge repræsentationer af	sammenhængende situationer i en mental model
kombinationen af ord	henviser til (opretter eller identificerer)	enheder i rum og forløb i tid i situationen
valget af ord	beskriver	enhedernes kategorier og kvaliteterne og relationerne i forløbene

Ved at kombinere flere sætninger til **komplekse sætninger** (ved at underordne sætninger som nominale led i andre sætninger, og ved at degradere sætninger som adjektiviske og adverbelle led i andre sætninger) kan afsenderen udtrykke at der er **sammenhæng** mellem repræsentationerne af gamle og nye elementære situationer i den mentale indholdsmodel.

Eksempel: Avisbudenes samtidige sygemeldinger forårsagede forsinkelser i udbringningen af aviser overalt i byen udtrykker at der er sammenhæng mellem følgende elementære situationer: 'Avisbudene var syge'. 'De meldte det til arbejdsstedet'. 'De gjorde det samtidigt'. 'Det blev årsag til følgende:' 'Aviserne blev bragt ud af nogle andre'. 'Det skete for sent'. 'Det gjaldt alle steder i byen'.

Forholdet mellem sætninger, mentale modeller og virkeligheden kan skematisk fremstilles således:

Sætning	mentale modeller		ligheden
	indholdsmodel	situationsmodel	
sætning	situation		
prædikater verber, adjektiver, adverbier, præpositioner, verbalsubstantiver	tidsforløb og deres kvaliteter og relationer		tid
nominaler (som subjekter objekter og prædikativer) ledsætninger og skjulte sætninger	enheder og deres kategorier		rum
adverbier ledsætninger og skjulte sætninger	omstændigheder sekundære situationer		bevidsthed
konjunktioner	sammenhæng ml. situationer		

Ved at vælge leksikalske ord beskriver afsenderen, på grund af ordenes udbredte **polysemi** (flertydighed), ikke entydigt enhedernes og tidforløbenes typer, men instruerer modtagerne om, blandt flere muligheder, at vælge de typer (kategorier,

kvaliteter og relationer) der passer bedst til enhederne og tidforløbene i den allerede etablerede mentale model over den omtalte situation.

Eksempel: *Hvad er højest, Rundetårn eller et tordenskrald?* Ved at vælge ordet *høj*, har afsenderen ikke beskrevet om der er tale om noget der 'rager op i luften', eller om noget 'med stor lydstyrke', men overlader det til modtagerne at finde den betydning der passer bedst til situationen — som i denne drillegåde er tvetydig.

I eksemplet *Kan man blive høj af at spise hash i kager?* har afsenderen valgt ordet *høj* for at kommunikere en betydning som ikke står i (gamle) ordbøger, men som forstås på ensartet måde af alle modtagere — fordi den **metaforiske betydning** 'i opløftet sindsstemning på grund af indtagelse af narkotika' er den eneste der passer til den mentale model af den omtalte situation.

Man kan ikke, som ved den grammatiske organisering af ord til led og sætninger, tale om fejl i afsenderens udtryk for sine tanker, for der er ikke nogen normer og regler for hvilke tanker man kan have; og metaforiske udtryk er netop valgt for at udtrykke tanker, som der normalt ikke er ord for.

Men man kan godt bedømme sammenhængen i den mentale model, som afsenderen udtrykker med sin tekst. Især kan man definere en række træk som gør at modtagerne finder den mentale model som de instrueres i at opbygge, usammenhængende, og hvor andre valg af ord og andre kombinationer af ord, ville give en udmærket sammenhæng med den eksisterende mentale repræsentation.

Afsenderen kan i **valget af ord** have valgt et galt ord (GO), der ikke giver mening i sammenhængen, men som ligner et andet der gør, eller et så vagt og abstrakt ord (AB) at det slet ikke beskriver noget i den omtalte situation.

Afsenderen kan have **kombineret sætningens ord** på en sådan måde at nogle enheder og forløb i situationen får beskrivelser der passer til andre enheder og forløb i situationen. Det sker ved rollefordobling (RF), hvor en enhed spiller en rolle i forhold til to uforenelige forløb, prædikatsglidning (PG), hvor et prædikat er gledet så det beskriver et forløb for en anden enhed end den der passer i situationen, og ved uklar kohærens (KH) som er betegnelsen for de øvrige tilfælde af uoverensstemmelse mellem de grammatiske henvisninger og de semantiske beskrivelser.

Endelig kan afsenderen have **kombineret sætningerne** således at der er manglende sammenhæng (MS) mellem repræsentationerne af elementære situationer, således at der er logisk modsigelse (LG) mellem de to situationer, eller således at der er perspektivforskydning (PF) mellem de to situationer.

De stilistiske træk i forbindelse med den semantiske sammenhæng i afsenderens udtryk for sine tanker kan opstilles således:

- a. Valg af ord:
galt ord (GO), vag abstraktion (AB)
- b. Organiseringen af enheder og tidsforløb i en mental model:
rollefordobling (RF), prædikatsglidning (PG), øvrige kohærensforhold (KH)
- c. Forbindelsen mellem flere elementære situationer:
manglende sammenhæng (MS), logiske forhold (LG), perspektivfor-
skydning (PF)

De stilistiske træk som er samlet under overskriften *Sammenhængen i afsenderens udtryk for sine tanker* er, sammen med trækkene om relevans, de væsentligste for hvorledes man skriver godt. Hvis afsenderen med sine instruktioner til modtagerne om at opbygge en mental model i bevidstheden, ikke kan skabe sammenhæng i denne mentale model, bliver der slet ikke meddelt nogen tanker.

På den anden side er det også dem der er sværest at definere. Problemet er at læserne og bedømmerne og underviserne ikke har anden adgang til afsenderens tanker end de ytringer som de netop læser, kommenterer og bedømmer. De træk som nævnes i det følgende, er derfor defineret ved 1) at afsenderen skriver noget som ikke kan fungere som instruktion i at opbygge en model der er konsistent og som passer sammen med det foregående og 2) at modtagerne med brug af de samme sproglige elementer i en anden formulering kan få udtrykt noget konsistent og sammenhængende om emnet (og det er det der er angivet i den alternative formulering). Det er således sandsynligt at den alternative formulering udtrykker det som afsenderen faktisk tænkte, men det er også muligt at afsenderen tænkte noget andet.

Metaforer kan umiddelbart opleves som inkonsistente, men vil aldrig kunne opfylde den anden betingelse i definitionen ovenfor. Derfor er metafor ikke opregnet mellem de stilistiske træk som ikke kommunikerer godt. Metaforer er tværtimod en måde på effektiv måde at kommunikere komplekst og kontroversielt indhold til modtagerne.

Generelt kan man sige at sammenhængen svigter hvor de grammatiske morfemer angiver en anden konfiguration af enheder og deres tidsforløb, end den der er beskrevet i det foregående, og som forudsættes af de semantiske morfemer.

B.a. Valg af ord

Galt ord (GO), afsenderen har valgt et ord som ikke findes, eller et ord som henviser til, men ikke beskriver, den kategori eller relation som passer til situationen, skønt der findes et ord der ligner, som passer fint. Det vil være et klart bedre alternativ hvis det gale ord erstattes af det der passer. Dette træk er forholdvis hyppigt og det skyldes antagelig alene mangel på øvelse og kendskab til ordforrådet.

Eksempler:

Hans grænse til de _(BF) tolerancemæssige er bare overskredet

Vores nye tilflyttere kan kun bidrage vores samfund _(FF) med en ny indsprøjtning, som man kun kan se positivt på.

Romanens titel "På dybt vand" _(US) er et ord sprog _(OD & IG) der passer godt på Jørgen Steins situation. Bogstaveligt _(FF) befinder han sig på dybt vand, og hans situation afspejler hans sind _(LG). Han ved ikke hvordan han skal gribe tingene an, men da hans søfart er overstået _(MK) har han sandsynligvis fået en idé om, hvordan han kan klare de kommende prøvelser, hvilket _(KN) i første ombæring _(KL) vil sige gymnasiet for Jørgens vedkommende _(IR), men senere hen _(MK) resten af livet.

Alternativer:

hans tolerancetærskel er bare overskredet

Indvandrerne er som en frisk indsprøjtning i vores samfund.

Uddragets titel "På dybt vand" passer godt på Jørgen Steins situation. Han befinder sig bogstaveligt talt på dybt vand, og hans sind er et spejl af situationen. Han ved ikke hvordan han skal gribe tingene an, men da hans sejlur er overstået, har han sandsynligvis fået en idé om, hvordan han kan klare de problemer der kommer med skolen i Ålborg og senere.

Vag abstraktion (AB), (ævl) . Afsenderen henviser ofte med flere abstrakte ord der ikke er defineret, til situationer som ikke får nogen anskuelig eller entydig semantisk beskrivelse. Vag abstraktion kan skribenten undgå ved at skrive mere konkret, ved at undgå verbalsubstantiver, og ved at definere ikke hyppige ord. Dette stilistiske træk er forholdvis hyppigt i danske stile og er antagelig et resultat af for højt ambitionsniveau hos skribenten.

Eksempler:

Denne generation har problemfyldte _(PG) faktorer _(FF), der automatisk vil komme til at påvirke deres _(HF) selvstændighed, da _(KN) man _(HF) ikke har den energi der skal til for at overvinde deres _(HF) indre angst.

Frøken Smilla bliver så at sige _(TM) et personligt _(PG) billede på en fremmedgjorthed.

Alternativer:

Der er mange faktorer der påvirker mænd og kvinder i denne generation så de mister deres selvstændighed i en problemfyldt verden; de har ikke energi til at overvinde deres indre angst.

Frøken Smilla bliver et billede på den fremmedgjorthed, der kan findes i alle

der kan tolkes ind i flere forskellige diskurser.

Hvis man skal sætte en linje op mellem de to aspekter racist og ikke racist_(TF), kan det være der, hvor de fremmede tror de kan tillade sig mere end danskerne, eller vil prøve at lave om på os, der er opvokset i Danmark_(LG).

forhold i livet.

*Man kan definere racister som de fremmede der tror de kan tillade sig mere end danskerne, eller prøver at lave om på os der er opvokset i Danmark eller:
Man er ikke racist hvis man reagerer mod de fremmede der tror de kan tillade sig mere end danskerne, eller vil prøve at lave om på os, der er opvokset i Danmark.*

B.b. Organiseringen af enheder og tidsforløb i en mental model

Rollefordobling (RF), afsenderen henviser med en kompleks sætning til en mental model hvor én enhed spiller en rolle i forhold til to forskellige relationer, som er uforenelige, og hvoraf den ene faktisk gælder for en anden enhed i den omtalte situation, fx *som venlig læser er sætningen alligevel forståelig*. Grammatisk henviser konstruktionen til at det for enheden 'sætningen' gælder at den både 'er forståelig' og 'er venlig læser'. Det skribenten mener er vel at 'sætningen er forståelig for den læser som er venlig'. Konstruktionen må ikke blandes sammen med konstruktioner med aktiv-passiv-forbytning (AP).

Dette stilistiske træk er jævnt hyppigt i danske stile. Det opstår ofte i forbindelse med adverbelle led af typen: ... *efter at have, som det og det* ... som indeholder skjulte sætninger. Man kan gætte på hvad meningen må være, fordi alle de rollehavende optræder i sætningen, blot i forkerte roller. Den alternative formulering indsætter leddene i de grammatiske roller der giver mening og sammenhæng i en mental model.

Eksempler:

I andet afsnit bliver generaliseringen af danskerne heller ikke forskånet.

Efter at have konstateret hans ensomhed, går tankerne over på skolen, og hvad han der har lært om Gud.

Som tilskuer er livet lidt lettere.

Efter utallige nederlag munder spørgsmålet ud i_(KH) en stræben efter svaret_(KH) på "Hvem er jer_(SF)?"

Alternativer:

...bliver danskerne heller ikke forskånet for at blive beskrevet ved en grov generalisering

...lader han tankerne vandre over på...

Når man blot er tilskuer til livet, er det lidt lettere at leve

Efter utallige nederlag står han over for det fundamentale spørgsmål: "Hvem er jeg?"

Aktiv-passiv-forbytning (AP), en kompleks konstruktion, hvor to verber med samme logiske subjekt, ikke har samme diatese, og dermed ikke samme grammatiske subjekt, fx *konvolutten åbnes ved at afrive randen*. Det vil være mere mundret at sætte de to verber i samme diatese: *man kan åbne konvolutten ved at afrive randen*. Konstruktionen er imidlertid ikke nær så uhensigtsmæssig som konstruktioner med rollefordobling.

Eksempler:

Ingemann må derimod siges at være gået endnu længere ud af_(GP) denne trosretning_(MK) og ved at bekende sig til kristendommen gøres den hinsidige verden til noget, der viser sig og er her nede i den dennesidige verden hele tiden_(LG).

Alternativer:

Ingemann må derimod siges at være gået endnu længere ud i denne trosretning, og ved at bekende sig til kristendommen gør han den åndelige verden til noget, der viser sig, og som eksisterer her nede i den dennesidige verden hele tiden.

Prædikatsglidning (PG), afsenderen henviser med et prædikat (verbum, adjektiv eller præposition) til at en relation gælder for én enhed i situationen, skønt den passer på en anden enhed i situationen, fx *Gå din dumme vej!*, hvor meningen må være: *Du er dum; gå din vej!* Denne konstruktion kendes i den klassiske retorik under navnet **hypallagæ** eller **enallagæ adjectivis** (forbytning af adjektiv), men findes også ved flytning af andre prædikater.

Konstruktionstypen er jævnt hyppig i stilene. Alternativet findes ved at man indsætter prædikaterne på de steder i den mentale model hvor de giver mening og sammenhæng med det foregående. Igen er det kriterielt at alle prædikater er tilstede i sætningen, de står blot som grammatiske prædikater i forhold til andre nominaler end dem der ville passe i sammenhængen. I metaforer kan man på denne måde ikke blot bytte om på de prædikater der allerede findes i sætningen.

Eksempler:

*Livsmoralen i H.C.Andersens tekst er, at ved at give_(LS) bliver man lykkeliger_(BF)._(PK)
Hvor livsmoralen i Pontoppidans tekst er, at man skal lede efter de uløste_(GO) spørgsmål.*

Om_(KN) den forøgede skilsmisse så skyldes at kønsnivelleringen_(PS) har fundet sted så kraftigt de senere år er ikke utænkeligt.

Jeg har givet min mening om problemet, men det er meget svært at besvare, for spørgsmålet er fuldstændig individuelt.

IS's billede af sin generation bliver derfor meget kedeligt beskrevet.

Alternativer:

...skal lede efter svarene på de ubesvarede spørgsmål.

Det er ikke utænkeligt at den forøgede skilsmissemfrekvens skyldes den kraftige kønsnivellering der har fundet sted i de senere år.

Jeg har givet mit svar på spørgsmålet; men det er svært at svare generelt, for svaret er forskelligt fra menneske til menneske.

Isabelle Smith beskriver sin egen generation som kedelig

Svag kohærens (KH), (vås) sætninger hvor der ikke er overensstemmelse mellem de grammatiske henvisninger til, og de semantiske beskrivelser af, den omtalte situation (og som ikke kan beskrives som rollefordobling (RF) eller prædikatsglidning(PG)).

Eksempler med elementære sætninger, hvor en beskrevet kvalitet ikke umiddelbart passer til den enhed som den gælder, fx *sammenhængen besvime*, kan ikke opfattes som en kohærensfejl, for her kan man søge en metaforisk tolkning af sætningen. Kohærensfejl findes ofte i komplekse sætninger hvor ikke alle kohærensproblemer kan løses ved samme metaforiske læsning, fx *man udvikler en dømmekraft som kan indse nødvendigheden i at forstå verdensgåden*. Kohærensfejl er ikke så hyppige i danske stile.

Eksempler:

Jeg tror at alle, der bliver stillet i en sådan situation, vil reagere som J. S., idet (KN) at det man ikke kan se (MK) er farlig (BF), bare (KN & SB) fordi det er mørkt (LG). Det er faren for det ukendte der gør J. S. bange (PT). Det dybde (GO) vand kædes sammen med døden

At billedet, fra 1994, er en reklame for tøj, giver Isabella Smith medhold i hendes syn på tendenser i tiden

Vi lever i en forestillingsverden der opfylder vore umiddelbare behov (LG), og søger tilflugt i samfundets bedøvende krav om skole og arbejde, men drømmer altid om i morgen.

Hans længsel efter at rejse, skyldes længslen efter eventyr "dvs. mellem bevægelsen i rum og forandringens ånd, mellem indre og ydre (PA)" (l.66+67).

Alternativer:

...

Det er det ukendte der er farligt og gør Jørgen Stein bange.

Det taler for at Isabella Smith har ret i sit syn på tendenserne i tiden, at billedet fra 1994 er en reklame for tøj.

Vi søger tilflugt i en forestillingsverden og drømmer altid om i morgen, mens vi bedøves af samfundets krav om skole og arbejde.

Hans længsel efter at rejse er en længsel efter eventyr; der er lighedstegn mellem bevægelse i rum og forandring i ånd, mellem det ydre er det indre (l.66+67).

B.c. Forbindelsen mellem flere mentale modeller

Manglende sammenhæng (MS), to sætninger der følger efter hinanden, henviser til og beskriver to situationer som ikke kan sættes i relation til hinanden. Det er temmelig hyppigt der mangler sammenhæng i danske stile.

Eksempler:

Hvis en dansker begår indbrud eller dræber et andet menneske_(MK) udråber vi jo heller ikke hele den danske befolkning som_(FF) psykopater. Det er i sådanne_(HF) tilfælde at man kan tale om racisme, og derfor skal man passe på ikke at sprede om sig med_(FL) skældsord til_(GP) folk der har et mellemværende med en fremmed_(LG).

Grundlaget for en kultur eller et miljø kan i hvert fald_(PS) siges med ét ord: Forhold_(ST). Forhold til livet, forhold til religion, forhold til sex o.s.v.. (EP & EP & EP) Det_(HF) er selvfølgelig kun etiketter, man kan påføre_(GO) folk i denne sammenhæng_(PS & KH). Et grundlæggende billede_(PS) dannes af et folk, og man underlægger dem en kultur_(KH). Kulturen splittes i grupper_(RF), som bliver kaldt for miljøer_(IR & PF), og de der udskiller sig herfra_(HF), bliver kaldt_(PF) for enkle_(GO) individer.

Logisk selvmodsigelse (LG), (vrøvl) to velformede sætninger (med effektive grammatiske henvisninger og forståelige semantiske beskrivelser) der er logisk selvmodsigende. Logisk selvmodsigelse er jævnt hyppigt i danske stile.

Eksempler:

For at undersøge dette_(PF) har Fred Goldberg malet billedet_(KH) som værende_(FF) et idyl_(BF), dog med visse ironiske undertoner_(MP) et eksempel på dette er, at værken_(SF) manden eller kvinden lader som om det at elske var andet end noget der skulle overstås.

Vi behøver ikke at kunne lide en tyrker, når bare grunden hertil er, at han eller hun besidder_(GO) nogle meninger eller egenskaber_(PA), som vi ikke kan føle sympati med.

Den tryghedsfornemmelse som lå i at være afhængig og fri fra sine omgivelser, idet

Alternativer:

Hvis en enkelt dansker begår indbrud eller dræber et andet menneske, kalder vi jo heller ikke hele den danske befolkning for psykopater. Det er dem der på denne måde generaliserer, der er racister, og derfor skal man passe på ikke at bruge den slags skældsord om alle fremmede, når man har et mellemværende med en af dem.

Det grundlæggende for menneskers kultur eller miljø er deres forhold — forhold til livet, forhold til religion, forhold til sex osv.

I det store historiske perspektiv taler man om en kultur som er særegen for et helt folk. Denne kultur kan inddeles i forskellige grupper eller miljøer; og de der ikke indgår i et eller andet miljø lever som enkelt-individer i landet.

Alternativer:

For at undersøge dette har Fred Goldberg malet billedet som en idyl. Det underminerer dog idyllen at manden og kvinden ser ud til at mene at det at elske blot er noget der skal overstås.

Vi behøver ikke at kunne lide alle tyrkere, fx ikke dem der har nogle meninger som vi ikke kan føle sympati med.

Den tryghedsfornemmelse som lå i at være uafhængig og fri fra sine omgivelser, så der ikke blev stillet nogen krav til ham....

(KN) der ikke blev stillet nogle (SY) krav til ham, der tilsammen gjorde at han kunne indse (AN).

Perspektivforskydning (PF), en sætning beskriver en situation ud fra et perspektiv som ikke er foreneligt med det perspektiv der ellers gælder i den mentale model. Perspektivforskydning forekommer temmelig hyppigt i danske stile. Det er ofte indicium for at stilskriveren slet ikke har nogen synsvinkel på sagen; alle sætningerne er med dækket direkte tale set ud fra lånte synsvinkler, og skribenten har slet ikke nogen sammenhængsskabende og overordnet synsvinkel.

Eksempler:

Hun synes, at hun har mistet sin tilgængelighed til en del af naturen.

De har den opfattelse, hvilken (KN) ligger til grund for Jesu udsagn om at "Den som ikke er med mig er imod mig", at danskerne enten er vildt begejstrede for de fremmede eller også fuldstændig modstandere af selvsamme (GO) og ser de fremmede (HF) som femte-kolonner der kun er ude på at intervenere (GO) de vestlige lande og derigennem tømme (PA) vores ressourcer (SF) og udbrede deres tro (PA).

Havet må opfattes som en upålidelig verden. Kun så langtid (OD) bunden ikke kan ses (MK) er det (HF) under båden (MP) Imens Jørgen endnu kan ses (MK) beskrives den "venlig" (MB); (TF) i l. 48-51.

Alternativer:

Hun synes, at en del af naturen har mistet sin tilgængelighed .

Det der ligger til grund for deres opfattelse, kan være Jesu ord: "Den som ikke er med mig, er imod mig". Danskerne er enten vildt begejstrede ...

Havet må opfattes som en upålidelig verden. Kun så lang tid Jørgen kan se bunden synes han at havet er venligt (l. 48-51).

C. Sandhed i tekstens udsagn om sagforholdene

I den sprogligt funktionelle beskrivelsesramme kan man definere en række stiltræk som har at gøre med tekstens funktion som udsagn om sagforholdet. Stiltrækkene kan karakteriseres ved at tekstens sætninger ikke er **sande** udsagn om sagforholdet, dvs. at det afsenderen med teksten påstår om sagforholdet, ikke korresponderer med de virkelige sagforhold.

Sandhed er noget som kun tekster og ytringer der udgør udsagn om sagforhold, kan have; man kan ikke sige om virkeligheden at den er sand, kun at den er virkelig. Sandhedskravet kan derfor formuleres således at man skal **sige** sandheden.

I parentes skal det bemærkes at sandhed kun er noget sætninger der hævdes eller påstås, skal have. I én terminologi er betegnelsen for en påstået sætning **udsagn**, og det er sådan kravet om udsagns sandhed skal forstås her. Spørgsmål og imperativer skal og kan ikke have sandhedsværdi. Hvis et ikke hævdet, men forudsat udsagn ikke er sandt, vil det i denne fremstilling blive behandlet som en præsuppositionsfejl (PS).

Sandhed kan ikke blot kun tilskrives ytrede sætninger, men kan også kun tilskrives ytrede og forståede (tolkede) sætninger. Sætninger som er ytret, men ikke forståelige, fordi der er problemer med entydigheden og sammenhængen, fx anakolutier, rollefordobling eller manglende sammenhæng og logik, kan slet ikke have sandhedsværdi. **Kun de ytringer som har en sammenhængende og entydig tolkning i en mental indholdsmodel, kan have sandhedsværdi.**

Den her beskrevne sandhedsteori kan kaldes korrespondensteorien om sandhed; teksten skal korrespondere med virkeligheden. Denne teori har i argumenter for den pragmatiske sandhedsteori været kritiseret på følgende måde: Sandhed er kun noget udsagn kan have. Så kan sandhed ikke beskrives som korrespondens, overensstemmelse, mellem udsagnet og virkeligheden, for det er to størrelser som ikke er på samme niveau; de kan ikke sammenlignes, og der kan ikke være overensstemmelse mellem dem.

Denne kritik vil ikke ramme en instruktionssemantik som skitseret i det foregående. Det der sammenlignes og undersøges for korrespondens, er ikke teksten (som vel ofte opfattes som dens udtryksside) og virkeligheden, men den mentale model over tekstens indhold, og den mentale model over den situation fra virkeligheden der omtales. Det er klart at to mentale modeller let kan sammenlignes og undersøges for uoverensstemmelser.

Sandhed vil i den terminologi der er indført her, kunne bestemmes nærmere som **forenelighed og overensstemmelse mellem den mentale indholdsmodel**

(den mentale model som modtagerne konstruerer på grundlag af tolkning af afsenderens ytringer) **og den mentale situationsmodel** (den mentale model som modtagerne allerede har konstrueret på anden måde, fx ved sansning, erindring, ræsonnement og tolkning af andre tekster), som modtagerne på grund af overbevisende vidnesbyrd tror på.

Man kan nu have tre forskellige typer af **uoverensstemmelser mellem to mentale modeller**: udsagnet kan være usandt (US), dvs. indholdsmodellen kan være uforenelig med situationsmodellen, udsagnet kan mangle oplysninger (MS), dvs. indholdsmodellen kan mangle nødvendige dele i beskrivelsen af den omtalte situation, eller udsagnet kan være ude af proportioner (UP), dvs. der kan i indholdsmodellen være forkerte proportioner mellem delene, sammenlignet med situationsmodellen.

Specielt for den regulære usandhed gælder det at den mentale indholdsmodel af den tekst der opfattes som usand, ikke blot ikke er i overensstemmelse med den situationsmodel som modtagerne ellers har af den omtalte situation, men også at den nye model er **meget mindre overbevisende sandsynliggjort** end den viden modtagerne allerede har i forvejen. Tekster med kontroversielle synspunkter kan jo nemlig godt, ved argumentation, overbevise modtagerne om at den nye indholdsmodel er rigtigere end den situationsmodel som de havde i forvejen. Det er netop det karakteristiske ved god argumentation at afsenderen med den kan overbevise modtagerne om opfattelser af sagforholdet som er i modstrid med hvad de mente i forvejen.

I danske stile, men også i andre tekster, er der to ekstra typer af usandhed som har at gøre med at den tekst hvis sandhed undersøges, i sig selv er **en tolkning af en anden tekst**: citatfusk (CF), når afsenderen ved citater ikke citerer originalen præcis i den form som den står; og tvivlsom tolkning (TT), når afsenderens tolkning ved tolkning af en anden tekst er for langt fra det som modtagerne selv kommer til ved tolkning af originalen.

De stiltræk der skal beskrives her som uoverensstemmelser mellem den mentale indholdsmodel og den mentale situationsmodel, er følgende:

- a. Manglende korrespondens:
 - usandhed (US), manglende oplysninger (MO), ude af proportioner (UP)
- b. korrespondens med andre tekster:
 - citatfusk (CF), tvivlsom tolkning (TT)

Sandhedsfejl har — efter min mening med rette — været vægtet lavt i dansk stileretningstradition. Det kommer ikke an på paratviden, men på hvordan man formulerer sig; det skal ikke være en fordel at vide meget om et emne, når man

skriver dansk stil. Det er vel netop dette argument der har været brugt for at udlevere teksthæfter som materiale til dansk stil.

På den anden side er sandhedsfejl i virkelige kommunikationssituationer helt ødelæggende for kommunikationen. Afsløres der en sandhedsfejl i en tekst, vil alt andet i teksten også blive betvivlet. Derfor er man efter min mening gået over i den anden grøft i stileretningen når man overhovedet ikke tager hensyn til sandhedsværdien af oplysningerne i retning af stilene. Og derfor foreslår jeg de 5 typer af sandhedsrelaterede stilistiske træk.

C.a. Manglende korrespondens

Usandhed (US), (sludder) en korrekt og sammenhængende sætning henviser til og beskriver en mental indholdsmodel som er uforenelig med den situationsmodel som modtagerne ellers har over den omtalte situation, uden at være så overbevisende sandsynliggjort som denne. Usandhed er ikke særlig hyppigt i danske stile.

Eksempler:

Romanens titel "På dybt vand" er et ord sprog (OD & GO) der passer godt på Jørgen Steins situation. Bogstaveligt (FF) befinder han sig på dybt vand, og hans situation afspejler hans sind (LG).

Krakket på Wall-Street i 1923 førte store sociale omvæltninger med sig i Amerika og Europa.

Teksten "Danske kulturer" (tekst 5), som er et uddrag fra debatbogen (PS) med titlen "Bastardkultur" fra 1990, tager med udgangspunkt i et citat fra Jesus' bjergprædiken ("Den som ikke er med mig er imod mig", linje 1) fat i danskernes holdning til flygtninge og indvandrere.

For at bevise overfor(OD) venner og bekendte, at man har været forskellige steder i veden, får man taget billeder af sig selv stående foran monumenter. Disse monumenter er blot opstillet som en dokumentation af ens tilstedeværelse.

Alternativer:

Romanens titel "Jørgen Stein" er ...

Krakket på Wall-Street i 1929 førte store sociale omvæltninger med sig både i Amerika og i Europa.

Teksten "Danske kulturer" (tekst 5), som er et uddrag fra en debatbog fra 1990 med titlen "Bastardkultur", tager i linje 1, med udgangspunkt i et citat fra Jesus (Matth. 12,30: "Den som ikke er med mig er imod mig") fat i danskernes holdning til flygtninge og indvandrere.

For at bevise over for venner og bekendte, at man har været forskellige steder i veden, får man taget billeder af sig selv stående foran nogle forskellige monumenter. Disse billeder er blot taget som en dokumentation af ens tilstedeværelse.

Manglende oplysninger (MO), ikke udtømmende belysning af emnet, en tekst om en bestemt omtalt situation nævner ikke alle de dele som situationen indeholder på det valgte detaljeringsniveau, fx *Skandinavien omfatter Finland, Sverige, Danmark, Island og Færøerne*. Dette træk er faktisk temmelig hyppigt forekommende i stilene — især i referater af andres synspunkter.

Sneglen i H.C.Andersens sneglen_(ST) og Rosenhækken_(TF) har nok i sig selv og nærer intet ønske om at beskæftige sig med verden uden for sig selv_(KP) dog ønsker den at udrette noget stort_(MK) og samtidig forventer den at der automatisk vil ske forandringer til det bedre_(TT), men den gør intet ved det fordi_(KN) den har så meget i sig selv_(FF) og egentlig så ønsker den sig heller ikke andet end sig selv_(IG).

Dog_(KN) snakker sneglen om indre udvikling som den mener skulle gøre at man bliver til mere her i livet_(LG)_(KP) men alligevel vælger den at holde sin påståede indre udvikling for sig selv_(FF), for som den selv siger_(MK) "jeg har Nok med mig selv og Nok i mig selv!".

De to livssyn der nu er beskrevet_(MK) må i sandhed siges at være meget forskellige.

Sneglen i H.C.Andersens "Sneglen og Rosenhækken" har nok i sig selv. Den er indadvendt, reflekterende og sendrægtig — en sær snegl der går ind i sit hus.

Rosenhækken er udadvendt, den springer ud, fordi den ikke kan andet, den glæder sig over at den glæder andre; den er impulsiv og umiddelbar.

Pointen i H.C.Andersens eventyr er at de to typer, sneglen og rosenhækken, ikke forandrer sig når de omgås hinanden, og at der, som årene går, vil komme nye snegle og rosenhække; det bliver ikke anderledes.

De to livssyn, Pontoppidans og H.C.Andersens, må i sandhed siges at være meget forskellige.

Ude af proportioner (UP), afsenderen beskriver den omtalte situation, men bruger ikke lige meget plads til den omtalte situations dele, selv om de er lige relevante for formålet med beskrivelsen. I et referat af to lige lange og lige vigtige tekster, fylder gengivelsen af den ene 40 linjer, og gengivelsen af den anden 4 linjer. Næsten alle referater af andre tekster — og de forekommer jo hyppigt i danske stile — er ude af proportioner. I referater er det en form for mangel på loyalitet i forhold til den tekst der refereres.

Eksempler:

Både Pontoppidans og Andersens personer er udvalgte. Pontoppidan taler generelt for hele menneskeheden _(LG & FF)(måske kun om sig selv_(MK) det vist op til læseren), om hvordan vi udvikler os,_(KP) det deler han op i tre faser: 1. Ungdommen; fasen hvor vi har store drømme, 2. Den nøgterne alder, hvor vi fordyber_(FF) i forskellige baggrunde

Alternativer:

Pontoppidans og Andersens personer er af forskellig type. Pontoppidan taler generelt om hvordan vi udvikler os (men måske taler han kun om sig selv — det er vist op til læseren). Han deler udviklingen op i fire faser: I ungdommen vil man kontrollere verden. Bliver man lidt ældre, søger man meningen med livet. Har man særlige evner

*(historiske, lovmæssige ovs.), 3. Eksistensfilosofiens alder, hvor vi trænger ind i vort indre jeg og lukker af for omgivelserne.*_(DD)
*Andersen går derimod i det større perspektiv idet*_(KN) *han kan se forskelle på mennesker i deres tænke- og handle måde*_(D).
*Andersen taler generelt om hverdagens mennesker, dem man møder hist og her her*_(IG) *hvor Pontoppidan kun beskæftiger sig med en elite af mennesker.*

eller et kald, vil man omskabe verden i sit billede. Men en dag må man standse op og søge sit sande jeg.

Andersen ser på forskellige typer af mennesker...

C.b. Korrespondens med andre tekster

Citatfusk (CF), citat i citationstegn som ikke er nøjagtigt som originalen, eller gengivelse i indirekte tale som ikke gengiver meningen loyalt, fx *at rette smed for bager* som har den modsatte betydning af det der faktisk står hos Wessel, nemlig *..for Smed at rette Bager*.

Eksempler:

*I linje 14-16 skriver de også, at hvis ikke man får stoppet den store indvandring*_(MK)
*vil blå øjne og lyst hår inden mange år være en saga*_(FL).

Alternativer:

I linje 14-16 skriver de også: "Om føje år vil det lyse hår og de blå øjne jo være en saga blot, hvis der ikke sættes en stopper for denne folkevandring".

*Hans længsel efter at rejse, skyldes længslen efter eventyr "dvs. mellem bevægelsen i rum og forandringens ånd, mellem indre og ydre*_(PA)*" (l.66+67).*

"Hans længsel efter at rejse er en længsel efter eventyr; der er lighedstegn mellem bevægelse i rum og forandring i ånd, mellem det ydre er det indre" (l.66+67).

Tvivlsom tolkning (TT), en tolkning af en tekst der i mange henseender er misforstået; afsenderen tolker, uden overbevisende argumentation og dokumentation, meningen og hensigten med originalens sætninger og deres sammenhæng anderledes end andre læsere, heriblandt modtagerne af den tolkende tekst, ville gøre det. Man kan ikke tale om at en tolkning er ukorrekt, men man kan i mange tilfælde tale om at den er tvivlsom.

Eksempler:

*Isabella Smith skriver, at kvinderne ikke længere har brug for usikkerhed, længsel og fornedrelse for at få begær*_(PF & FF).
*Mændene skal*_(PF) *heller ikke være mystiske og ulidelige, mens koner*_(PA) *frygter at de*

Eksempler:

Isabella Smith skriver at hun tror det må have været meget anstrengende at mænd i hendes bedsteforældres generation skulle være lukkede, fjerne og mystiske, mens deres koner sad og frygtede at blive forladt.

går fra dem. I følge_(OD) Isabella Smith er den holdning, man havde i 70'erne, først kommet rigtigt frem_(FF) her i vores generation._(PK) Hvor mand og kvinde finder sammen og forplanter sig. Mand og kvinden_(PA) er blevet venner, de deles om alt og snakker om alt, for de har fundet ud af, at de er hinandens bedste venner. Det betyder at den store_(IR) kærlighed ikke længere er baseret på usikkerhed, længsel og fornedrelse_(IG). Isabella Smith mener at den store kærlighed i hendes generation, er baseret på venskab_(SF), tryghed, sex og ingen smerten_(BF)._(DD) Der er en ting, der mangler i følge_(OD) Isabella Smith, det er lidenskaben. Hvor er lidenskaben,_(TF) der bliver sjældent snakket om den, når der så bliver snakket om lidenskab, er det negative vendinger der bliver brugt.

Hun foretrækker holdningen fra 70'erne, hvor kærlighed skulle bestå af lige dele tryghed, venskab og sex mellem to som deltes om alt og talte om alt. Denne holdning er efter hendes mening dog først slået igennem i hendes egen generation, som hun kalder babyboomerne.

Og så spørger Isabella Smith: "Men helt ærligt, hvad med lidenskaben?" Hun mener at lidenskaben i hendes generation er blevet fortrængt som om den var en kønssygdom.

D. Relevans i meddelelsen til modtagerne

I den sprogligt funktionelle beskrivelsesramme stilles der det krav til teksten som meddelelse til modtagerne, at den skal være relevant. Relevans kan defineres som en stiltiende aftale mellem afsenderen og modtagerne om at afsenderen, til gengæld for at bruge modtagernes tid og opmærksomhed, lover at teksten skal være tilgængelig, så informativ som muligt og i modtagernes interesse.

Tilgængelighed kan defineres som det at teksten kun tager udgangspunkt i det kendte; afsenderen må altså ikke ved nominer i bestemte former eller *hv*-ord forudsætte noget bekendt som modtagerne faktisk ikke kender, eller ikke tror på. Dette kan kaldes en præsuppositionsfejl (PS).

Kravet om at teksten som meddelelse skal være **så informativ som muligt**, kan bestemmes nærmere på to forskellige måder: den skal være en nyhed, og den skal fortælle hele sandheden.

Kravet om **nyhed** består i at afsenderens meddelelse (altså det som afsenderen ikke forudsætter bekendt) skal være ny og ukendt for modtagerne; man skal ikke fortælle folk noget som de ved i forvejen. Ytringer som ikke er nye og ukendte for modtagerne, er gentagelser (IG). *Ytringer som ikke er nye og ukendte for modtagerne, er gentagelser. Ytringer som ikke er nye og ukendte for modtagerne, er gentagelser.* Oplysningerne i sætningen er ikke nye for modtagerne, for de har lige fået de samme oplysninger i de foregående sætninger.

En særlig form for gentagelse, som forekommer ofte i danske stile, er at skribenten ikke blot skriver det samme flere gange efter hinanden, men også selv gør opmærksom på at det er en gentagelse, med formler af typen: *Som jeg allerede tidligere har nævnt ovenfor, ...* Denne særlige type af metasproglige gentagelser vil jeg kalde for tomgang (TM).

Afsenderen kan også bryde aftalen om at meddelelsen skal være en nyhed, ved at skrive noget som modtagerne allerede ved — ikke fra den foregående tekst, men fra deres almindelige encyklopædiske viden, dels om verden, dels om sproget, fx kan følgende ikke undre nogen: *Hvis forholdet kunne blive bedre, er det jo kun godt*, for det er så at sige definitionen på at 'det bliver bedre' at 'det er godt at det sker'. Denne form for brud på kravet om nyhed, vil jeg kalde en plathed (PT).

Kravet om **hele sandheden** består i at modtagerne forventer at afsenderen formulerer sin meddelelse så økonomisk som muligt, og fortæller alt hvad der er værd at fortælle om sagforholdet, i en så stærk (kortfattet) formulering som muligt. En formulering der ikke opfylder dette krav, er for svag (SV) i forhold til

hvad afsenderen ved om sagen, og i forhold til hvad der er interessant for modtagerne.

Kravet om at teksten som meddelelse skal være **i modtagernes interesse** kan beskrives således at modtagerne går ud fra at afsenderen ikke spilder deres tid med at fortælle dem noget som de ikke har nogen glæde af at høre. Det er fx ikke på nogen måde i modtagernes interesser, hvis man pludselig fortæller til sine medpassagerer i et tog til Odense, at det antageligt er varmt i Kabul. Hvad skulle de bruge den oplysning til?

Indgår en enkelt sætning i en større tekst, vil den være i modtagernes interesse hvis den bidrager til (er nødvendig for forståelsen af) den konklusion som modtagerne kan drage af den følgende tekst, og som faktisk er i modtagernes interesse. En sætning eller et afsnit der ikke bidrager til hele tekstens konklusion, vil jeg kalde for irrelevant oplysning (IR), også selv om den hænger udmærket sammen med det foregående, og selv om konklusionen på hele teksten er i modtagernes interesse. Oplysninger der ikke selv udgør en hel sætning, men kun et led i en sætning, kan også være irrelevante i forhold til hele teksten, fx *Den første tand kommer i munden*. Ved at fokusere på at det er den første tand der kommer i munden, sigter afsenderen på en senere oplysning, som ville være yderst interessant for modtagerne, nemlig at den næste tand kommer et andet sted, fx på knæet. Denne oplysning kommer selvfølgelig ikke, og det ville derfor have været rimeligere at sige: *Tænderne kommer i munden, en efter en*. Denne form for sætningskonstruktion med et enkelt fokuseret irrelevant led, vil jeg kalde for vildledende sigte (VS).

I hele tekster viser kravet om relevans sig som et krav om orden, markeret og meningsfuld afsnitsinddeling, eksklusiv klassifikation af emnerne i teksten – kort sagt om en god disposition. En dårlig disposition (DD) vil ofte være en samling af de andre relevansfejl: gentagelser, platheder, irrelevante oplysninger, vildledende sigte og præsuppositionsfejl, men det bedre alternativ kan undertiden blot bestå i en omorganisering af rækkefølgen af sætninger og afsnit i teksten.

De typer af stilistiske figurer som har at gøre med meddelelsens relevans, er så følgende:

- a. Brud på aftalen om tilgængelighed:
 - præsuppositionsfejl (PS)
- b. Brud på aftalen om at meddelelsen skal være så informativ som muligt:
 - i. Meddelelsen er ikke ny:
 - gentagelse (IG)
 - tomgang (TM)
 - plathed (PT)

- ii. Afsenderen meddeler ikke hele sandheden:
svag formulering (SV)
- c. Brud på aftalen om at meddelelsen skal være i modtagerens interesse:
irrelevant oplysning (IR)
vildledende sigte (VS)
- d. Ikke relevant organisering af hele teksten:
dårlig disposition (DD)

Stilistiske træk defineret i forhold til relevansen er massivt forekommende i næsten alle danske stile. Stilene ufgør ganske simpelt ikke tekster der er relevante for læserne. Hovedårsagen til denne mangel på tekstlig sammenhæng i stilene er genren og kommunikationssituationen. Opgavebesvarerne ved jo at de ikke kan meddele læserne (dvs. deres lærer, eller de to censorer ved eksamen) én oplysning som de ikke kender i forvejen. **Og meddelelsestrang er ellers drivkraften til at skrive en tekst i alle andre situationer.** I alle andre situationer skriver afsenderen sin tekst fordi modtagerne enten ikke ved eller kender til det der meddeles, eller har en opfattelse af sagen som bør korrigeres. Men i danske stile har læserne alle de oplysninger som afsenderne kan meddele — de står jo i tekst-hæftet. Og læserne har ikke nogen som helst interesse i at få oplysninger, og stil-skriverne ved det.

Konklusionen på dette er selvfølgelig at afskaffe den type af opgaver som gives i dag. Herom senere.

D.a. Meddelelsens tilgængelighed

Præsuppositionsfejl (PS), utilgængelig oplysning, afsenderen forudsætter (præsupponerer) noget der hverken er kendt eller anerkendt blandt modtagerne. Det klassiske eksempel er: *Hvornår er De holdt op med at tæve Deres kone?* Hvis modtageren aldrig har tævet sin kone, eventuelt fordi hun selv er en kvinde, er sætningen som meddelelse ikke tilgængelig, den forudsætter noget som ikke er kendt og anerkendt.

Der er en række grammatiske og semantiske morfemer i sproget som præsupponerer viden og kendskab hos modtagerne: bestemthedsendelser på substantiverne, de såkaldte faktive prædikater, som *vide, beklage, indrømme, holde op med*, alle *hv-spøgsmaal*, sætningskløvninger, adverbier og konjunktioner som *men, heller, også, selv*.

Hver gang disse ord bruges, forudsætter de bestemte oplysninger med forbindelse til sætningens øvrige indhold, kendt og anerkendt hos modtagerne: fx forudsætter *Han vidste godt at hun ikke kom* den oplysning 'at hun ikke kom', og *Han*

er neger men velsoigneret, at der skulle være en modsætning mellem 'det at være neger' og 'det at være velsoigneret'; sætningerne *Hans og Ulla er gift; Hans stemmer på Kristeligt Folkeparti, og Ulla er heller ikke for klog*, 'at det ikke er klogt at stemme på Kristeligt Folkeparti'.

Præsuppositionsfejl opstår kun hvis de forudsatte oplysninger ikke kendes og anerkendes af modtagerne; er oplysningerne kendt og anerkendt, er der ikke noget problem — og sådan er det i langt de fleste tilfælde. Men når det som afsenderen forudsætter, ikke er kendt og anerkendt, er det et brud på aftalen mellem afsender og modtagere om oplysningernes tilgængelighed, en præsuppositionsfejl.

Præsuppositionsfejl er jævnt hyppige i danske stile, og de opstår fordi det i hele stilen er en fiktion hvad modtagerne ved og ikke ved.

Eksempler:

Teksten "Danske kulturer" (tekst 5), som er et uddrag fra debatbogen med titlen "Bastardkultur" fra 1990, tager fat i danskernes holdning til flygtninge og indvandrere.

I starten af teksten hører man beretningen om, at verden dengang kun bestod af to mænd, og den ene af mændene kunne føde (PA).

Om_(KN) den forøgede skilsmisse_(PG) så skyldes at kønsnivelleringen har fundet sted så kraftigt de senere år er ikke utænkeligt.

Alternativer:

Teksten "Danske kulturer" (tekst 5), som er et uddrag fra en debatbog fra 1990 med titlen "Bastardkultur", tager fat i danskeres holdning til flygtninge og indvandrere.

I starten af teksten hører man beretningen om, at verden engang kun bestod af to mænd ...

Det er ikke utænkeligt at den forøgede skilsmisefrekvens, der registreres i dag, skyldes den kraftige kønsnivellerings der har fundet sted i de senere år.

D.b. Meddelelsens informativitet

i. Nyhed

Gentagelse (IG), meddelelse af noget som modtagerne allerede kender fra den foregående tekst, brud på aftalen mellem afsenderen og modtagerne om at meddelelsen skal være så informativ som muligt, for en gentagelse er slet ikke informativ. En gentagelse behøver ikke at være ordret, det kan være en gentagelse af henvisningen til eller beskrivelsen af en enhed eller et tidsforløb i den mentale model med forskellige ord, fx *Grunden til at jeg mener dette skyldes hans kone*.

Gentagelser er meget hyppige i danske stile, og her er meddelelsessituationen og genren ikke en undskyldning. Gentagelser er ganske simpelt tegn på dårlig planlægning af teksten fra afsenderens side.

Eksempler:

Sangens handling foregår i et københavnsk S-tog, hvis passagerer skal_(AT) repræsentere danskerne og deres holdninger. Med dette udgangspunkt _(PF & KH) yttrer en passager sig om de "sorte svin" (linie 5), der skal forstås _(BF) som flygtninge og indvandrere, til en medpassager, som i sangen er Steffen Brandt.

S. B. lader som sagt _(TM) en af passagererne skælde ud på udlændingene i første vers_(MG), hvor en fyr siger: "'De der sorte svin sku sendes hjem...' (...) 'De tar alt det vi aldrig fik'" _(CF) (linie 5-6 _(MK) samt_(SB) linje 11-12).

Dette er en god og realistisk beskrivelse af, hvad der sker, når et menneske bliver konfronteret med døden. J.S. er heldigvis _(AT) så fornuftig, at han tænker sig om og handler fornuftigt.

Grunden til at jeg mener dette, er på _(SF) grund af hans kone.

Alternativer:

Sangens handling foregår i et københavnsk S-tog, hvis passagerer repræsenterer danskerne og deres holdninger. En af dem siger til sine medpassagerer, deriblandt Steffen Brandt: "'De der sorte svin sku sendes hjem...' (...) 'De tar alt det, vi aldrig fik'" (linje 5-6 og linje 11-12).

Dette er en god og realistisk beskrivelse af, hvad der sker, når et menneske bliver konfronteret med døden. Jørgen Stein tænker sig om og handler fornuftigt.

Jeg mener dette på grund af beskrivelsen af hans kone.

Tomgang (TM), en særlig form for gentagelse, hvor skribenten ikke blot skriver det samme flere gange efter hinanden, men også selv gør opmærksom på at det er en gentagelse, med formler af typen: *Som jeg allerede tidligere har nævnt ovenfor*, eller hvor skribenten helt overflødigt opfordrer læserne til at læse videre.

Tomgang er ret hyppig i danske stile, og årsagen til denne hyppighed er antagelig at skribenten ikke har noget at meddele og derfor fylder siderne med hvad som helst. Man kan jo ikke aflevere stilen hvis den ikke fylder 3½ side.

Eksempler:

som det fremgår af ovenstående

Hvis vi skal uddybe dette nærmere ("skære det ud i pap") så læs dette:

PERSONEN JØRGEN STEIN FÅR, EFTER OVENSTÅENDE OVERVEJELSER OM FORTOLKNINGSMULIGHEDER _(MG), STADIG STØRRE BETYDNING FOR FORSTÅElsen AF TEKSTEN; NETOP DERFOR _(PS) HAR UNDERVISNINGSMINISTERIETS GYMNASIEAFDELING

Alternativer:

...

...

Det får stadig større betydning for forståelsen af hele teksten, at man forstår personen Jørgen Stein...

VEL VALGT AT SÆTTE PALUDANS INTRODUCTION AF HOVEDPERSONEN IND I TEKSTUDVALGET, OG IKKE KUN DEN EGENTLIGE FORTÆLLING_(AT & ST).

Plathed (PT), indholdstom og tautologisk formulering (formulering der er sand per definition), brud på aftalen mellem afsenderen og modtagerne om at meddelelsen skal være en nyhed, afsenderen skriver noget som modtagerne allerede ved — ikke fra den foregående tekst, men fra deres almindelige encyklopædiske viden, dels om verden, dels om sproget. Fx kan følgende ikke undre nogen: *Hvis forholdet kunne blive bedre, er det jo kun godt*, for det er så at sige definitionen på at 'det bliver bedre', at 'det er godt at det sker'.

Definitioner er ikke tautologiske, men enten en beskrivelse af den almindelige sprogbrug, eller en fastsættelse af hvorledes ordet skal bruges.

Platheder er meget hyppige i danske stile, og deres hyppighed skyldes uden tvivl genren og meddelelsessituationen.

Eksempler:

Hvis man ser bort fra de passive, er de aktive der gør noget ved racismen_(MK) i størstedelen_(GO) racister

IS giver altså Erica Jong ret i_(MK) at_(EK) babyboomernes forhold vil komme til at mangle spænding i fremtiden. Nye pudsige indfald vil ikke skade de ellers ensidige forhold_(IR). Forholdet har selvfølgelig_(AT) ændret sig til det bedre, men hvis forholdet kunne komme til at fungere endnu bedre, er det jo kun godt_(PT)

Virkeligheden eksistere_(RD & PT), de_(BF) kan vi desværre_(AT) ikke benægte_(PT), men_(PA) man_(HF) fortæller dog sjældent herom_(US). Alle steder har en "anden"_(MB) side_(KP) denne side er måske_(AT & SV) ens_(SV) overalt, og måske er det denne side som udgør den virkelige virkelighed_(IG)?

Alternativer:

...

... Forholdet har ændret sig til det bedre, men det er stadig ikke godt nok.

Turisterne fortæller sjældent om virkeligheden bag facaderne. De spændende steder har også en bagside, og den er af samme trøstesløse karakter overalt

D.b. Meddelelsens informativitet

ii. Hele sandheden

Svag formulering (SV), meddelelse som ikke er så informativ som muligt, brud på aftalen om afsenderen skal fortælle **hele sandheden** og fortælle alt hvad der er værd at fortælle om sagforholdet, i en så stærk (kortfattet) formulering som muligt.

Når jeg går gennem tolden med 6 flasker spiritus, er det ikke usandt hvis jeg siger: *Jeg har 4 flasker* (når man har 6, har man jo 4 + 2), men det strider mod aftalen om at en ytring som meddelelse skal være så informativ som muligt; det bedste at sige er: *Jeg har 6 flasker*. Man kan sige at den første formulering er en formulering der er for **svag** i forhold til hvad afsenderen ved om sagen, og i forhold til hvad der er interessant for modtagerne.

En svag formulering kan bestå i at skriveren vælger et abstrakt ord i prædikatet i stedet for et konkret, fx *mand* i stedet for *skrædder*.

Svag formulering må ikke sammenblandes med den stilistiske figur litote, underforståelse, den bevidste underdrivelse, fx *bogen er ikke så ringe* i betydningen 'bogen er fremragende'. Ved litoten er det nemlig meningen at modtagerne skal forstå at det er en litote, således at de konstruerer den rigtige mentale model over afsenderens tanker; det er ikke tilfældet ved den svage formulering.

Svage formuleringer er meget hyppige i danske stile — mærkeligt nok, for det skyldes ikke umiddelbart genren og meddelelsessituationen. Grunden til de mange svage formuleringer er nok den at knaphedens lov ikke gælder i stilene. I alle andre tekster gælder det om at meddele så meget information som muligt, med så få ord som muligt. Omvendt i stilene, her gælder det næsten om at meddele så lidt information som muligt med så mange ord som muligt. For det fylder stadig mere at sige *Jeg har 4 flasker, og så har jeg også 2 her end at sige Jeg har 6 flasker*.

Eksempler:

Isabella_(MV) sætter dog_(PS) et stort spørgsmålstegn ved begrebet lidenskab_(KH), der i hendes livsform er et tabuemne.

IS giver altså Erica Jong ret i_(MK) at_(EK) babyboomernes forhold vil komme til at mangle spænding i fremtiden.

Usikkerheden om det i grunden er muligt at leve i et parforhold uden lidenskab og spænding_(EK) til en afveksling af den ofte kedelige hverdag_(IR), får Isabella_(MV) til at vædde en romantisk rødternet dug og to

Alternativer:

Isabella Smith efterlyser noget lidenskab, der er helt forsvundet fra hendes generations livsform .

Isabella Smith giver altså Erica Jong ret i, at babyboomernes parforhold mangler spænding....

Isabella Smith tror ikke på at det er muligt at leve i et parforhold uden lidenskab og spænding, og hun tør vædde på at man om fem-syv år vil være vild, outreret og pervers.

stearinlys_(IR) på at man om fem-syv år vil se meget anderledes på kærligheden.

D.c. Modtagernes interesse

Irrelevant oplysning (IR), brud på aftalen om at teksten som meddelelse skal være i modtagernes interesse, en sætning eller et afsnit som ikke bidrager til (ikke er nødvendig for forståelsen af) en konklusion i det følgende — selv om den (det) hænger udmærket sammen med det foregående, og selv om hele tekstens konklusion faktisk er i modtagernes interesse, fx *Der var en gang en mand, han boede i en spand. Spanden var af ler og konen vasked' bleer. Sætningen og konen vasked' bleer* hænger godt nok sammen med det foregående (det er mandens kone), men den er ganske irrelevant for den konklusion som kunne være i modtagernes interesse, nemlig svaret på hvilke konsekvenser det havde at spanden var af ler. Regnede det ind? Gik huset i stykker hvis man slog søm i?

Irrelevante oplysninger er meget hyppige i danske stile, og det skyldes genren og meddelelsessituationen. Når det er en fiktion at modtageren ikke ved alt det der meddeles i stilen, er det svært at trække grænsen for denne fiktion. Relevans er defineret ved et overordnet mål for overhovedet at meddele teksten; hvis der ikke er noget overordnet mål, er der heller ikke noget kriterium for relevans.

Eksempler:

Denne forsvundne lidenskab er forsøgt fremført_(PF & GO) med reklamebilledet på hæftets forside. På dette fotografi ses en pæn ung mand, som befinder sig i liggende stilling. Bag ved ham befinder sig en kvinde, der har sine arme omkring hans bryst i et næstent_(BF) kærligt tag.

Isabella Smith, der i september 1994 skrev denne artikel, diskuterer betydningen og vigtigheden af lidenskab og begær i parforhold.

Gennem tiderne har litteraturen konstant beskæftiget sig med livet og om der er en mening med dette. Man starter jo som bekendt som lille, og i de første år af ens liv, er ens tilværelse lagt i hænderne på vores respektive forældre, der efter bedste evne prøver at få vores liv ind i en sund kurs.

Alternativer:

Denne forsvundne lidenskab kan illustreres med reklamebilledet på hæftets forside. På dette fotografi ses en kvinde, der sidder med sine arme omkring en mands bryst i et næsten kærligt tag.

Isabella Smith diskuterer i sin artikel betydningen og vigtigheden af lidenskab og begær i parforhold.

Gennem tiderne har litteraturen konstant beskæftiget sig med livet og om der er en mening med dette.

Vildledende sigte (VS), brud på aftalen om at teksten som meddelelse skal være i modtagernes interesse, afsenderen står ikke inde for at det der fokuseres på i den ene sætning, er en nødvendig forudsætning for forståelsen af de næste sætninger, fx *Den første tand kommer i munden*. Siden det er nødvendigt at fokusere på at det er den første tand, der kommer i munden, kan modtagerne med god ret forvente at afsenderen senere vil hævde at den næste tand kommer et andet sted, fx på knæet.

Vildledende sigte er overordentlig hyppig i danske stile — igen antagelig fordi der slet ikke er noget samlende mål for meddelelsen.

Eksempler:

Her får alle forskellige synspunkter foræret. Dem som er racister, er tit folk som ikke har gidet tænke over deres situation, de har bare hoppet til visse konklusioner uden at tænke det igennem – (TF) de har ikke gidet at sætte sig ud over deres egne fordomme for så selv at sætte sig i deres (HF) sted (RF).

Han ved ikke hvordan han skal gribe tingene an, men da hans søfart (GO) er overstået (MK) har han sandsynligvis fået en idé (IR) om, hvordan han kan klare de kommende prøvelser (GO), hvilket (KN) i første ombæring (FL) vil sige gymnasiet for Jørgens vedkommende, men senere hen (MK) resten af livet (PA).

Det kunne virke som om IS og MU mener, at mandchauvinisme styrker fremtidens forhold mellem mand og kvinde (MK) forenet i det hellige (IR) ægteskab! (TF)

Alternativer:

Her får folk en holdning foræret. De som er racister, er tit folk som ikke har gidet tænke over problemet; de har bare tilsluttet sig de racistiske synspunkter uden at tænke dem igennem, og de har ikke gidet at sætte sig ud over deres egne fordomme, de har ikke sat sig i de andres sted .

Han ved ikke hvordan han skal gribe tingene an, men da hans sejltur er overstået, har han sandsynligvis fundet ud af, hvordan han skal klare fremtiden, især det at skulle på gymnasiet.

Isabella Smith og Majbritte Ulrikkeholm mener, at mandchauvinisme...

D.d. Dårlig disposition

Dårlig disposition (DD), manglende afsnitinddeling hvor det er påkrævet, afsnitsinddelinger hvor det er unødvendigt og vildledende, dispositioner med ikke-eksklusiv kategorisering , fx *de lange for sig og de røde for sig*, eller dispositioner med specifikationer både før og efter en sammenfatning, fx *Danmark, Norge, Sverige – ja hele Skandinavien og Island*.

Dårlig disposition er meget hyppig i danske stile.

Eksempler:

Denne tekst_(MK) "Hver kamp er en glæde"_(MK) har Rasmus Bech, en journalist_(IR), som afsender og er skrevet i Politiken_(PA). Modtageren vil derfor være mulige læsere af denne avis. Teksten henvender sig specielt til sportsinteresseret_(BF) i almindelighed og fodboldinteresseret_(BF) i Særdeleshed_(ST & KL). Afsender må i den forbindelse_(KL & PS) overveje hans_(SY) potentielle modtagere_(PT) før han giver sig i kast med at referere Brian Laudrups nye tilværelse i Glasgow Rangers. Vi kan se på den kopi der i 100% udgave_(FF), at teksten befinder_(GO) sig i en sportssektion_(PS & MK) og derved behøver_(KH) den ikke at henvende_(AN) til læsere der interesserer sig for politik, kunst etc. Det er netop specielt_(IG) læsere som beskæftiger/interesserer_(MB) sig for sport_(MK) der åbner denne sektion_(PT). Og teksten kan derfor skrive sig ind i en sportslig diskurs_(FL). Hensigten med teksten er at informere og orientere_(MK) snarere end den vil debattere_(PA) og vurdere. Den skal fortælle_(PF) historien om Brian Laudrups skift fra Italien til Skotland. Ved at skulle_(FF & RF) referere B. Laudrups nye tilværelse må afsenderen tænke over sin komposition_(MS & PT & TF), hvordan skal han bygge teksten op_(TF & SB). Af overskriften kan vi fornemme at Laudrup nyder sit fodboldliv. Men sådan har det ikke altid været. Derfor starter teksten også_(PS & SB) med at ridse hans fortid op (dog først fra linje 15)_(MK) Inden beskriver den_(EK) den overraskelse, at en fodboldkunstner kan spille i Skotland, hvor det er fysikken der er væsentlig. Vi bliver altså fra linje 1-15 præsenteret for en overraskelse og vi læse_(RD) videre hvordan dette har kunnet lade sig gøre. Man kan sige at essensen i teksten bliver meget kort_(OS) præsenteret i de femten første linjer. Derefter skal vi høre om hans baggrund i Milano_(TF) hvad der gik galt, og

Alternativer:

Teksten "Hver kamp er en glæde", har journalisten Rasmus Bech som afsender.

Kanalen er Politiken . Af 100% udgaven kan man se at teksten står i sportssektionen.

Modtagerne vil være de sportsinteresserede læsere af Politiken, specielt de fodboldinteresserede, men ikke læsere der interesserer sig for politik og kunst.

Hensigten med teksten er at informere og orientere, snarere end at debattere og vurdere. Afsenderen vil fortælle historien om Brian Laudrups skift fra Italien til Skotland.

Komposition: Først (linje 1-15) beskrives den overraskelse det er, at en fodboldkunstner vælger at spille i Skotland, hvor det er fysikken der er væsentlig.

Så ridses hans fortid op; vi hører om hvad der gik galt i Milano. Her går teksten over i en eksplicit jeg-fortæller (spalte 1, linje 30, "Jeg erindrer" , "sagde jeg").

her går teksten over i en eksplicit jeg-for-tæller (Bech) ned til linje 30 spalte 1. ("Jeg erindrer" "sagde Jeg" er eksempler herpå.)

Handlingen udspilles i Havnstrup, en by nær Limfjorden, i året 1914. Den 16-årige Jørgen Stein har besluttet sig for at bruge denne søndag på at læse til sin afsluttende eksamen. Jørgen Stein er en pæn dreng (MK) avet (GO) af god opdragelse, der (HF) efter ferien skal på gymnasium i den store Limfjordsby Aalborg. Han glæder sig ikke til at skulle forlade sit hjem til fordel (FF) for en by, der kun er ham kendt (FF) ved gennemrejser (RF), og (PA) er "...en Sky af Fabriksrøg, hvori der næppe lod sig leve". (EP) (tekst 2. s. 9/l.64-65.) (MB)

Haven (MK) Jørgen Stein befinder sig i, går helt ned til Fjorden (ST), hvor hans barndoms lejetøj (SF), en tømmerflåde, har ligget ubenyttet i årevis...

Handlingen udspilles i Havnstrup, en by ved Limfjorden, i året 1914. Hovedpersonen er den 16-årige Jørgen Stein; han er en pæn dreng, formet af god opdragelse. Efter ferien skal han på gymnasium i den store Limfjordsby Aalborg. Han glæder sig ikke til at skulle forlade sit hjem og rejse til en by, som han kun kender fra gennemrejser, og som er "...en Sky af Fabriksrøg, hvori der næppe lod sig leve" (tekst 2, s. 9, l.64-65.)

Jørgen Stein har besluttet sig for at bruge denne søndag på at læse til sin afsluttende eksamen. Haven, Jørgen Stein befinder sig i, går helt ned til fjorden, hvor hans barndoms lejetøj, en tømmerflåde, har ligget ubenyttet i årevis...

E. Rigtighed i kontakten gennem kanalen

I den sprogligt funktionelle beskrivelsesramme stilles der det krav til teksten som kontakt gennem kanalen at den skal være rigtig, dvs. passende til situationen og høflig. Kontaktens karakter kommer til udtryk i hvilke sproghandlinger afsenderen bruger, hvilken genre afsenderen har valgt, og hvilke sociale relationer der etableres gennem teksten.

Når afsenderen hyppigt bruger dækket direkte tale (DT), kan læserne ikke se om det er referenten eller den refererede der har ansvaret for **sproghandlingen**. Og ved metaglidning (MG) kan læserne ikke se om et led der angiver en omstændighed, gælder objektsniveauet, handlingen der tales om, eller metaniveauet, sproghandlingen der udføres.

Ved kliche (KL), floskel (FL) og stilbrud (SB) kan læserne ikke være sikker på hvilken **genre** der er gældende for teksten, for disse stiltræk er hentet fra andre kanaler end den danske stil.

Og med attitudefejl (AT) og møveri (MV) bryder afsenderen den udtalte aftale mellem afsenderen og modtageren om deres **relationer** til hinanden og til sagforholdet.

Af stilistiske træk inden for typen af kontakt gennem kanalen er der følgende:

- a. Sproghandlingen:
 - dækket direkte tale (DT), metaglidning (MG)
- b. Genre:
 - kliché (KL), floskel (FL), stilbrud (SB)
- c. Relationen til modtagerne:
 - møveri (MV), attitude (AT)

Stilistiske træk defineret i forhold til kontakten gennem kanalen er temmelig hyppige i danske stile, og det hænger dels sammen med den kunstige meddelelsessituation, dels antagelig med dårlig undervisning. Eleverne har antagelig aldrig fået at vide at dækket direkte tale og floskler ikke hører hjemme i tekster som almindelige mennesker skriver til alvorlige formål. Man får nærmest det indtryk at stilskriverne mener at det giver ekstra point at skrive så mange floskler som muligt.

E.a. Sproghandlingen

Dækket direkte tale (DT) i et referat; herved tror modtagerne af referatet enten at referenten selv mener det som er den refereredes mening, eller at referentens egen mening blot er den refereredes mening.

Et referat er en forkortet gengivelse af indholdet fra en anden tekst i neutral stil, dvs. en stil som referenten selv kan anvende i forhold til sit publikum, og som forfatteren til den oprindelige tekst ikke kan have noget imod.

Normalt skelner man mellem **citat** (direkte tale) dvs. ordret (og bogstavret) gengivelse af hele originalen, og **indirekte tale**, hvor ansvaret for valget af sproghandlingen er referentens. (Hvis originalen, og citatet, har imperativ *Skrid bare!*, har den indirekte tale sproghandlingen konstatering: *Hun tillod ham at gå.*) I litterære tekster findes så mellemformen **dækket direkte tale (DT)**, der har den indirekte tales brug af pronominer, men den direkte tales brug af ordstilling, attitudeadverbialer, og ordvalg: *Hun sagde at han bare skulle skride.*

Referenten skal altså normalt undlade metaforer og andre stilistiske særpræg fra originalen som hun eller han ikke selv kan stå inde for. Hvis alle stilistiske træk (eksempler, metaforer, stilbrud) fra originalen overføres til referatet, vil det udarte til dækket direkte tale.

Træk der på denne måde er karakteristiske for dækket direkte tale er ledsætninger med helsætningsordstilling (LS), andre særlige ordstillinger og sproghandlinger (spørgsmål og ordrer), attitudeadverbialer (AT) som *heldigvis*, *desværre*, *forhåbentlig*, og stilistisk usædvanlige ordvalg.

Dækket direkte tale er meget almindelig i de danske stile. Stilskriverne bruger det antagelig fordi de opfordres til at semireferere andre tekster samtidig med at de opfordres til at bruge deres egne ord og give deres egen mening til kende. De opfatter altså ikke referatets krav om både afstand til og loyalitet mod det refererede. Med den dækkede direkte tale er de nemlig både intime og illoyale. Dette uheldige stiltræk kunne formentlig undgås ved anderledes opgaveformuleringer.

Eksempler:

IS betragter behovet for at indgå i et nytteægteskab, som en af tidens tendenser til at forpuppe sig. Smerten skal væk, spændingen skal væk og modspillet skal væk. Da lidenskaben, som tidligere nævnt, også fører smerte med sig, så skal denne også væk. Vi skal istedet glide gennem livet uden at møde modgang. IS opfatter sin generations forsøg på at fortrænge dette som noget kunstigt. Lidenskaben kan ikke bare sådan fjernes, da den er en uundgåelig del af livet.

Alternativer:

Isabella Smith betragter behovet for at indgå i et nytteægteskab, som en tendens i tiden til at hygge sig. Hun mener at folk ønsker at leve uden spænding, smerte og modspil, og dermed uden lidenskab. Isabella Smith synes at dette forsøg på at fortrænge smerten er kunstigt. Hun mener at lidenskab ikke kan fjernes, da den er en uundgåelig del af livet.

IS giver altså Erica Jong ret i_(MK) at, _(EK) babyboomernes forhold_(SV) vil komme til at mangle spænding i fremtiden_(SV). Nye pudsighe indfald_(VS) vil ikke skade de ellers ensidige forhold_(IR). Forholdet har selvfølgelig_(AT) ændret sig til det bedre, men hvis forholdet kunne komme til at fungere endnu bedre, er det jo kun godt_(PT)

Dette er en god og realistisk beskrivelse af, hvad der sker, når et menneske bliver konfronteret med døden. J.S. er heldigvis så fornuftig, at han tænker sig om og handler fornuftigt _(IG).

Metaglidning (MG), *Hvis-du-er-tørstig-er-der-øl-i-køleskabet*-konstruktion, hvor et led der skal angive omstændigheder ved kommunikationssituation, er gledet ned til at gælde omstændigheder ved den omtalte situationen — eller omvendt.

I eksemplet er ledet *Hvis du er tørstig* er gledet ned fra ytringens metaniveau (*må du gerne tage en øl i køleskabet*), til objektniveauet (*er der øl i køleskabet*) — og det er noget sludder, selvfølgelig er der også øl i køleskabet, selv om du ikke er tørstig.

Der forekommer også tit det omvendte, at omstændighedsangivelsen skal gælde den omtalte situation, men er gledet op til at gælde metaniveauet, fx *Hvis folk mangler spænding, vil jeg give Isabella Smith ret i, at de vil opsøge den.*

Trækket er forholdsvis hyppigt og skyldes den halvhjertede måde at referere på.

Eksempler:

Hvis folk mangler spænding, vil jeg give Isabella ret_(PF) i, at man snart åbenlyst vil begynde at søge efter den – eller i hvert tilfælde længes efter den_(PT).

Sætter man de to tekster og deres livssyn i forhold til hinanden, mener Pontoppidan, at det er umuligt at finde sit sande jeg, det at dette er umuligt, selv om man prøver, fører til, at livet altid vil være en kamp fyldt med lidelse.

I forelskelsesfasen_(SB) er der utrolig_(FL) meget lidenskab_(FF) Parterne kender ikke hinanden så godt endnu, så der er tingene

Isabella Smith synes — og deri giver hun Erica Jong ret — at babyboomernes parforhold mangler spænding. Men jeg tror at parforhold vil fungere bedre, hvis folk finder på nye ting der kan give deres liv spænding.

Dette er en god og realistisk beskrivelse af, hvad der sker, når et menneske bliver konfronteret med døden. Jørgen Stein er fornuftig og tænker sig om.

Alternativer:

Jeg tror at Isabella Smith har ret i, at vi snart åbenlyst vil begynde at søge efter spænding – eller i hvert tilfælde længes efter den – hvis vi mangler den.

Pontoppidan mener, at det er umuligt at finde sit sande jeg, og at dette fører til, at livet altid vil være en kamp fyldt med lidelse.

Når man er forelsket er lidenskab stor. Parterne kender ikke hinanden så godt endnu, så alt er naturligt nok spændende og uforudsigeligt. Men jeg kan da godt forstå,

automatisk_(GO) mere spændende og uforudsigelige, men efter at have været gift i over 25 år, så kan jeg da godt forstå, at det er svært at bibeholde lidenskaben.

at det er svært at opretholde lidenskaben efter at have været gift i over 25 år.

E.b. Genren

Kliché (KL), en forslidt, ofte metaforisk udtryksmåde eller frase, fx *Da han trådte ind i de voksnes rækker, fik han et ord med på vejen om at livet ikke er luttet lagkage*. Brug af klicheer i danske stile kan næsten altid kritiseres, fordi formuleringen jo ikke forpligter, men ofte kan opfattes som et skjult citat fra de voksne, fra politikerne, fra bordtalerne, og fra andre kanaler end den danske stil.

Klicheer er meget hyppige i danske stile. Det skyldes antagelig at eleverne opfatter klicheer som noget der giver point. Det må kunne undgås ved bedre undervisning.

Eksempler:

det er helt klart at de lige har haft samleje (US), men_(PS) jeg synes nu det er lidt perverst når der også er en hund med.

Alternativer:

De lige har haft samleje...

Mange er bange for at de skal miste deres identitet og kultur, og blive oversvømmet (RF) af de sydlandske kulture (RD) og traditioner. Det er dog af min opfattelse, at danskerne kender meget lidt til de udenlandske kulturer, og angsten forvinder derfor (LG) ofte, hvis man (HF) sætter sig ind i disse (HF) og kan forstå hvordan de (HF) lever.

Mange er bange for at de skal miste deres identitet og kultur, og for at landet skal blive oversvømmet af sydlandsk kultur og traditioner. Jeg tror imidlertid at danskerne kender meget lidt til de udenlandske kulturer...

Det er nærmest hen i retning af et ikke just planlagt møde, hvis jeg må have lov til at være så filosofisk (ÆV & AF).

Det er et ikke planlagt møde.

Floskel (FL), misbrug af en kliche, ved forvanskning, brug i en gal sammenhæng eller katakrese (med uforenelige billedlige sammenligninger), fx *...som man kan se tidens tand i spejlet eller ... som et dødfødt barn der løber ud i sandet*.

Floskler er jævnt hyppige i stilene. Floskler kan man lære at undgå ved træning og mere lydhørhed for sproget.

Eksempler:

Hverken de højreekstremistiskes yderligtgående aktioner eller de indvandrers- og flygtninge-venlige organisationer og disses

Alternativer:

Hverken de højreekstremistiskes yderligtgående aktioner eller de indvandrers- og flygtninge-venlige organisationer og disses

arbejde har fået et ord med på vejen.

At selvom hvor meget man ^(AN & LS) gerne vil blive ved med at være barn, kan man ikke undgå at indtræde i de voksnes rækker.

Godt nok bliver hans barnsomsben slået væk under ham, idet ^(KN) havbunden pludselig ikke er der ^(LG) mere, ^(KP) han støder forgæves og desperat bådshagen i vandet for at ramme bunden, men den er der ikke..

arbejde er blevet nævnt.

Hvor gerne man end vil fortsætte med at være barn, kan man ikke undgå at blive voksen .

Han mister sin barndoms naivitet, da han pludselig ikke kan se havbunden mere. Han støder desperat bådshagen i vandet for at ramme bunden, men han kan ikke nå den

Stilbrud (SB), brud på ensartetheden i de stilistiske valg blandt synonyme udtryk. Stilistiske valg blandt synonyme udtryk angiver hvilket forhold afsenderen har og vil have til modtagerne og sagforholdet. Dette forhold må antages normalt at være det samme gennem en hel tekst. Stilistiske valg der angiver en anden social relation mellem samtalepartnerne end der er angivet i det foregående, vil derfor opfattes som uforståelige brud, fx *Jeg måtte vel ikke bede Dem være så venlig at skride ad helvede til.* Modtagerne bliver usikre på hvilket forhold af de to der signaleres, der gælder.

Stilbrud er temmelig hyppige i dansk stil. Det skyldes antagelig dels manglende træning og lydhørhed hos skribenterne, dels den fiktive meddelelsessituation hvori der slet ikke gælder nogen sociale relationer.

Eksempler:

Vi er tilbøjelige til at søge kærligheden med henblik på en absolut tryghed, og ^(PA) det lyder til ^(GO) at være det vigtigste grundelement ^(IG) i 70'ers ^(OD) generationens kærlighedsforhold.

For selvom man ^(PF) er et godt menneske, så understreger teksten ^(LG), at der ^(HF) kan være meget store forskelle, grundet tro og overbevisning.

Hvis vi skal yddybe dette nærmere ("skære det ud i pap") ^(MB & AT & MK) så læs dette ^(TM & MG & AT):

Alternativer:

Vi er tilbøjelige til at søge kærlighed for at få tryghed; det synes at være grundelementet i 70'ergenerationens kærlighedsforhold.

...at der kan være meget store forskelle, på grund af tro og overbevisning.

Dette kan uddybes således:

Attitodefejl (AT), parentetiske signaler om afsenderens attituder til sagforholdet og kanalen, som ikke passer til den faktiske kanal og situation, fx *virkeligheden eksisterer heldigvis*; i et filosofisk essay, hvor man udreder erkendelsesmæssige problemer, skal man ikke glæde sig over forholdene.

Attituder signaleres som regel ved valg af sproghandlinger, i parentetiske indskud, og ved valg af den særlige klasse af adverbialer der kaldes attitudeadverbialer (fx *sikkert*, *rimeligvis*, *desværre*, *heldigvis*). Stemmer den holdning der således udtrykkes, ikke overens med den rolle som afsenderen har i kanalen, er der tale om uhensigtsmæssig kommunikation.

Attitudefejl er ikke så hyppige i stilene.

Eksempler:

Det er nærmest hen i retning af (KL) et ikke just planlagt møde, hvis jeg må have lov til at være så filosofisk (KL).

Virkeligheden eksistere (RD & PT) de kan vi desværre ikke benægte, men man fortæller dog sjældent herom (US).

Hvis vi skal yddybe dette nærmere ("skære det ud i pap") (MB & MK) så læs dette (TM & MG):

Alternativer:

Det er næppe et planlagt møde,

Vi kan ikke benægte at virkeligheden eksisterer.

Dette kan uddybes således:

E.c. Relationen til modtagerne

Møveri (MV), det at afsenderen, ved at forudsætte, og ikke meddele dem, pådutter modtagerne bestemte opfattelser og holdninger om deres egen situation, fx *Jeg vil give Isabella ret i at ...* Ved at bruge fornavn præsupperer afsenderen at også modtagerne er på fornavn med, i dette tilfælde, skribenten Isabella Smith. Når modtagerne faktisk ikke kender og anerkender det der således præsupperes om deres relationer til afsenderen og til andre mennesker, og når afsenderne godt ved dette, er der tale om en særlig form for præsuppositionsfejl, som er uacceptabel i en dansk stil.

Møveri er ikke helt sjælden i stilene, og det skyldes sikkert den fiktive kommunikationssituation, men også skribenternes manglende situationsfornemmelse; de sætter sig ikke i læsernes sted.

Eksempler:

Hvis folk mangler spænding, vil jeg give Isabella ret(PF) i, (MG) at man snart åbenlyst vil begynde at søge efter den (PT) — eller i hvert tilfælde (SB) længes efter den (PT).

Jeg tror dog ikke, at de tre forfattere har gjort dette bevidst, men de har prøvet at forsvare danskernes omdømme, og har der-

Alternativer:

Jeg tror at Isabella Smith har ret i, at vi snart åbenlyst vil begynde at søge efter spænding — eller i hvert fald længes efter den — når vi nu mangler den.

Jeg tror dog ikke, at de tre forfattere har gjort dette bevidst, de har prøvet at forsvare danskernes omdømme, og har der-

*med gjort det umuligt at skrive objektivt
(PF) Men ellers et flot initiativ, som har
krævet en stor indsats.*

*PERSONEN JØRGEN STEIN FÅR, EFTER
OVENSTÅENDE OVERVEJELSER OM
FORTOLKNINGSMULIGHEDER (TM &
KH), STADIG STØRRE BETYDNING FOR
FORSTÅElsen AF TEKSTEN; NETOP
DERFOR (PS) HAR UNDERVISNINGS-
MINISTERIETS GYMNASIEAFDELING
VEL VALGT AT SÆTTE PALUDANS IN-
TRODUKTION AF HOVEDPERSONEN
IND I TEKSTUDVALGET, OG IKKE
KUN DEN EGENTLIGE FORTÆLLING
(ST).*

for ikke kunnet skrive objektivt.

*Det får stadig større betydning for
forståelsen af hele teksten at man forstår
personen Jørgen Stein.*

III. De danske stile og deres niveau

Efter præsentationen af disse 52 stiltræk som er karakteristiske for danske stile, vil jeg prøve at give en generel vurdering af niveauet i den skriftlige fremstilling i en typisk dansk stil. Her kommer et eksempel på en stil som fik 7 til studentereksamen. Den er således lidt under gennemsnittet, men kun lidt, og til gengæld meget typisk.

Hvor blev lidenskaben af?

Mennekets livsformer har drastisk ændret sig med tiden, og i dag er det svært at forstå, hvad det er befolkningen kalder for "den ægte vare". Er man i dag blot tryghedsnarkomaner, der søger en stabil tilværelse med hus, hund og volvo, fremfor at tænke på ens indre tilråb?

Med udgangspunkt i Isabella Smiths artikel "*Hvor blev lidenskaben af*", vil jeg prøve at belyse generationens livsformer, samt prøve at sammenligne artiklen med reklamefotoet der er taget fra mandemagasinet, *Euroman*.

Dernæst vil jeg til slut komme ind på min egen vurdering af artiklen.

Artiklen "*Hvor blev lidenskaben af*" gennemgår tre generationers syn på parforhold. Førhen, hvor manden var en nødvendighed, til en generation, hvor man skulle opføre sig så neutralt som muligt, og til sidst en generation, der stadig har en uvis fremtid, hvor ingenting endnu er båndlagt.

Isabella Smith prøver at fortælle om befolkningens manglende spændings element i tilværelsen. Illusionerne bliver i dag misforstået på grundlag af folks uopmærksomhed overfor, hvad et parforhold virkelig indebærer. Selvfølgelig bliver man revet med af kærligheden, men som der bliver nævnt i artiklen, er man tilbøjelig til at tilpasse sig denne tryghedsfølelse og indordne sig den pålagte livsform, selvom det modsiger ens indre behov og ønsker. 70'ers generationen opfatter deres egen eksistens som et objekt, der er nødt til at tilpasse sig samfundets leveformer uden at komme i cambolage med befolkningens livsfilosofi. Den grundlæggende filosofi er tryghed, og denne tryghed er med til at skabe irritation og utroskab i forholdene. Vi er tilbøjelige til at søge kærligheden med henblik på en absolut tryghed, og det lyder til at være det vigtigste grundelement i 70'ers generationens kærlighedsforhold. Man har svært ved at være åbne overfor hinanden og give udtryk for, hvad man egentlig tanker og ønsker. Det er nemlig ikke naturligt at vise sine følelser og tanker offentligt, dog heller ikke privat. Man har bygget en facade op, der skjuler sit sande jeg, sine drifter, lidenskaben og spændingen. Dette begrundes Isabella Smith, som menneskets dårlige evne til at frarive sig de pæne normer og værdier, men i stedet leve et livsmønster, som reflekterer til trygheden. Denne generation har problem-

fylgte faktorer, der automatisk vil komme til at påvirke deres selvstændighed, da man ikke har den energi der skal til for at overvinde deres indre angst. Hermed kan man konkludere, at en tilværelse uden mulighed for at udfolde sig efter ens eget behov, vil skabe splid i forholdet mellem mand og kvinde.

Dette er efter min mening et fuldstændig uacceptabelt niveau og burde have haft dumpekarakter. Det er en skrivemåde som ikke vil kunne accepteres til nogen opgaver uden for skolen. Jeg vil argumentere for dette ved at anføre alle de stiltræk som er bemærkelsesværdige i de første par afsnit (og overlade det til læserne at finde hvilke træk der er eksempler på i det følgende afsnit). Det er lettest at finde trækkene der er værd at bemærke, hvis man prøver at skrive teksten om til noget som man selv ville kunne stå inde for som sin egen tekst. Alle de steder hvor der er noget at ændre, er der også noget at bemærke.

Eksempel:

Mennekets_(SF) livsformer har drastisk ændret sig med tiden_(PT), og i dag er det svært at forstå, hvad det er befolningen_(SF) kalder for "den ægte vare"_(KL, MB, SV & PS). Er man_(HF) i dag blot tryghedsnarkomaner, der søger en stabil tilværelse med hus, hund og volvo_(CF), fremfor_(PA) at tænke på_(SF) ens indre tilråb_(GO)?

*Med_(DD) udgangspunkt i Isabella Smiths artikel "**Hvor blev lidenskaben af**"_(CF), vil jeg prøve_(SV) at belyse generationens_(PS) livsformer, samt_(SB) prøve_(SV) at sammenligne artiklen med reklamefotoet_(MK) der er taget fra mandemagasinet,_(EK) **Euro-man**._(VS)*

Dernæst_(DD) vil jeg til slut_(IG) komme ind på min egen vurdering af artiklen.

*Artiklen "**Hvor blev lidenskaben af**"_(IG & CF) gennemgår tre generationers syn på parforhold._(PK) Førhen_(SV), hvor manden var en nødvendighed_(IR, PT & TT), til en generation, hvor man skulle opføre sig så neutralt_(SV & TT) som muligt, og til sidst en generation, der stadig_(PS) har en uvis fremtid_(PT & TT), hvor ingenting endnu er båndlagt_(GO & IG).*

Alternativ:

Hvad er egentlig den fremherskende livsform i dag? Er vi alle tryghedsnarkomaner, der søger en stabil tilværelse med villa, Volvo og voldsom vovse, eller følger vi umiddelbart vores lidenskaber?

Med udgangspunkt i Isabella Smiths artikel "Hvor blev lidenskaben af?" vil jeg belyse min generations livsformer, sammenligne artiklen med reklamefotoet fra opgavehæftets forside, og til slut komme ind på min egen vurdering af artiklen.

I artiklen gennemgås tre generationers syn på parforholdet: Før kvindefrigørelsen var kvinders begær forbundet med usikkerhed, længsel og fornedrelse. I 70'erne skulle kærlighed bestå af lige dele tryghed, venskab og sex. Og nu vil de unge igen være vilde, outrerede og perverse.

Der er her 35 træk som det er værd at bemærke. Det er stort og småt mellem hinanden; der er stavfejl, citationsfejl og tegnfejl – men der er især træk som har relation til sammenhængen, sandheden og relevansen. Teksten er på grund af disse stiltræk så lidt sammenhængende og relevant at man som læser næsten ikke kan tage den alvorligt som meddelelse. Der sker slet ikke nogen flytning af tanker fra afsenderen til os der læser teksten.

Den meget høje frekvens af sproglige træk som kræver kommentar, to per linje, gør at denne stil efter min mening ikke burde bestå studentereksamen. De unge mennesker får svært ved at klare sig på nogen arbejdsplads eller på nogen uddannelse, hvis deres skriftlige færdigheder ligger på det niveau. Men rettetraditionen ved studentereksamen har altså lagt karakterniveauet således at den består og kan ende lige under en gennemsnitskarakter.

På grundlag af min erfaring med at rette studentereksamensstile vil jeg hævde at **kvaliteten i de skriftlige arbejder til studentereksamen er så lav at mange af stilskriverne ikke dokumenterer at de kan kommunikere deres tanker ved hjælp af skrevet sprog**. De kan ikke udtrykke deres tanker sammenhængende, de kan ikke formulere sande udsagn om den verden der omgiver dem, de kan ikke gøre deres tekst relevant som meddelelse til modtagerne og de er usikre i hvordan man signalerer den sociale situation som teksten skal fungere i. Kort sagt: de bruger ikke sproget til kommunikation. Selv elever som har bestået studentereksamen med et 7-tal, kan ikke formulere sig med den sikkerhed som kræves i det moderne samfund. De kan ikke blive ansat noget sted, hvis de ikke skriver bedre.

Der er antagelig flere årsager til det ringe niveau i studenterstilenes kvalitet: den uheldige opgaveformulering og eksamenssituation, gymnasielærernes ringe undervisning i skriftlig dansk (disse to faktorer omtales i næste kapitel), og elevernes dårlige sproglige baggrund, dels fra folkeskolen, dels fra hjemmene.

Der er sandsynligt at gymnasieelevernes sproglige baggrund er blevet svagere end den var for 30 år siden. For det første er den andel af en årgang der kommer i gymnasiet blevet væsentlig større, og for det andet er antallet af timer til danskundervisning i folkeskolen reduceret med en tredjedel. Flere undersøgelser peger da også i denne retning. Dels undersøgelsen af stavning til studentereksamen, som jo, selv om den ikke viser at antallet af fejl er blevet større, så dog viser at antallet af dårlige stavere er blevet større i løbet af 10 år. Dels undersøgelsen af læsefærdigheden hos børn i folkeskolens yngste klasser, som viste at danske børn læser væsentlig ringere end børn på samme klasse trin i alle de lande vi ønsker at sammenligne os med.

Den sproglige stimulering i familien er antagelig også blevet meget svagere end den var for 30 år siden. For det første er kvinderne kommet væk fra hjem-

met fordi de er på arbejde; for det andet optager de elektroniske medier (radio, og især fjernsyn og video) en meget større del af børns og unges tid.

Fjernsyn og video er selvfølgelig også sproglig stimulering, men mange udsendelser, især for unge, er sprogligt set helt fragmenterede (fx MTV) og rummer ganske simpelt ikke sammenhængende sproglige tekster; fjernsynskiggeri foregår ofte som en sekundær beskæftigelse til noget andet; i alle tilfælde styrker elektroniske medier kun den passive sproglindlæring, ikke den aktive sprogræning.

Alt i alt kan det ikke betvivles at folk taler meget mindre med hinanden i familien end de har gjort, dels fordi de ikke mødes, dels fordi de ser fjernsyn når de er sammen.

Konsekvenserne af det lave sproglige niveau ved studentereksamen er givetvis store: uddannelsessteder og arbejdspladser må oprette undervisning i skriftlig fremstilling hvor de kan lære deres kommende medarbejdere det de ikke lærte i skolen, hvor til gengæld de ikke ubetydelige midler der er anvendt på undervisningen i skriftlig dansk stort set er spildt.

IV. Den danske stileretningstradition

Foruden elevernes dårlige sproglige baggrund er der to væsentlige årsager til de ringe præstationer ved studentereksamen i dansk stil: den uheldige opgavetype og gymnasielærernes ringe undervisning. For at belyse disse to faktorer vil jeg her vende tilbage til de to citater der indledte denne artikel. Disse citater indgik også i stile der fik 7 i eksamenskarakter, og begge stile er typiske for fordelingen af fejl og sproglige træk som det er værd at bemærke ved bedømmelse og undervisning.

Til forståelsen af eksemplerne skal jeg nævne at de begge er taget fra besvarelser af følgende opgave: *1. Den europæiske hjemløshed. Hvordan skildrer Carsten Jensen (tekst 1) forholdet mellem rejsedrømme og virkelighed? Kommentér kronikkens titel, Den europæiske hjemløshed. Og den tekst 1 der henvises til er: Carsten Jensen: Den europæiske hjemløshed. Teksten er uddrag af en kronik i Politiken den 21. august 1992. Den slutning i Carsten Jensens tekst som den ene stilskriver henviser til, er følgende:*

Det er et tabt sted, han søger, ikke blot tabt i hans eget liv, men også tabt i menneskehedens historie, en udslettet eller trængt kultur. Han ved, at også i Patagien bor indbyggerne nu på Lykkevej og Marievej. Også her er båndet, der binder til verden, forbindelsen mellem navnene og stederne, bristet.

Og gadenavnene henviser til et tidligere stykke i tekstudvalget:

Gadefortegnelsen bagest i Kraks Kort er også et stykke åndshistorie, hvor manden på gaden har fået sit liv kortlagt. Han bor i Bredgade, i Hestemøllestræde eller på Kultorget, og han bor et sted, hvor navnet alene fortæller en historie. Eller han bor på en af de fire veje i de omgivende forstæder, der alle lyder navnet Lykkevej, eller på en af de ni, der er opkaldt efter en ukendt Marie, og navnet fortæller ikke længere nogen historie. Inspirationskilden for de byplanlæggere, som har navngivet disse veje, er et tilfældigt opslag i Retskrivningsordbogen — eller i atlasset, som store dele af vejnettet på Amager viser det.

Det er klart at det er svært at sige hvad der sker i dansktimerne overalt i landet, og det er klart at der findes lærere der giver en undervisning der er udmærket. Her vil jeg prøve at finde det der er den største fælles nævner for rettestandarden. På baggrund af min erfaring som censor, og på grundlag af undervisningsministeriets undersøgelse, suppleret med reglerne for grammatisk komma, vil jeg hævde at en censor efter den almindelige rettepraksis i hvert eksempel i det mindste ville finde et par fejl (understreget) :

Til sidst konkludere Carsten Jensen med en kritik af den udvikling, de gamle eventyrer medførte, da hele verden blev opdaget. som medførte at alle byer fik nogle veje eller gader med ubetydelige navne, der førhen ikke eksisterede, men kun bestod af små flækker, der var beboet af datidens urbefolkning.

Virkeligheden eksistere, de kan vi desværre ikke benægte, men man fortæller dog sjældent herom. Alle steder har en "anden" side, denne side er måske ens overalt, og måske er det denne side som udgør den virkelige virkelighed? Virkeligheden kan være grunden til at nogle mennesker opfatter det at rejse som formålsløst i dag. Hermed menes, at man pludselig føler afmagt og passivitet overfor omverdenen, og derfor forbliver i sine rejsedrømme. Man opretholder drømmen/ideen, og lader medierne overtage den aktive del af en selv.

I forhold til de normer om hensigtsmæssighed i brugen af sprogets elementer, dvs. korrekthed i stavningen, forståelighed i syntaksen, læsevenlighed i tegnsætningen, om semantisk sammenhæng i afsenderens udtryk for sine tanker, om sandhed i tekstens udsagn om verden, om relevans i meddelelsen til modtagerne og om rigtighed i kontakten gennem kanalen, kan man i eksemplerne registrere følgende:

Eksempler:

Til sidst konkludere_(RD & IG) Carsten Jensen med en kritik_(FF) af den udvikling_(PS), de gamle eventyrer_(RD) medførte_(GO), da hele_(US) verden blev opdaget_(PS)._(PK) som_(HF) medførte_(IG & KH & MK) at alle byer fik nogle veje eller gader_(VS & TT) med ubetydelige_(GO) navne, der_(HF) førhen ikke eksisterede, men_(PA) kun bestod af_(LG) små flækker, der var beboet af datidens urbefolkning_(TT & DT & IG).

Virkeligheden eksistere_(RD & PT), de_(BF) kan vi desværre_(AT) ikke benægte_(PT), men_(PA) man_(HF) fortæller dog sjældent herom_(US). Alle steder har en "anden"_(MB) side,_(KP) denne side er måske_(AT & SV) ens_(SV) overalt, og måske er det denne side som udgør den virkelige virkelighed_(IG)? Virkeligheden_(HF) kan være grunden_(PS) til_(MK) at nogle mennesker opfatter det at rejse som formålsløst i dag_(OS & VS)._(PK) Hermed menes_(TM), at man_(HF) pludselig føler afmagt_(FF) og passivitet_(PA) overfor_(GP) omverdenen_(SV), og derfor forbliver i sine

Alternativ:

Carsten Jensen kritiserer til sidst den udvikling, som blev sat i gang da de gamle eventyrere opdagede de nye verdensdele. Alle steder blev kortlagt og civiliseret, og byplanlæggere har, også i Patagonien, givet nye veje og gader navne, som ikke fortæller stedernes historie, og er uden mening for deres beboere. De oprindelige steder findes ikke mere; selv deres historie er blevet glemt.

Turisterne fortæller sjældent om virkeligheden bag facaderne. De spændende steder har også en bagside, og den er af samme trøstesløse karakter overalt. Det kan være på grund af denne ensformighed at nogle mennesker i dag opfatter det som formålsløst at rejse; de bliver passive og vil hellere drømme, læse bøger og se fjernsyn om at rejse, end gøre det selv.

*rejsedrømme*_(KH). Man opretholder
*drømmen/ideen*_(MB), og lader medierne
 overtage den aktive del_(KH) af en selv<sub>(LG &
 LG)</sub>.

En del af alle disse kritiserbare stiltræk skyldes givetvis opgavetypen og kommunikationssituationen. **Der stilles ganske simpelt alt for lave krav til eksaminandernes præstation med den nuværende urealistiske og absurde opgavetype.**

Når man i det virkelige liv skal skrive en tekst på 3-7 sider stilles der en række krav til produktet og dermed til de arbejdsprocesser der leder frem til produktet. I en anden sammenhæng har jeg formuleret det som skribentens 10 bud:

1. Saml stof!
2. Fokuser!
3. Udvalg det nye og interessante!
4. Vælg den stærkeste formulering!
5. Ordn stoffet systematisk!
6. Sæt i sammenhængende rækkefølge!
7. Brug typografiske tegn!
8. Brug eksempler og billeder!
9. Formuler kort og klart!
10. Vælg din stil!

Af disse 10 krav stilles der med en opgavetype som den om den europæiske hjemløshed ikke nr. 1 om at samle stof, for alt stof serveres for eksaminanden i opgavehæftet, ikke nr. 2 om at fokusere, for det er sket i opgaveformuleringen, ikke nr. 3 om at udvælge det nye og interessante (for læserne), for der er slet intet nyt, ikke nr. 4 om den stærkeste formulering, for der er ikke noget mål for kommunikationen som en formulering kan forholde sig stærkt eller svagt til, ikke krav nr. 5 om systematisk ordning af stoffet, for den er serveret i opgaveformuleringens leddeling, ikke krav om nr. 6 om sammenhæng, for sammenhængen er forudsat i opgaveformuleringen; tilbage bliver krav nr. 7 om brug af typografiske tegn, men ikke krav nr. 8, for der er ikke behov for illustrationer til noget som allerede er ganske velkendt. Eleverne der besvarer opgaven skal efter krav nr. 9 formulere deres tekst selv, men der gælder ved eksamen ikke noget krav om korthed som gælder i alle andre kommunikationssituationer — tværtimod, eleverne ved godt at den sikreste måde at få høj karakter på, er at skrive flere ord; desto længere stil, jo højere karakter. Eleverne skal vælge deres stilleje, men da hele kommunikationssituationen er en fiktion, er den sociale relation der signaleres ved hjælp af stilen, selvfølgelig også en fiktion og derfor en hvor der ikke stilles specifikke krav. Konklusionen er at opgaven dansk stil stort set ikke stiller nogen af de krav som stilles til skribenter i alle virkelige kommunikationssituationer.

En del af de fejl der forekommer i de danske stile, er ikke blot konsekvenser af at der ikke kræves nok af eleverne i opgaveformuleringen, men direkte konsekvenser af den urealistiske og absurde opgaveformulering. Alle de fejl der knytter sig til relevansstrukturen i teksten, er således en direkte konsekvens af at der ikke

skal finde nogen kommunikation sted overhovedet ved besvarelsen af opgaven. Normalt — i den virkelige verden — meddeler afsenderen til modtagerne de oplysninger som hun eller han antager at de ikke har, for at de skal få dem, og alt i teksten er styret af hvad afsenderen antager at modtagerne ved og ikke ved. I eksamenssituationen skal eleverne kun forholde sig til (beskrive, referere og kommentere) tekster som modtagerne (lærer og censorer) selv har adgang til, og som afsenderen (stilskriveren) godt ved at de har adgang til. Der er med andre ord ikke den fjerneste grund til at meddele dem noget som helst om teksterne i tekst-hæftet, og der er derfor ingen kriterier for hvad der skal fokuseres på, hvad der skal med og hvad der skal udelades. Det jammerlige resultat skyldes især den håbløse opgaveformulering.

Det gør på sin vis situationen mindre alvorlig. Laves opgaveformuleringerne om, vil de kritisable stiltræk ikke forekomme så hyppigt, og man kan håbe at eleverne med bedre opgavetyper viser sig at være meget bedre til at formulere sig.

En anden væsentlig årsag til det lave niveau i den skriftlige fremstilling ved studentereksamen er givetvis den undervisning som gymnasielærerne giver eleverne. Jeg vil på grundlag af disse gennemgåede to eksempler hævde at **retning og bedømmelse af stile efter den danske stileretningstradition er ukvalificeret, blind for væsentlige sider af skriftlige arbejder, og i den grad ude af proportioner at retningen er stort set uden virkning på udviklingen af elevernes skrivefærdighed.**

Retning der kun registrerer stavfejl og kommafejl som identificerbare fejltyper, er ganske ukvalificeret. Jeg vil gå ud fra at andre fejltyper i den danske stileretningstradition ikke registreres, i hvert fald ikke som isolerbare fænomener, kun som generelle indtryk. Det lader sig jo nemlig ikke gøre for stileretterne at registrere stiltrækkene, når de ikke har nogen kategorier eller typer at registrere stiltrækkene i.

Det er således påfaldende at der ikke er det der ligner konsensus blandt dansklærere og stilerettere om hvad genrebetegnelser dækker over, fx essay, analyse og redegørelse. Der findes heller ikke nogen alment anerkendte betegnelser for stiltræk der har at gøre med den syntaktiske sammenhæng, med den semantiske sammenhæng, med relevansen for modtagerne eller rigtigheden i den sociale kontakt. Der eksisterer således ingen anerkendte betegnelser for det som jeg har kaldt *præsuppositionsfejl (PS)*, *svag formulering (SV)*, *vildledende sigte (VS)*, *rollefordobling (RF)*, *prædikatsglidning (PG)* og *parallelisering (PA)*. De eneste fejltyper som alle dansklærere og stilerettere kan blive enige om, er stavfejl og til dels tegnfejl. Dansklærerne mangler således helt et begrebsapparat og en terminologi til at rette og kommentere skriftlige arbejder.

Som man ser, vil man med det begrebsapparat som er opstillet her, kunne finde 21 træk i det første eksempel, og 30 i det andet — sproglige træk som alle bør indgå i bedømmelsen af opgaven, og som skribenten bør lære at undgå. Man ser at det er svært at bedømme hvor mange ting der bør bemærkes og kommenteres i disse eksempler, hvis man ikke har et batteri af definerede stilistiske figurer til at kategorisere de træk som man støder på i stilene.

Det hænger måske også sammen med at lærerne og bedømmerne har svært ved overhovedet at registrere hvor mange fejl og ubehjælpsomheder der faktisk er i disse tekststykker. De sproglige træk er flettet så tæt sammen, at man kun kan se at der er flere fænomener på spil, hvis man prøver at finde et bedre alternativ efter de principper som er angivet for hvert enkelt træk.

Hvis man fx vil finde et bedre alternativ til *Til sidst konkludere Carsten Jensen med en kritik af den udvikling, de gamle eventyrer medførte, da hele verden blev opdaget. som medførte at alle byer fik nogle veje eller gader med ubetydelige navne, der førhen ikke eksisterede, men kun bestod af små flækker, der var beboet af datidens urbefolkning*, skal man være opmærksom på at det ikke blot er en tvivlsom tolkning (TT) af Carsten Jensens original at *...den udvikling de gamle eventyrer medførte ... medførte at alle byer fik nogle veje eller gader med ubetydelige navne*, men også at det er en kohærensfejl (KH); man kan næppe antage at den mentale model skal indeholde at ‘eventyrerne medførte en udvikling som medførte...’. Der er så også i samme frase en gentagelse (IG) (som systematisk betragtet ikke er det samme som kohærensfejlen).

Og der er faktisk to tvivlsomme tolkninger, der er uafhængige af hinanden: det er tvivlsomt (TT) at Carsten Jensen mener at det var eventyrerne der satte udviklingen med gaderne i gang (i originalen står der *Han ved...*), og det er også tvivlsomt (TT) at Carsten Jensen mener at byerne fik nye gader og veje; det han interesserer sig for, er at byplanlæggerne giver de nye veje der er lavet, navne der ikke fortæller stedernes historie.

Der er også en logisk selvmodsigelse (LG) at ‘gader der førhen ikke eksisterede bestod af små flækker’, og det er en gentagelse (IG) at tale om *datidens urbefolkning*, som om der skulle være forskel på nutidens og datidens urbefolkning.

I denne sammenhæng er det meget svært — uden at have veldefinerede begreber parate — at registrere at det samtidig er et vildledende sigte (VS) at introducere ‘nogle veje eller gader’ uden at vi får at vide hvad der er med disse veje og gader; de ‘ubetydelige navne’ er jo nemlig parentetiske i forhold til de gader og veje der er introduceret. Og *ubetydelige* er er galt ord (GO), skribenten mener antagelig: *meningsløse*.

Det skal i parentes bemærkes at selv det bedre alternativ, den omskrevne version af dette tekststykke, er temmelig forvrøvlet; nye veje kan selvfølgelig ikke

have en gammel historie. Men dette vrøvl stammer — som enhver selv kan overbevise sig om — fra originalen.

Dette sidste problem kan let undgås hvis opgavekommissionen blot vælger bedre formulerede tekster end Carsten Jensens, og hvis de ikke klipper i dem så den sammenhæng der oprindeligt var, går tabt. Uddraget fra Carsten Jensens tekst hænger ganske simpelt ikke sammen og ville efter retteprincipperne i denne artikel ikke have fået nogen høj karakter som dansk stil. Det er en temmelig svær opgave for eksaminanderne at referere uddraget af Carsten Jensens tekst. Hvis man giver eksaminanderne vrøvl som oplæg, får man vrøvl i referaterne.

Endelig kan man af det andet eksempel se, at kun 3 af de 30 fejl bliver opfanget af den klassifikation som beskrives i undervisningsministeriets undersøgelse (forøget med reglerne for grammatisk komma). Hvis læreren og bedømmeren kun beskæftiger sig med stavefejl og kommafejl (som mange ellers ikke retter), har man slet ikke bare antydning af hvad der egentlig er problemet i eksemplerne.

Problemerne er jo nemlig at mange af eksaminanderne ikke kan læse og referere en tekst, ikke kan formulere deres tanker sammenhængende og ikke kan skrive så det udgør en relevant meddelelse til læserne.

Det er i det danske skolesystem en tradition at undervisningen i skriftlig fremstilling foregår ved at læreren giver eleverne en opgave (og fra 2. G ofte en gammel studentereksamensopgave), retter opgaven ved røde streger og kommentarer, og leverer den rettede opgave tilbage til stilskriveren.

Der er ret meget der taler for at lærerens arbejde i undervisningen ikke har nogen som helst effekt på elevernes næste skrivelser. Rettelser i form af røde streger (på alle andre områder end stavningen af enkeltord) kan næppe overføres fra den ene stil til den næste, hvis det fænomen der kritiseres, ikke er blevet identificeret som hørende til en type, som fx paralleliseringsfejl (PA), rollefordobling (RF), eller svag formulering (SV). Den eneste måde elever kan lære af rettelser, er ved at de skriver den stil om som er blevet rettet. Ellers er det helt spildt ulejlighed fra lærerens side.

Lærerens globale kommentarer af typen, *argumentationen halter lidt, men ellers fint overblik over stoffet* kan næppe bruges til noget som helst af stilskriveren for det første fordi de ikke er konkrete, så eleven ikke ved hvad der er godt og hvad der er skidt; for det andet fordi disse globale bedømmelser i mange tilfælde slet ikke er rigtige og alment accepterede karakteriseringer af teksten. En af de erfaringer jeg har gjort som censor, er at to censorer kan have helt forskellige globale bedømmelser af den samme tekst; den ene kan fx sige at stilen vidner om stort overblik og en usædvanlig evne til refleksion og abstraktion, mens den anden kan mene at det er en samling klicheer, floskler der er præget af manglende

sammenhæng og dårlig disposition. Denne diskussion kan kun føres ved at man fremdrager (og optæller) eksempler på hver enkelt stiltræk. Og hvis de to bedømmere slet ikke er enige om hvilke kategorier af stiltræk der indgår i bedømmelsen, er også denne diskussion futil.

Fornuftig undervisning i skriftlig fremstilling skal selvfølgelig ikke foregå som retning af (dvs. udpegning af) det man ikke skal gøre, men som undervisning i hvad man skal gøre, dvs. hvordan man skriver godt. I stedet for at sige at det er en fejl når elever skriver en novelle når de bliver bedt om at skrive et essay (AT), skal læreren hellere undervise i hvordan man skriver essays, og hvordan man skriver noveller. I stedet for at rette rollefordobling (RF) og vildledende sigte (VS), skal læreren hellere undervise i hvordan man udtrykker sine tanker i sammenhæng og hvorledes man gør sin tekst relevant som meddelelse for læserne.

Denne misere, at underviserne er for dårlige, kan for det første skyldes nedprioriteringen af undervisningen i grammatik på danske universiteter i de sidste 25 år. Denne forklaring er dog ikke af særlig vægt, for der har heller ikke før 1970 været undervist i sproglige begreber og terminologi der var velegnet til at beskrive kvaliteten i en skriftlig fremstilling.

Så en vægtigere årsag til den nuværende situation er at der ikke har været nogen levende tradition i retorik i det danske skolesystem. Den grammatiske tradition, som ikke er velegnet til undervisning i skriftlig fremstilling, har gennem 150 år domineret den danske skole.

En anden væsentlig årsag til den ringe kvalitet i undervisningen i skriftlig fremstilling, er nedprioriteringen af faget i forhold til litteraturundervisningen. Som man kan se af eksemplerne, er den mest effektive undervisning at foreslå alternative formuleringer hvor der er kritisable stiltræk. Men med det niveau stilene har, er det ensbetydende med at omskrive hele stilen, og det tager mere tid end de 30 minutter som en gymnasielærer får til at rette en stil.

Den væsentligste årsag til den ringe undervisning er dog den urealistiske og absurde opgavetype. Lærerne underviser jo eleverne i at bestå eksamen; og hvis eksamenskravene er absurde, bliver undervisningen også absurd.

Vejen ud af denne misere går gennem en opprioritering af en sprogundervisning i gymnasieskolen og på universiteterne der lægger mere vægt på de kommunikative sider af sproget end på grammatik og litterær kvalitet; med andre ord en retorisk og stilistisk orienteret undervisning. Denne artikel er et forslag til hvilket begrebsapparat og hvilken terminologi der er nødvendig for en konstruktiv og funktionel undervisning. Og nøglen til denne kasse af nye værktøjer i undervisningen er selvfølgelig en anden opgavetype. Før opgavetypen bliver ændret, kan der næppe ske væsentlige forbedringer.

V. Stiltræk i andre genrer

I denne artikel har jeg argumenteret for at man kun kan undervise i skriftlig fremstilling ved at indføre et nyt og anderledes begrebsapparat med tilhørende terminologi, og jeg har vist at det er effektivt og hensigtsmæssigt i forhold til de stile som skrives nu til studentereksamen. På den anden side har jeg også argumenteret for at den opgavetype der gives til studentereksamen er urealistisk og absurd. Jeg vil nu argumentere for at den nye stilistik med de 52 definerede stiltræk også kan bruges til at karakterisere og kritisere andre tekster end studentereksamensstile. Jeg har valgt en oversættelse af en EF-tekst fra Bryssel og et brev fra et advokatkontor.

De definerede stiltræk skal for oversigtens skyld gentages her:

A. Brug (valg og kombination) af sprogets elementer (morfemer):

1. Korrekthed i stavningen (valget grafemiske morfemvarianter):

a. Uoverensstemmelse mellem lyd og skrift:

r-drop (RD), hyperkorrektions-*r* (HR), øvrige stavfejl (SF)

b. Ukendskab til normen:

bøjningsfejl (dog ikke *r*-fejl) (BF), stort begyndelsesbogstav (ST), forkortelser (FK)

c. Konkurrerende normer:

orddeling (OD), misbrug af / og "" (MB).

2. Entydighed i kombination af grammatiske morfemer til syntaktiske helheder:

a. Valg af bundne morfemer:

frasefejl (FF), gal præposition (GP), syntaksfejl (SY), henvisningsfejl (HF)

b. Kombinaion af morfemer og ord til led og sætninger:

parallelisering (PA), ledsætningsordstilling (LS), øvrige ordstillingsforhold (OS), anakoluti (AN)

c. Kombinaion af sætninger til oversættninger:

konjunktionforhold (KN).

3. Læsevenlighed i valg af interpunktionstegn:

komma for punktum (KP), punktum for komma (PK), manglende komma (MK), manglende punktum (MP), ekstra komma (EK), ekstra punktum (EK), øvrige tegnfejl (TF).

B. Sammenhæng (kohærens) i afsenderens udtryk for sine tanker:

a. Valg af ord (med grammatiske og semantiske morfemer):

galt ord (GO), vag abstraktion (AB)

- b. Organiseringen af enheder og tidsforløb i en mental model:
rollefordobling (RF), prædikatsglidning (PG), øvrige kohærensforhold (KH)
 - c. Forbindelsen mellem flere mentale modeller:
manglende sammenhæng (MS), logiske forhold (LG), perspektivforskydning (PF)
- C. Sandhed i tekstens udsagn om sagforholdene:
- a. Manglende korrespondens:
usandhed (US), manglende oplysninger (MO), ude af proportioner (UP)
 - b. korrespondens med andre tekster:
citاتفusk (CF), tvivlsom tolkning (TT)
- D. Relevans i meddelelsen til modtagerne:
- a. Meddelelsens tilgængelighed:
præsuppositionsfejl (PS)
 - b. Meddelelsen så informativ som muligt
 - i. nyhed: gentagelse (IG), tomgang (TM), plathed (PT),
 - ii. hele sandheden: svag formulering (SV)
 - c. I modtagernes interesse:
irrelevant oplysning (IR), vildledende sigte (VS)
 - d. Dårlig disposition (DD)
- E. Rigtighed i kontakten gennem kanalen (det tekniske og sociale arrangement til kontakt):
- a. Sproghandlingen:
dækket direkte tale (DT), metasprogslidning (MG)
 - b. Genren:
kliché (KL), floskel (FL), stilbrud (SB)
 - c. Relationen til modtagerne:
møveri (MV), attitude (AT)

Jeg anfører nu først tekststykket uden kommentarer. Derefter anfører jeg det i to kolonner med stiltræk angivet i sænkede parenteser i den venstre kolonne, og alternativ formulering i højre kolonne.

Årsrapport fra komitéen til udarbejdelse af BNImp
Rådets direktiv om harmonisering af fastlæggelsen BNI i markedspriser blev godkendt den 13.2.1989. Dette direktiv har til formål at sikre begrebsmæssig og praktisk sammenlignelighed samt detaljerethed i oplysningerne, der indgår i BNImp. For at opnå dette har kommissionen søgt assistance hos en forvaltningskomité, der allerede har holdt møde to gange, nemlig i juni og november 1989.

Komitéen har godkendt den endelige udgave af den interne forretningsorden. En første drøftelse af det territoriale anvendelsesområde for BNI har fundet sted. Et nyt dokument vil blive forelagt til drøftelse og godkendelse på komitéens møder i 1990. Første skridt i udarbejdelsen af den detaljerede fortegnelse over kilder til og udregningsprocedurer for BNI, som foreskrevet i direktivet, nemlig udarbejdelsen af resuméer foretaget af de nationale regnskabstjenester i medlemsstaterne, er sket.

Det Europæiske Råd er klar over, at den seneste udvidelse, fristen i 1992 med hensyn til gennemførelse af et enhedsmarked, det tilsagn, der er givet om at styrke samhørigheden og om at udvikle de fælles politikker, samt undertegnelse af fællesakten åbner nye perspektiver for Fællesskabet.

Eksempel:

Rådets direktiv_(PS) om harmonisering af fastlæggelsen_(PS) BNI_(AN) i markedspriser blev godkendt_(RF) den 13.2.1989_(SV). Dette direktiv har til formål at sikre begrebsmæssig_(PG) og praktisk sammenlignelighed_(MK) samt detaljerethed_(GO) i oplysningerne_(PS), der indgår i BNImp_(FK). For at opnå dette har kommissionen_(PF) søgt assistance_(FF) hos en_(PS) forvaltningskomité, der allerede_(AT) har holdt møde to gange, nemlig i juni og november 1989.

Komitéen har godkendt_(PS) den endelige udgave af den interne_(SV) forretningsorden. En første_(VS) drøftelse af det territoriale_(GO) anvendelsesområde_(AB) for BNI har fundet sted. Et nyt dokument_(MS) vil blive forelagt til drøftelse og godkendelse på komitéens møder i 1990. Første skridt i udarbejdelsen af den detaljerede fortegnelse_(PS) over kilder til og udregningsprocedurer for_(PA & LG) BNI, som foreskrevet i direktivet_(PG), nemlig udarbejdelsen af resuméer_(GO) foretaget_(FF & PG) af de nationale_(PG) regnskabstjenester i medlemsstaterne, er sket_(FF).

Det Europæiske Råd er klar over_(PS), at den seneste udvidelse_(PS), fristen_(VS) i 1992 med hensyn til_(KL) gennemførelse af et enhedsmarked, det tilsagn, der er givet_(MK) om at styrke samhørigheden_(MK) og om at udvikle de fælles politikker_(BF), samt undertegnelse_(PA) af fællesakten_(MK) åbner nye perspektiver for Fællesskabet_(SV).

Alternativ:

13.2.1989 vedtog Rådet et direktiv om at harmonisere hvordan man udregner BNI (BruttoNationalIndkomsten i markedspriser). Dette direktiv skal sikre at BNI kan sammenlignes teoretisk og praktisk, og at oplysningerne er udtømmende. Arbejdet udføres for kommissionen af en forvaltningskomite, som indtil nu har holdt to møder, nemlig i juni og november 1989.

Komiteen har vedtaget sin interne forretningsorden. Den har foreløbigt drøftet hvor BNI kan anvendes, og på møderne i 1990 vil den forelægge et dokument herom til drøftelse og godkendelse. Komiteen er begyndt at lave en detaljeret fortegnelse over kilder til og procedurer for BNI-beregningen. Det første skridt har, som foreskrevet i direktivet, været at redigere en samling af korte beskrivelser fra medlemsstaternes nationale regnskabstjenester.

Det Europæiske Råd opfatter det som en styrkelse af Fællesskabet at fællesakten er undertegnet, at EF er blevet udvidet, at enhedsmarkedet gennemføres i 1992, og at regeringerne har givet tilsagn om at de vil udvikle fælles politik der får landene til at høre mere sammen.

Som man kan se, er dette eksempel, som ikke er utypisk, ikke bedre end en dansk stil; der er lige så mange stiltræk som det er nødvendigt at kommentere. Det interessante er blot at det ikke er helt de samme træk der er værd at kommentere, som det er i stilene. Som i stilene er der mange stiltræk i informationsstrukturen der bør bemærkes, men mens det i stilene især var gentagelser, platheder og tomgang, er det her i oversættelsen især præsuppositionsfejl og svage formuleringer der er hyppige. Så vidt jeg kan se skyldes alle præsuppositionsfejlene at det er en oversættelse fra fransk, hvor bestemthedssystemet ikke fungerer på ganske samme måde som på dansk. Oversætteren har oversat bestemt form til bestemt form — uden at overveje hvad læserne ved og ikke ved på et givet tidspunkt i læsningen.

Næste eksempel er et brev fra en advokat der er advokat for en anden advokat (NN) der er advokat for en hussælger. Brevet er fra advokatens advokat til det forsikringselskab hvor hussælgerens advokat (NN) er forsikret, Forsikringselskabet Codan. Dette eksempel er som forretningsbrev ikke repræsentativt, det er betydelig ringere end de fleste andre breve jeg har haft lejlighed til at se og kommentere. Men det er godt som eksempel fordi der er mange træk det er værd at bemærke, og fordi de træk der forekommer, er typiske for de træk der forekommer i langt de fleste breve.

Advokat NN har dags dato kontaktet mig, idet han i en bolighandel har et problem med hensyn til en reguleringsklausul på realkreditlånet, som formentlig vil udløse et krav fra hans klient grundet en advokatfejl, idet jeg på det foreliggende grundlag ikke kan se, i hvilket omfang der måtte være erstatningsansvar.

Jeg vedlægger kopi af slutseddel m.m. dateret 14.02.1994 samt en datoliste dateret g.d. med sagens forløb i punkter.

Advokat NN har på et tidspunkt i forbindelse med gennemgang af slutsedlen bragt sin klient det indtryk, at der var handlet på en bestemt ydelse, der således bortset fra 2% eller kr. 500,00 skulle være både maksimum- og minimumsydelse, men det sproglige indhold af reguleringsklausulen som anført i slutsedlen er et andet, og resultatet bliver, at køberne opnår ikke blot en betragtelig refusion i den nominelle købesum, idet sælgerpantebrevet helt forsvinder uden at udligne hele ydelsesreguleringen, men køberne opnår tillige en nedsættelse af ydelsen.

Eksempel:

Advokat NN har dags dato_(IR) kontaktet mig_(IR), idet_(KN) han i en bolighandel har et problem_(SV) med hensyn til_(KL) en reguleringsklausul_(VS) på realkreditlånet_(PS),

Alternativ:

Jeg henvender mig for at orientere om at min klient, advokat NN, der har ansvarsforsikring i Codan, muligvis skal yde erstatning til sin klient for at have lavet en fejl ved salget af hans hus.

som_(HF) formentlig vil udløse et krav fra hans klient grundet_(KL) en_(HF) advokatfejl_(VS), idet_(KN & LG) jeg på det foreliggende grundlag_(IR & KL) ikke kan se, i hvilket omfang der måtte være_(SV) erstatningsansvar.

Jeg_(DD) vedlægger kopi af slutseddel m.m._(MK) dateret 14.02.1994_(MK) samt_(SB) en datoliste_(MK) dateret g.d._(FK & MK) med sagens forløb i punkter.

Advokat NN har på et tidspunkt_(IR) i forbindelse med gennemgang af slutsedlen bibragt sin klient det indtryk, at der var handlet på en bestemt ydelse, der således_(MK) bortset fra 2% eller kr. 500,00_(SV & MK) skulle være både maksimum- og minimumsydelse, men det sproglige indhold_(GO) af reguleringsklausulen som anført i slutsedlen_(AN) er et andet_(SV), og resultatet bliver, at køberne opnår ikke blot en betragtelig refusion i den nominelle købesum, idet_(KN) sælgerpantebrevet helt forsvinder uden at udligne hele ydelsesreguleringen_(PS), men køberne_(PA) opnår tillige en nedsættelse af ydelsen.

Da advokat NN gennemgik slutsedlen med sin klient, forstod denne at reguleringsklausulen betød at købernes ydelse var fastlagt (dog med en mulighed for udsving på 2% eller 500 kr. om måneden). Reguleringsklausulen i slutsedlen får imidlertid faktisk det resultat at den nominelle købesum nedsættes, at sælgerpantebrevet forsvinder, og at køberne derudover får nedsat deres ydelse.

Jeg vedlægger kopi af slutsedlen (dateret 14. 02. 1994) og en datoliste over sagens forløb.

Igen kan man se at begrebsapparatet med de 52 stiltræk er helt tilstrækkeligt til at beskrive hvad det er der er galt ved brevet, som ikke er bedre end hverken stilene eller oversættelsen fra Bryssel. Man ser at det igen er de relevansstrukturelle stiltræk som optræder hyppigst og at konjunktionalfejl er helt dominerende. Her er fordelingen næsten som i stilene, antagelig fordi stilene efterligner de juridiske sprog, fordi de juridiske sprogbrugere har lært at skrive i gymnasiet, og fordi juridisk sprog reguleres af de samme stilistiske idealer som de danske stile.

Sammenfatning

Traditionel grammatik og stilistik er ikke velegnet som teori og terminologi for undervisning i skriftlig fremstilling. En stilistik der tager udgangspunkt i teksters funktion som middel til kommunikation, vil være meget mere velegnet.

En sådan stilistik indebærer at stiltræk beskrives og inddeles efter om de hænger sammen med hensigtsmæssigheden i afsenderens brug (valg og kombination) af sprogets elementer (morfemer), herunder korrekthed i stavningen, forståelighed i kombinationen af grammatiske morfemer til syntaktiske helheder, og læse-

venligheden i brugen af interpunktionstegn, med sammenhængen i afsenderens udtryk for sine tanker, med sandheden i tekstens udsagn om sagforholdene, med relevansen i meddelelsen til modtagerne og med rigtigheden i kontakten gennem kanalen. En sådan stilistik viser sig at være meget velegnet til at beskrive det der er værd at bemærke, dels til bedømmelsen ved studentereksamen, dels til undervisning i danske stile.

En sådan ny stilistik afslører at kvaliteten i de skriftlige arbejder til studentereksamen er så lav at stilskriverne ikke dokumenterer at de kan kommunikere deres tanker ved hjælp af skrevet sprog.

En af årsagerne hertil synes at være at der ganske simpelt stilles for lave krav til eksaminandernes præstation med den nuværende urealistiske og absurde opgavetype.

En anden årsag kan være at retning og bedømmelse af stile efter den danske stileretningstradition er ukvalificeret, blind for væsentlige sider af skriftlige arbejder, og i den grad ude af proportioner at undervisningen stort set er uden virkning på udviklingen af elevernes skrivefærdighed.

Til sidst gives der eksempler på at det stilistiske apparat som opstilles, også er velegnet til at beskrive og karakterisere tekster af andre genrer end dansk stil, hvis de er kritisable og kræver forbedringer.

Systematisk liste over stilestiltræk

A. Korrekthed i stavningen:

RD r-drop i stavelser med *r*, fx *invandrene, jeg bære med smil min byrde.*

HR hyperkorrektions-r, et *r* for meget, oftest i stavelser med *r*, fx *den kan endnu bærer.*

SF stavning, stumme bogstaver, dobbeltkonsonant, forveksling af *e* og *æ*, *g* og *k*, *b* og *p* (ikke *r*-fejl), fx *diskution, fornæmmelse.*

BF bøjning (dog ikke *r*-fejl), gale bøjningsformer, fx *Jørgen's.*

ST stort begyndelsesbogstav i stedet for lille, eller omvendt, fx *danmark*

FK forkortelse, fx *juvf, o.s.v.*

OD orddeling, et ord skrevet i to ord med blanktegn, eller to ord skrevet sammen til ét uden blanktegn, fx *i sin højrehånd; ret troende.*

MB misbrug, fx af /, af ". " eller andre tegn, fx *flygtninge/indvandrere.*

B. Entydighed i kombinationen af ord til led og sætninger:

FF fejl i faste forbindelser (ikke KL eller FL), gal kollokation, fx *Hans ironi til at sætte spørgsmålstegn ved alt.*

GP gal præposition, i en frase, eller gal bundet præposition efter et verbum, fx *respekt overfor folk.*

SY syntaks, fejl i rektion eller kongruens, eller forveksling af *sig* og *hans*, *nogle* og *nogen*.

HF henvisningsfejl, uklart hvilket tidligere nomen et pronomen har samme henvisning som, fx *De forvekslede dem med hinanden fordi disse lignede dem.*

PA parallelisering, sideordning af to ord eller led som ikke er parallelle, dvs. på samme syntaktiske eller semantiske niveau, fx *Dan faldt i kamp og sin rustning.*

LS ledsætningsordstilling, ledsætning med ledsætningsordstilling, Fvna, fx *Det er ikke usandsynligt at i går så vi ham*

OS ordstilling som afviger fra sætningsskemaerne (af andre typer end LS), fx *Han giver i sit billede os et indtryk af...*

AN anakoluti, ugrammatisk konstruktion, kontamination af to konstruktioner, ufuldendte grammatiske konstruktioner, fx *Manden, som hvis jeg ser, så kommer jeg.*

KN konjunkional (ofte *idet* og *hvilket*) der ikke svarer til det semantiske forhold mellem sætningerne, fx *Han kom ikke, idet han var syg, hvilket ærgrede ham*

C. Læsevenlighed i brugen af interpunktionstegn:

KP komma for punktum, komma og ledsætning for punktum og ledsætning, fx *De var gået, da hun kom, gik han også.*

PK punktum for komma, punktum før en ledsætning, fx *Han kom. Da hun var gået.*

MK manglende komma, hvor der efter det brugte kommateringssystem skulle være et komma, fx *Hun sagde, at hvis han kom gik hun.*

MP manglende punktum hvor der begynder en ny ledsætning, og hvor der ikke står noget andet tegn, fx *De var kommet da hun gik, gik han også.*

EK ekstra komma, komma hvor der efter det brugte kommasystem ikke skal og ikke må være noget komma, fx *Hun spurgte, hvem af dem, der kom.*

EP ekstra punktum, punktum hvor der ikke skal være det, punktum før en ledsætning, fx *Han vidste ikke. Hvad der skulle ske.*

TF tegnfejl, gal brug af andre tegn end punktum og komma, fx parentes, tankestreg, apostrof, kolon og semikolon, fx *Han fik emnet: Danmark i 30erne.*

D. Sammenhæng (kohærens) i afsenderens udtryk for sine tanker:

GO galt ord, ordet ligner, men betyder ikke det samme som det der passer i sammenhængen, fx *...hans grænser til det tolerancemæssige ...*

AB vag abstraktion, abstrakte men udefinerede ord, som ikke beskriver, fx *et personligt billede på en fremmedgjorthed der kan tolkes ind i flere diskurser.*

RF rollefordobling, sætning der angiver samme enhed i to forskellige, uforenelige roller, *som-venlig-læser-er-sætningen-alligevel-forståelig*-konstruktion.

PG prædikatsglidning (= enallagø), et prædikat er gledet fra sit rigtige nominal til et andet nominal i sætningen, fx *Gå din dumme vej.*

KH svag kohærens, (vås) de grammatiske henvisninger og de semantiske beskrivelser hænger ikke sammen, fx *Det er faren for det ukendte der gør ham bange.*

MS manglende sammenhæng, to sætninger beskriver to situationer som ikke hænger sammen, *Calderon er en stor spansk digter og middagen serveres kl. 19.*

LG logik, (vrøvl) velformede, men logisk selvmodsigende sætninger, dårlig argumentation, fx *Vi behøver ikke at kunne lide en tyrker, bare fordi han er dum.*

PF perspektivforskydning, beskrivelse af en situationen fra et andet perspektiv end det der bruges i konteksten, fx *Hun har mistet sin tilgængelighed til naturen.*

E. Sandhed i tekstens udsagn om sagforholdene.

US usandhed, (sludder) forståeligt og korrekt formuleret, men åbenlyst usandt udsagn, fx *Wall Street krakkede i 1923*

MO manglende oplysninger, ikke udtømmende belysning af emnet, fx *Skandinavien omfatter Finland, Sverige, Danmark, Island og Færøerne.*

UP ude af proportioner, lige vigtige emner behandles ikke i lige store afsnit, fx *Livsanskuelser i "Sneglen og Rosenhækken" er at sneglen er en sær snegl.*

CF citatfusk, unøjagtigheder i citater, illoyal tekstgengivelse i indirekte tale, fx *... at rette smed for bager*

TT tvivlsom tolkning, misforståelse af en tekst som refereres, fx *Moralen i Spørge-Jørgen er at man skal spørge noget mere.*

F. Relevans i meddelelsen til modtagerne:

PS præsuppositionsfejl, utilgængelig oplysning, forudsættelse af noget ikke kendt og ikke anerkendt, fx *Hvornår er De holdt op med at tæve Deres kone?*

IG gentagelse, meddelelse der slet ikke er informativ, fx *Grunden til at jeg mener dette, skyldes hans kone.*

TM tomgang, ikke informative metasproglige bemærkninger om planer og gentagelser, fx *Som jeg allerede tidligere har nævnt ovenfor.*

PT plathed, ikke informativ, indholdstom og tautologisk formulering, fx *Hvis forholdet kunne blive bedre, er det jo kun godt.*

SV svag formulering, ikke hele sandheden så kortfattet formuleret som muligt, fx: Med 6 flasker spiritus gennem tolden: *Jeg har 4 flasker.*

IR irrelevant oplysning, ikke nødvendig for forståelsen af en senere konklusion i modtagernes interesse, fx *...spanden var af ler og konen vasked' bleer...*

VS vildledende sigte med et fokuseret led, ikke i modtagernes interesse, fx *Den første tand kommer i munden.*

DD dårlig disposition, manglende, unødvendig eller skæv afsnitinddeling, fx 'De lange for sig og de røde for sig'.

G. Rigtighed i kontakten gennem kanalen (det tekniske og sociale arrangement til kontakt):

DT dækket direkte tale, sammenblanding af referenten og den refererede, fx *Hun mener at lidenskaben har vi jo fuldstændig glemt.*

MG metaglidning, et led er gledet fra metaniveau til objektniveau, eller omvendt, fx *Hvis du er tørstig, er der øl i køleskabet.*

KL kliché, overforbrug af faste udtryk som ikke passer til situationen, fx *Det er dog min opfattelse at ...*

FL floskel, misbrug af kliche, ved forvanskning, brug i en gal sammenhæng eller katakrese: *Som man kan se tidens tand i spejlet...*

SB stilbrud, ord der stilistisk afviger fra den øvrige tekst, fx *Må jeg bede Dem være så venlig at skride ad helvede til.*

AT attitude, skribenten vælger en forkert attitude i forhold til kommunikationssituationen, fx *Virkeligheden eksisterer heldigvis.*

MV møveri, bevidst præsupposition af noget som modtagerne ikke accepterer, namedropping, fx *Jeg vil give Isabella ret.*

Alfabetisk liste over stilestiltræk

- AB vag abstraktion**, abstrakte men udefinerede ord, som ikke beskriver, fx *et personligt billede på en fremmedgjorthed der kan tolkes ind i flere diskurser.*
- AN anakoluti**, ugrammatisk konstruktion, kontamination af to konstruktioner, ufuldendte grammatiske konstruktioner, fx *Manden, som hvis jeg ser, så kommer jeg.*
- AT attitude**, skribenten vælger en forkert attitude i forhold til kommunikationssituationen, fx *Virkeligheden eksisterer heldigvis.*
- BF bøjning** (dog ikke *r*-fejl), gale bøjningsformer, fx *Jørgen's.*
- CF citatfusk**, unøjagtigheder i citater, illoyal tekstgengivelse i indirekte tale, fx *... at rette smed for bager*
- DD dårlig disposition**, manglende, unødvendig eller skæv afsnitinddeling, fx *'De lange for sig og de røde for sig'.*
- DT dækket direkte tale**, sammenblanding af referenten og den refererede, fx *Hun mener at lidenskaben har vi jo fuldstændig glemt.*
- EK ekstra komma**, komma hvor der efter det brugte kommasystem ikke skal og ikke må være noget komma, fx *Hun spurgte, hvem af dem, der kom.*
- EP ekstra punktum**, punktum hvor der ikke skal være det, punktum før en ledsætning, fx *Han vidste ikke. Hvad der skulle ske.*
- FF fejl i faste forbindelser** (ikke KL eller FL), gal kollokation, fx *Hans ironi til at sætte spørgsmålstegn ved alt.*
- FK forkortelse**, fx *jvf, o.s.v.*
- FL floskel**, misbrug af kliche, ved forvanskning, brug i en gal sammenhæng eller katakese: *Som man kan se tidens tand i spejlet...*
- GO galt ord**, ordet ligner, men betyder ikke det samme som det der passer i sammenhængen, fx *...hans grænser til det tolerancemæssige ...*
- GP gal præposition**, i en frase, eller gal bundet præposition efter et verbum, fx *respekt overfor folk.*
- HF henvisningsfejl**, uklart hvilket tidligere nomen et pronomen har samme henvisning som, fx *De forvekslede dem med hinanden fordi disse lignede dem.*
- HR hyperkorrektions-r**, et *r* for meget, oftest i en stavelse med *r*, fx *den kan endnu bærer.*
- IG gentagelse**, meddelelse der slet ikke er informativ, fx *Grunden til at jeg mener dette, skyldes hans kone.*
- IR irrelevant oplysning**, ikke nødvendig for forståelsen af en senere konklusion i modtagernes interesse, fx *...spanden var af ler og konen vasked'bleer...*
- KH svag kohærens**, (vås) de grammatiske henvisninger og de semantiske beskrivelser hænger ikke sammen, fx *Det er faren for det ukendte der gør ham bange.*
- KL kliché**, overforbrug af faste udtryk som ikke passer til situationen, fx *Det er dog min opfattelse at ...*
- KN konjunkional** (ofte *idet* og *hvilket*) der ikke svarer til det semantiske forhold mellem sætningerne, fx *Han kom ikke, idet han var syg, hvilket ærgrede ham*
- KP komma for punktum**, komma og helsætning for punktum og helsætning, fx *De var gået, da hun kom, gik han også.*
- LG logik**, (vrøvl) velformede, men logisk selvmodsigende sætninger, dårlig argumentation, fx *Vi behøver ikke at kunne lede en tyrker, bare fordi han er dum.*
- LS ledsætningsordstilling**, ledsætning med ledsætningsordstilling, Fvna, fx med F-plads, eller *v* før *a*.
- MB misbrug**, fx af */*, af *..* eller andre tegn, fx *flygtninge/indvandrere.*
- MG metaglidning**, et led er gledet fra metaniveau til objektniveau, eller omvendt, fx *Hvis du er tørstig, er der øl i køleskabet.*
- MK manglende komma**, hvor der efter det brugte kommateringssystem skulle være et komma, fx *Hun sagde, at hvis han kom gik hun.*
- MO manglende oplysninger**, ikke udtømmende belysning af emnet, fx *Skandinavien omfatter Finland, Sverige, Danmark, Island og Færøerne.*
- MP manglende punktum** hvor der begynder en ny ledsætning, og hvor der ikke står noget andet tegn, fx *De var kommet da hun gik, gik han også.*
- MS manglende sammenhæng**, to sætninger beskriver to situationer som ikke hænger sammen, *Calderon er en stor spansk digter og middagen serveres kl. 19.*
- MV møveri**, bevidst præsupposition af noget som modtagerne ikke accepterer, namedropping, fx *Jeg vil give Isabella ret.*
- OD orddeling**, et ord skrevet i to ord med blanktegn, eller to ord skrevet sammen til ét uden blanktegn, fx *i sin højrehånd; ret troende.*
- OS ordstilling** som afviger fra sætningsskemaerne (af andre typer end LS), fx *Han giver i sit billede os et indtryk af...*
- PA parallelisering**, sideordning af to ord eller led som ikke er parallelle, dvs. på samme syntaktiske eller semantiske niveau, fx *Dan faldt i kamp og sin rustning.*
- PF perspektivforskydning**, beskrivelse af en situationen fra et andet perspektiv end det der bruges i konteksten, fx *Hun har mistet sin tilgængelighed til naturen.*
- PG prædikatsglidning** (= enallagæ), et prædikat er gledet fra sit rigtige nominal til et andet nominal i sætningen, fx *Gå din dumme vej.*
- PK punktum for komma**, punktum før en ledsætning, fx *Han kom. Da hun var gået.*
- PS præsuppositionsfejl**, utilgængelig oplysning, forudsættelse af noget ikke kendt og ikke anerkendt, fx *Hvornår er De holdt op med at tæve Deres kone?*
- PT plathed**, ikke informativ, indholdstom og tautologisk formulering, fx *Hvis forholdet kunne blive bedre, er det jo kun godt.*
- RD r-drop** i stavelser med *r*, fx *invandrene, jeg bære med smil min byrde.*
- RF rollefordobling**, sætning der angiver samme enhed i to forskellige, uforenelige roller, *som-venlig-læser-er-sætningen-alligevel-forståelig*-konstruktion.
- SB stilbrud**, ord der stilistisk afviger fra den øvrige tekst, fx *Må jeg bedeDem være så venlig at skride ad helvede til.*

SF stavning, stumme bogstaver, dobbeltkonsonant, forveksling af *e* og *æ*, *g* og *k*, *b* og *p* (ikke *r*-fejl), fx *diskution*, *fornæmmelse*.

ST stort begyndelsesbogstav i stedet for lille, eller omvendt, fx *danmark*

SV svag formulering, ikke hele sandheden så kortfattet formuleret som muligt, fx: Med 6 flasker spiritus gennem tolden: *Jeg har 4 flasker*.

SY syntaks, fejl i rektion eller kongruens, eller forveksling af *sig* og *hans*, *nogle* og *nogen*.

TF tegnfejl, gal brug af andre tegn end punktum og komma, fx parentes, tankestreg, apostrof, kolon og semikolon, fx *Han fik emnet: Danmark i 30erne*.

TM tomgang, ikke informative metasproglige bemærkninger om planer og gentagelser, fx *Som jeg allerede tidligere har nævnt ovenfor*.

TT tvivlsom tolkning, misforståelse af en tekst som refereres, fx *Moralen i Spørge-Jørgen er at man skal spørge noget mere*.

UP ude af proportioner, lige vigtige emner behandles ikke i lige store afsnit, fx *Livsanskuelser i "Sneglen og Rosenhækken" er at sneglen er en sær snegl*.

US usandhed, (sludder) forståeligt og korrekt formuleret, men åbenlyst usandt udsagn, fx *Wall Street krakkede i 1923*

VS vildledende sigte med et fokuseret led, ikke i modtagernes interesse, fx *Den første tand kommer i munden*.

Stikordregister

- Anakoluti, 11, 26, 27, 31, 83, 89, 90
 Attitude, 12, 65, 84, 89, 90
 Bøjning, 89, 90
 Citatfusk, 12, 49, 52, 84, 89, 90
 Dækket direkte tale, 12, 30, 47, 65, 66, 84, 89, 90
 Dårlig disposition, 3, 12, 55, 56, 62, 81, 84, 89, 90
 Ekstra komma, 11, 34, 36, 83, 89, 90
 Ekstra punktum, 11, 34, 37, 83, 89, 90
 Fejl i faste forbindelser, 25, 27, 89, 90
 Floskel, 12, 65, 68, 84, 89, 90
 Forkortelse, 89, 90
 Gal præposition, 11, 25-27, 83, 89, 90
 Galt ord, 11, 40, 41, 80, 83, 89, 90
 Gentagelse, 12, 54, 55, 57, 58, 80, 84, 89, 90
 Henvisningsfejl, 11, 26, 28, 83, 89, 90
 Hyperkorrektions-r, 11, 17-21, 83, 89, 90
 Irrelevant oplysning, 12, 55, 56, 61, 84, 89, 90
 Kliché, 12, 65, 68, 84, 89, 90
 Komma for punktum, 11, 34, 83, 89, 90
 Konjunktion, 26, 30, 31, 36, 89, 90
 Ledsætningsordstilling, 11, 27, 29, 30, 83, 89, 90
 Logik, 13, 48, 89, 90
 Manglende komma, 11, 34, 35, 83, 89, 90
 Manglende oplysninger, 12, 49, 51, 84, 89, 90
 Manglende punktum, 11, 34, 36, 83, 89, 90
 Manglende sammenhæng, 12, 40, 41, 45, 48, 81, 84, 89, 90
 Metaglidning, 65, 67, 89, 90
 Misbrug, 11, 18, 23, 68, 83, 89, 90
 Møveri, 12, 65, 70, 84, 89, 90
 Orddeling, 11, 18, 83, 89, 90
 Ordstilling, 26, 29, 30, 66, 89, 90
 Parallelisering, 11, 27, 79, 83, 89, 90
 Perspektivforskydning, 40, 47, 84, 89, 90
 Plathed, 12, 54, 55, 59, 84, 89, 90
 Prædikatsglidning, 4, 11, 40, 41, 44, 45, 79, 83, 89, 90
 Præsuppositionsfejl, 12, 48, 54-57, 70, 79, 84, 86, 89, 90
 Punktum for komma, 11, 34, 35, 83, 89, 90
 Rollefordobling, 11, 40, 41, 43-45, 48, 79, 82, 83, 89, 90
 r-drop, 11, 17-21, 28, 83, 89, 90
 sludder, 50, 67, 89, 90
 Stavning, 8, 9, 13, 19, 74, 89, 90
 Stilbrud, 12, 65, 66, 69, 84, 89, 90
 Stort begyndelsesbogstav, 11, 18, 21, 83, 89, 90
 Svag formulering, 12, 55, 60, 79, 84, 89, 90
 Svag kohærens, 45, 89, 90
 Syntaks, 7-9, 28, 89, 90
 Tegnfejl, 11, 34, 37, 73, 79, 83, 89, 90
 Tomgang, 12, 54, 55, 58, 84, 86, 89, 90
 Tvivlsom tolkning, 12, 49, 52, 80, 84, 89, 90
 Ude af proportioner, 12, 49, 51, 79, 84, 88-90
 Usandhed, 12, 49, 50, 84, 89, 90
 Vag abstraktion, 11, 40, 42, 83, 89, 90
 Vildledende sigte, 12, 55, 56, 62, 79, 80, 82, 84, 89, 90
 vrøvl, 46, 80, 81, 89, 90
 vås, 45, 89, 90